

Statsrådets principbeslut om Finlands demokratipolitik på 2020-talet

Innehåll

1	Principbeslutets bakgrund, uppdrag och utgångspunkter	3
1.1	Inledning.....	6
1.2	Demokratins tillstånd ur ett internationellt perspektiv	8
1.3	Den finländska demokratins tillstånd.....	10
2	Principbeslutets riktlinjer och åtgärder	13
2.1	Valsystemet är funktionellt, säkert och pålitligt. Alla har lika möjligheter och tillräcklig kapacitet att utöva sin rösträtt.....	14
	Nuläge och utmaningar	14
	Åtgärder för att förbättra den representativa demokratins funktion	18
2.2	I Finland finns mångsidiga möjligheter till delaktighet och allt fler utövar sina rättigheter att delta. Förvaltningen arbetar öppet och interaktivt, vilket stärker förtroendet. Beslutsfattandet är informationsbaserat.....	18
	Nuläge och utmaningar	18
	Åtgärder för att stödja samhälleligt deltagande.....	23
2.3	Demokrati-, människorätts- och mediefostran samt kontinuerligt lärande stödjer förverkligandet av rätten till deltagande.....	24
	Nuläge och utmaningar	24
	Åtgärder till stöd för demokrati, människorätts- och mediefostran.....	27
2.4	Mediemiljön är flerröstad, mångsidig och den samhälleliga debattkulturen gör det möjligt för alla att delta.....	28
	Nuläge och utmaningar	28
	Åtgärder för att säkerställa en flerröstad och mångfaldig mediemiljö och för att förbättra en inkluderande debattkultur i samhället	32
2.5	Ett aktivt och livskraftigt civilsamhälle är en central del av en fungerande demokrati	32
	Nuläge och utmaningar	32
	Åtgärder med vilka verksamhetsförutsättningar och deltagande i civilsamhället kan stödjas	35
2.6	Finland deltar aktivt i EU:s demokratiarbete och stöder den internationella utvecklingen av demokrati.....	36
	Nuläge och utmaningar	36
	Åtgärder för att stödja den internationella demokratiutvecklingen	38
3	Principbeslutets genomförande, uppföljning och indikatorer ...	39
	Bilaga: Åtgärder som vidtagits under regeringsperioden.....	40
	Källförteckning	46

1 Principbeslutets bakgrund, uppdrag och utgångspunkter

Statsrådets demokratipolitiska principbeslut är ett dokument som syftar till att på lång sikt fastställa regeringens utvecklingsåtgärder för demokratin och Finlands demokratipolitik. Principbeslutet betonar på nationell nivå demokrati samt vikten av grundläggande och mänskliga rättigheter och rättsstaten. I principbeslutet betonas också deras betydelse för verksamheten såväl inom Europeiska unionen som internationellt.

I kapitel ett i principbeslutet beskrivs demokratin tillstånd i Finland och i världen. Där behandlas bland annat förändringstrender som har haft genomslag de senaste åren och som kommer att ha en betydande inverkan på demokratin och medbestämmandet under 2020-talet. Kapitlet behandlar principbeslutets centrala innehåll. I kapitel två anges sex riktlinjer som är centrala demokratipolitiska mål för Finland och specificerande åtgärdsförslag för dessa inom bland annat temana representativ demokrati, öppenhet och interaktivitet i deltagarsystem och inom förvaltningen, demokrati- och människorättsfostran, flerröstad och mångsidig media, debattkultur i samhället och medborgarsamhällets tillstånd samt internationell och EU:s demokratiutveckling. Målen baseras på observationer och erfarenheter från det nationella demokratiprogram 2025 som genomfördes under statsminister Marins regeringsperiod. I kapitel tre ligger fokus på genomförande och uppföljning av principbeslutet. I bilagan beskrivs resultaten av projekten inom demokratiprogrammet mer ingående.

Principbeslutet kompletterar statsrådets riktlinjer ur ett demokratiskt perspektiv och hänvisar till noteringar i statsrådets övriga program och redogörelser. Vid beredningen av principbeslutet hördes i stor utsträckning olika instanser och ett remissförfarande genomfördes 29.6.–1.9.2022, där man fick sammanlagt 101 utlåtanden. Nationella och internationella studier och utredningar om demokrati som genomförts under de senaste åren har använts i beredningen.

Principbeslutet har beretts av den tväradministrativa berednings- och koordinationsgruppen för det nationella demokratiprogrammet 2025 under ledning av justitieministeriet och det har behandlats i ministerarbetsgruppen för utvecklande av rättsstaten och för inre säkerhet.

Periaatepäätöksen tausta, toimeksianto ja lähtökohdat

Valtioneuvoston demokraatiopoliittinen periaatepäätös on Suomen demokraatiopoliitiikan sekä hallituksen demokratian kehittämistoimien pitkäjänteiseen linjaamiseen tähtäävä asiakirja. Periaatepäätös painottaa kansallisella tasolla demokratian ohella perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion tärkeyttä. Periaatepäätöksessä korostetaan niiden merkitystä myös Euroopan unionin toiminnassa ja kansainvälisesti.

Periaatepäätöksen ensimmäisessä luvussa kuvaillaan demokratian tilaa Suomessa ja maailmassa. Siinä käsitellään muun muassa muutostrendejä, jotka ovat viime vuosina vaikuttaneet, ja jotka tulevat 2020-luvulla vaikuttamaan merkittävästi demokratiaan ja osallistumiseen. Luvussa käsitellään periaatepäätöksen keskeistä sisältöä. Toisessa luvussa tehdään kuusi linjausta Suomen keskeisiksi demokraatiopoliittisiksi tavoitteiksi ja niitä täsmentäviksi toimenpide-ehdotuksiksi muun muassa edustuksellisen demokratian, osallistumisjärjestelmien sekä hallinnon avoimuuden ja vuorovaikutteisuuden, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen, moniäänisen ja monipuolisen median, yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin ja kansalaisyhteiskunnan tilan sekä kansainvälisen ja EU:n demokraatiakehityksen aihepiireissä. Tavoitteet pohjautuvat pääministeri Marinin hallituksen kauden aikana toteutetun kansallisen demokraatiohjelman 2025 havaintoihin ja kokemuksiin. Kolmannessa luvussa keskitytään periaatepäätöksen toteuttamiseen ja seurantaan. Liitteessä kuvataan yksityiskohtaisemmin demokraatiohjelman hankkeiden tuloksia.

Periaatepäätöksessä täydennetään valtioneuvoston toimintalinjauksia demokratianäkökulmasta ja viitataan valtioneuvoston muiden ohjelmien ja selontekojen kirjauksiin. Periaatepäätöksen valmistelussa kuultiin laajasti eri tahoja ja toteutettiin 29.6.-1.9.2022 lausuntokierros, johon saatiin yhteensä 101 lausuntoa. Valmistelussa on hyödynnetty viime vuosina tehtyjä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia ja selvityksiä demokratiasta.

Periaatepäätöksen on valmistellut poikkihallinnollinen kansallisen demokraatiohjelman 2025 valmistelu- ja koordinoitiryhmä oikeusministeriön johdolla, ja sitä on käsitelty oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmässä.

Background, mandate and premises of the Government Resolution

The Government Resolution on Democracy Policy is a document outlining Finland's democracy policy and the Government's measures for developing democracy on a long-term basis. In addition to democracy, the Resolution emphasises the importance of fundamental and human rights and the rule of law at the national level. The Resolution also emphasises their significance in the activities of the European Union and internationally.

The first chapter of the Resolution describes the state of democracy in Finland and globally. It discusses, among other things, change trends that have affected democracy and participation in recent years and that will have a significant impact on democracy and participation in the 2020s. This chapter deals with the key contents of the Resolution. The second chapter sets out seven key goals for Finland's democracy policy and presents proposals for measures to achieve them. The themes of the proposed measures include representative democracy, open and interactive mechanisms for participation and government, democracy education and human rights education, pluralistic and diverse media, the culture of debate in society, the state of civil society, and international democracy development, as well as development in the EU. The set goals are based on observations made and experiences gained in the course of different projects carried out as part of the National Democracy Programme 2025, implemented during the term of Prime Minister Marin's Government. The third chapter focuses on the implementation and monitoring of the Resolution. The results of projects carried out as part of the Democracy Programme are described in more detail in the appendix.

The Resolution includes references to the Government's other programmes and reports, and it supplements the Government's other policies from the perspective of democracy. A broad range of stakeholders were consulted during the preparation of the Resolution, and it was circulated for comments from 1st of July until 1st of September in 2022. A total of 101 stakeholders submitted their comments. Various national and international studies and reports related to democracy from recent years have been utilised in the preparation.

The Resolution was prepared by the intersectoral preparation and coordination group of the National Democracy Programme 2025, under the leadership of the Ministry of Justice, and it has been discussed by the Ministerial Working Group on Internal Security and Strengthening the Rule of Law.

1.1 Inledning

Demokrati, rättsstat samt de grundläggande och mänskliga rättigheterna utgör tillsammans en värdegrund som den finländska samhällsordningen bygger på. Även ekonomi, människors välbefinnande och livskvalitet når den bästa nivån i demokratier. Av denna anledning är demokratin värd att försvara. Liberal demokrati innebär makten hos de valda företrädarna i rättvisa och fria flerpartival, som begränsas av maktens tredelning, den allmänna legalitetsprincipen samt grundlagen som skyddar individens frihet.¹

I Finland har demokratin en stark tradition och hög uppskattning bland medborgarna. Grundlagen (731/1999) ger ett starkt skydd för varje individs människovärde, integritet samt övriga grundläggande rättigheter. Enligt grundlagen ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällslig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Enligt 2 § 2 mom. i grundlagen hör till demokratin att den enskilde har rätt att ta del i och påverka samhällets och livsmiljöns utveckling. I 14 § 4 mom. i grundlagen föreskrivs att det allmänna ska främja den enskildes möjligheter att delta i samhällslig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Dessutom skall enligt 20 § 2 mom. i grundlagen det allmänna verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön. Med 2 § 2 mom. tryggas individens deltagande och påverkningsmöjligheter i verksamheten i samhället på olika nivåer. Det omfattar således till exempel röstning i val och folkomröstningar, andra former av deltagande och påverkningsmetoder samt civilsamhällets självständiga verksamhet och individers inflytande i sin egen närmiljö på beslut som påverkar dem själva och deras livsmiljö. Förordningen hänvisar också mer allmänt till olika former av samverkan mellan människor².

Även internationella avtal³ medför skyldigheter när det gäller demokratiskt system, lokal demokrati och hörande av medborgarna.⁴ Exempelvis det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling Agenda2030⁵ betonar många principer som är viktiga för demokratin såsom fred, god förvaltning och rättvisa, jämställdhet mellan könen, minskad ojämlikhet samt att ingen lämnas efter i utvecklingen. Centralt är också rättvisa i åtgärder för grön omställning. Barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande finns till exempel i FN:s konvention om barnets rättigheter⁶. Dessutom innehåller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁷ bestämmelser om skyldighet att höra uppfattningar hos barn med funktionsnedsättning.

Finlands EU-politik är inriktad på att involvera medborgarna och öka öppenheten i unionens verksamhet

Demokrati, rättsstatsprincipen och respekt för de grundläggande rättigheterna är principer som fastställs i Finlands grundlag, som Finland också har förbundit sig till som medlem i EU.⁸ Finlands medlemskap i EU fastställs också i grundlagen. Demokrati står i centrum för de värden som Europeiska unionen bygger på och som fastställs i EU:s grundläggande fördrag och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Europeiska unionens verksamhet bygger på representativ demokrati och deltagardemokrati. Dessa tillgodoses i unionen på många olika sätt. Finlands EU-politik är inriktad på att involvera medborgarna och öka öppenheten i unionens verksamhet.⁹ På detta sätt kan EU bättre bemöta medborgarnas oro och stärka sin legitimitet.

¹ Koskelo, Lassila, Lundstedt & Miklóssy (2022). Diktaattorin käsikirja: Eli miten liberaalia demokratiaa puolustetaan. (Diktatorns handbok: Det vill säga hur en liberal demokrati ska försvaras). (på finska).

² RP 1/1998 rd.

³ Till exempel FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s principer om äldre personers rättigheter.

⁴ Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (8/1976); Den europeiska stadgan om lokal självstyrelse (66/1991); Konvention om barnets rättigheter (60/1991), Århuskonventionen om beslutsfattande i miljöärenden (122/2004). (på finska).

⁵ Kestavakehitys.fi (2020). Det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling Agenda2030.

⁶ Konventionen om barnets rättigheter (60/1991).

⁷ Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (27/2016).

⁸ I det här dokumentet behandlas Finlands EU-politik på ett övergripande sätt. De viktigaste riktlinjerna för EU:s politik finns i statsrådets redogörelse om EU-politiken (2021).

⁹ Statsrådet (2021). Statsrådets redogörelse för EU-politiken.

Unionens interna sammanhållning har under den senaste tiden prövats av att rättsstatsprincipen vittrat sönder i vissa medlemsländer och av olika skiljelinjer. I EU-debatten hänvisas också ofta till det demokratiska underskottet och det avstånd som medborgarna upplever från EU:s beslutsfattande. I statsrådets EU-politiska redogörelse¹⁰ betonas att demokrati, rättsstatsprincipen och de grundläggande och mänskliga rättigheterna är hörnstenarna för våra samhällen och EU. De är kopplade till varandra och har en avgörande inverkan på unionens verksamhet, medborgarnas vardag och företagsklimatet. Dessa värderingar måste främjas på ett övergripande sätt, vilket stärker EU:s enighet, legitimitet och trovärdighet samt förtroendet mellan medlemsstaterna. En förutsättning för rättsligt samarbete som grundar sig på ömsesidigt erkännande är att medlemsstaterna har ömsesidigt förtroende för varandras rättssystem. Demokrati, rättsstatsprincipen och de grundläggande och mänskliga rättigheterna är viktiga inte bara med tanke på tillgodoseendet av medborgarnas rättigheter utan också med tanke på en fungerande inre marknad, tillväxt och investeringar. De är också en förutsättning för sunda offentliga finanser.

Demokrati är nära kopplat till rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter

Demokrati är nära kopplat till rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter. De bildar en triad som är beroende av alla delarna för att hålla ihop. Studier visar att när ett av de ovannämnda elementen börjar ge vika, så börjar även de andra svikta.¹¹

Enligt Finlands grundlag måste den offentliga makten säkerställa att de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Statsrådets människorättspolitiska redogörelse¹² betonar likabehandling, jämlikhet, icke-diskriminering och upprätthållande av rättsstaten. Redogörelsen lägger upp riktlinjer för regeringens agerande i frågor där Finland har fått många rekommendationer från övervakningsorgan för konventioner om mänskliga rättigheter, FN:s och europeiska organisationers rapportörer om mänskliga rättigheter samt i bedömning av situationen för mänskliga rättigheter i Finland. Sådana frågor är bland annat samernas ställning som ursprungsfolk, våld mot kvinnor och familjevåld samt lagstiftning om konststillhörighet som respekterar självbestämmanderätt. I redogörelsen diskuteras åtgärder för att stärka rättsstatsprincipen på nationell och internationell nivå. Finland fortsätter sin verksamhet för att rättsstatsprincipen fullföljs i hela Europeiska unionen.

I en rättsstat agerar det allmänna, det vill säga myndigheterna, enligt lagen, respekterar demokratin och de grundläggande rättigheterna, samtidigt som myndigheterna övervakas av oberoende och opartiska domstolar. I en rättsstat fungerar oberoende domstolar som en motkraft mot maktutövningen, som säkerställer att rättsskyddet förverkligas. Kärnan i frågan är trygghet att staten är till för medborgarna och att offentliga uppdrag utförs på ett organiserat och så rättvist sätt som möjligt för ett gemensamt bästa och inte för maktavarnas eget bästa.¹³ I en rättsstat är målet att se till att lagar bereds, stiftas och genomförs på ett rättvist och effektivt sätt och genom öppen och god förvaltning.

Rättsstatens verksamhetsförutsättningar ska också aktivt säkerställas i Finland. Domstolarnas oavhängighet samt medborgarnas förtroende för rättsstatens funktion är en viktig faktor som Finlands rättsstat bygger på. Det är viktigt att rättsstatsprincipen fungerar, både när det gäller medborgerliga rättigheter och demokrati och när det gäller ekonomisk verksamhet. Ur demokratisk synvinkel är det viktigt att medborgarna kan lita på att de får sin sak behandlad i domstol. Rättsprocesser, hög kostnadströskel och långa handläggningstider försämrar förtroendet för rättsstatsprincipen i Finland. Justitieministeriet bereder en redogörelse om rättsvård¹⁴.

Demokratins nivå och genomförandesätt förändras och kan utvecklas

Det krävs ett kontinuerligt arbete för att trygga demokratiutvecklingen både i Finland och internationellt. Jämlik delaktighet och inflytande, upplevelser av ett meningsfullt liv samt en mediemiljö som stöder

¹⁰ Statsrådet (2021). Statsrådets redogörelse om EU-politiken: Ett starkt och enhetligt EU – mot mer hållbarhet inom Europeiska unionen.

¹¹ Koskelo, Lassila, Lundstedt & Miklóssy (2022). Diktaattorin käsikirja: Eli miten liberaalia demokratiaa puolustetaan. (Diktatorns handbok: Det vill säga hur en liberal demokrati ska försvaras). (på finska).

¹² Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse.

¹³ Koskelo, Lassila, Lundstedt & Miklóssy (2022). Diktaattorin käsikirja: Eli miten liberaalia demokratiaa puolustetaan. (Diktatorns handbok: Det vill säga hur en liberal demokrati ska försvaras). (på finska).

¹⁴ OM063:00/2021. Redogörelse om rättsvården.

uppbyggandet av en egen identitet och delaktighet har en viktig roll för att upprätthålla demokrati och tillit. Den offentliga förvaltningens förmåga att uppfylla medborgarnas förändrade förväntningar, behov och framtida utmaningar, samt ett livskraftigt civilsamhälle och pluralistisk mediemiljö, spelar en viktig roll i detta sammanhang. Strategin för den offentliga förvaltningen¹⁵ vägleder och stärker reformen av hela den offentliga förvaltningen på 2020-talet. En fungerande offentlig förvaltning är en central del av en fungerande demokrati och ett välfärdssamhälle.

Jämställdhet mellan könen är centralt i ett demokratiskt samhälle. I statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken¹⁶ som är under beredning, betonas den offentliga maktens ansvar för att jämställdheten förverkligas. Utgångspunkten är en mångfald av kön och att människans ställning i samhället påverkas av många andra faktorer utöver kön. I redogörelsen behandlas temavis bland annat könsrelaterad makt och samhällsengagemang. Dessutom specificeras Finlands roll i arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter i EU och på internationella arenor.

Det är också viktigt för att demokratin ska fungera att ingen lämnas utanför samhället eller utvecklingen. Känslan av brist på framtidsutsikter och hopplöshet distanserar en person från samhället. Demokratins funktion och uppkomsten av förtroende kan därför inte enbart påverkas genom demokratipolitik, utan de är också starkt kopplade till bland annat grundläggande och mänskliga rättigheter, likvärdighets- och jämställdhetspolitik, vetenskaps- och utbildningspolitik, finanspolitik, sysselsättningspolitik, mediepolitik, språkpolitik, socialpolitik och hälsopolitik samt miljöpolitik. Det som i synnerhet demokratipolitiken kan påverka är det politiska systemets funktion, förverkligandet av rätten att delta, förvaltningens öppenhet och interaktivitet, civilsamhällets verksamhetsförutsättningar och upplevd medborgarkompetens.

Demokrati, beslutsfattande och förvaltning måste utvecklas strategiskt och på ett sätt som sträcker sig över valperioderna. I det här principbeslutet lägger statsrådet upp riktlinjer för långsiktiga mål för utvecklingen av representativ demokrati, delaktighetssystem, demokrati- och människorättsfostran, transparens och interaktion inom förvaltningen, en flerröstad och mångsidig mediemiljö, debattkulturen i samhället och medborgarsamhällets status samt för att stödja den internationella demokratiutvecklingen. Målen baseras på observationer och erfarenheter från det nationella demokratiprogrammet 2025¹⁷ som genomfördes under statsminister Marins regeringsperiod.

1.2 Demokratins tillstånd ur ett internationellt perspektiv

Förra seklet markerade demokratins genombrott i tiotals länder. Centrala kännetecken på den här utvecklingen är många staters väg till självständighet, allmän rösträtt, övergång till flerpartisystem samt stärkandet av grundläggande och mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan könen.

Under 2000-talet har skuggor dykt upp i den demokratiska processen, som har påverkats av de allt djupare klyftorna i samhällena. Uttryck för den liberala demokratins kris har ansetts vara minskat förtroende för det politiska systemet, ökning av attraktionskraften hos mer auktoritära styrelseskick, elitisering av politiken, försämring av medborgarnas politiska läskunnighet samt provoceringen mot gemensamma spelregler för beslutsfattande.¹⁸

Internationella forskningsinstitut har rapporterat om demokratins bräcklighet och framväxten av auktoritära styren under det senaste decenniet. Framväxten av¹⁹ illiberala demokratier är starkt kopplad till finanskrisen år 2008, då tron på den liberala demokratins överlägsenhet började vackla på olika håll i världen. Den liberala

¹⁵ Forvaltningsstrategin.fi (2021). Strategin för reformering av den offentliga förvaltningen.

¹⁶ Statsrådet (2022). Statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken.

¹⁷ OM036:00/2019. Det nationella demokratiprogrammet 2025.

¹⁸ Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass (2020). Poliittinen ilmasto elää jatkuvassa vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa. (Det politiska klimatet lever i ständig växelverkan med resten av samhället.) (på finska).

¹⁹ Med en illiberal demokrati kan avses en demokrati där inte grundläggande och mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen följs.

demokratins grundläggande element, nämligen individens rättigheter och folkets vilja, står alltmer i konflikt med varandra i illiberala demokratier.²⁰

Internationella forskningsinstitut identifierar flera hot mot den demokratiska utvecklingen i världen under de närmaste åren.²¹ Demokratins kvalitet har försämrats i demokratier, bland annat inom områdena för yttrandefrihet, rättsstaten och det civila samhället. Den senaste V-Dem-demokratirapporten målar upp en dystert bild av tillståndet för den globala demokratin. Enligt rapporten har demokratins nivå sjunkit till 1989 års nivå, och de framsteg som gjorts under de senaste 30 åren har gått förlorade.²² När en odemokratisk aktör väl har kommit till makten är effekterna oftast långvariga och svåra att förändra.

Demokratiernas funktionalitet påverkas till stor del av megatrender relaterade till samhällsförändring, såsom globalisering, klimatförändring och förlust av biologisk mångfald, strukturomvandling inom ekonomin, omformning av produktionsmetoder och näringsstruktur, befolkningsrörelser, urbanisering, framväxten av nya yrkesgrupper, förändringar i etablerade ekonomipolitiska maktförhållanden och förändringar relaterade till mediemiljön. Utöver masskommunikation har plattformar för sociala medier och möjligheter till direkt kommunikation med medborgarna uppstått, vilket å ena sidan möjliggör mer direkt inflytande men också manipulation av åsikter.

Under innevarande årtusende har den politiska agendan också utvidgats till att omfatta allt svårare frågor, som det politiska systemet har svårt att svara på. Den internationella ekonomins tillväxt och ömsesidiga beroende har både skapat möjligheter, men också satt gränser för det nationella politiska beslutsfattandet. Den internationella migrationen och klimatförändringarna har skapat nya politiska skiljelinjer.²³ Sociala förändringar har påverkat människors liv på olika sätt och delat upp människor i sociala bubblor som inte längre alltid förstår varandras verkligheter. Detta har också haft en negativ inverkan på samhällsdebatten.²⁴ Den alltför stora interna uppdelningen av samhället är en av farorna för demokratins funktion. Den ökade populismen i väst kan även utgöra ett hot mot demokratin.²⁵

Den senaste tidens kriser har också utmanat demokratiernas funktion. Exempelvis Europarådet anser att coronapandemin under de senaste åren har förstärkt de demokratiska nedåtgående trender som redan tidigare setts i vissa länder. Rädslan är att den demokratiska kulturen inte kommer att återställas.²⁶

Attacken mot Ukraina som inleddes av Ryssland, en permanent medlem av FN:s säkerhetsråd, i februari 2022, är också en attack mot demokratin, rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheternas allmängiltighet. Rysslands invasion av Ukraina belyser vikten av demokrati och ett regelbaserat system.²⁷

Institutionerna i Europeiska unionen har identifierat att demokratin behöver ett aktivt försvar och omsorg. I EU:s handlingsplan för demokrati identifieras utmaningar för demokratin, bland annat besvikna och frustrerade medborgare, ökande extremism, ökad politisk polarisering och medborgarnas växande avstånd till valda beslutsfattare. Enligt handlingsplanen handlar hoten mot demokrati om valfrihet, minskande utrymme för journalister och civilsamhälle samt spridning av desinformation.

De senaste forskningsresultaten har också visat tecken på att rättsstatens utveckling är på nedgång även inom EU.²⁸ Dessutom har ifrågasättandet av universella mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet ökat i många länder.

²⁰ Mounk (2018). *The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger & How to Save It*.

²¹ Boese m.fl. (2022). *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*.

²² Boese m.fl. (2022). *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*.

²³ Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass (2020). *Poliittinen ilmasto elää jatkuvassa vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa*. (Det politiska klimatet lever i ständig växelverkan med resten av samhället.) (på finska).

²⁴ Kantola (2022). *Kahdeksan kuplan suomi Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat (Åtta bubblors Finland: Djupa berättelser om förändringar i samhället)*. (på finska).

²⁵ Koskelo, Lassila, Lundstedt & Miklóssy (2022). *Diktaattorin käsikirja: Eli miten liberaalia demokratiaa puolustetaan*. (Diktatorns handbok: Det vill säga hur en liberal demokrati ska försvaras). (på finska).

²⁶ Europarådet (2021). *State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law: A Democratic Renewal for Europe*.

²⁷ Boese m.fl. (2022). *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*.

²⁸ Europeiska kommissionen (2021). *Rapport om rättsstatsprincipen 2021*.

1.3 Den finländska demokratin tillstånd

I studier som mäter och jämför demokratin och dess funktion rankas Finland bland världens främsta länder.²⁹ Finländarnas förtroende för varandra och för olika aktörer i samhället är också på en hög nivå i den internationella granskningen.³⁰ Europeiska kommissionens rapport om rättsstatsprincipen 2021³¹ anser att rättsstatssituationen i Finland är bra. I Finland är rättsväsendet mycket självständigt och medborgarnas förtroende för rättsstaten är hög. I Finland har de mänskliga rättigheterna ett starkt grundlagsskydd och man strävar efter att följa upp förverkligandet av de mänskliga rättigheterna.³² Korruptionsnivån är också låg i Finland. I Transparency Internationals korruptionsindex år 2021 hamnade Finland på första plats³³.

Även om demokratin tillstånd i Finland är bra i internationell jämförelse, har många utmaningar också identifierats i hur den finländska demokratin fungerar. I en färsk demokratijämförelse från V-dem institutet klarar sig Finland bra, men sämre än Sverige, Norge och Danmark i Norden. Finland har den svagaste rankningen i indexen för deltagardemokrati (24:e plats) och deliberativ demokrati (17:e plats).³⁴ Utmaningar och utvecklingsbehov i den finländska demokratin har nyligen utretts i flera forskningsprojekt som finansierats av Finlands Akademi³⁵ och Sitra.³⁶ En undersökning som Sitra beställt visar att majoriteten av medborgarna önskar fler och lättillgängliga kanaler för deltagande. Politiker och tjänstemän är däremot mer tveksamma till att öka kanalerna för deltagande.³⁷

Många studier lyfter fram följande trender som särskilda utmaningar för den finländska demokratin:

- urholkning av delaktighet och ojämlikhetsutveckling;
- minskning av röstningsaktivitet;
- förstärkning av politisk konfrontation;
- skillnader i upplevd tillit mellan olika befolkningsgrupper.

Nya utmaningar omfattar också:

- upptrappningen av debattkulturen;
- cyberhot, desinformation och informationspåverkan;
- systematiska trakasserier dvs. riktade trakasserier mot tjänstemän, beslutsfattare, journalister, forskare och medborgarsamhällets aktörer;
- osäkerhet gällande de ekonomiska verksamhetsförutsättningarna för det civila samhället.

²⁹ T. ex. Freedom House (2021). Countries and Territories; Economist Intelligence (2021). Democracy Index 2021.

³⁰ OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland; Bäck & Kestilä-Kekkonen red. (2019). Politiskt och socialt förtroende: Vägar, trender och klyftor. (på finska).

³¹ Europeiska kommissionen (2021). Rapport om rättsstatsprincipen 2021.

³² Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse; Statsrådet (2021). Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023.

³³ Transparency International Corruption Index 2021.

³⁴ I rapportens index för deltagardemokrati betonas medborgarnas aktiva deltagande i politiska processer med särskild uppmärksamhet på deltagande i civilsamhällets organisationer, mekanismerna i direktdemokrati samt deltagande och representation på regional och lokal nivå. Rapportens index för deliberativ demokrati granskar i vilken utsträckning den offentliga debatten med fokus på det gemensamma bästa styr det politiska beslutsfattandet och hur väl en respektfull dialog, interaktion och hörande förverkligas i olika skeden av beslutsfattandet.

³⁵ Finlands Akademi (2021). Strategisk forskning. Politiska rekommendationer.

³⁶ Hyssälä & Backman (2018). Folkstyrets grundrenovering: Alla resurser till användning; Ojajarvi, Tuomisto, Olkkola & Tikkanen (2020). Suomalaiset kansalaisvaikuttajina: Kuinka edistää osallisuutta ja osallistumista 2020-luvulla? (Finländarna som medborgarpåverkare. Hur främjas inkludering och delaktighet på 2020-talet?) (på finska).

³⁷ Jämsén, Kaartinen, Westinen & Turja (2022). Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa. (Demokratiska möjligheter till delaktighet i Finland). (på finska).

Enligt en bedömning som OECD publicerade år 2021³⁸ är Finland fortfarande ett land med starkt förtroende. Medborgarnas förtroende för de olika institutionerna varierar dock. 66 procent av medborgarna litar på statsförvaltningen, 61 procent på regeringen, 53 procent på riksdagen och 52 procent på kommunalförvaltningen. Det fanns betydande regionala skillnader och skillnader mellan olika befolkningsgrupper gällande förtroende. Enligt studien är förtroendet högt i befolkningsgrupper med hög utbildningsnivå, god hälsa, optimistiska framtidsutsikter, och som aktivt deltar i exempelvis medborgarverksamhet och bor i städer.

Nya forskningsresultat³⁹ visar att det finns ett samband mellan säkerhet och förtroende. De som upplever att deras liv är otrygga känner också ett lägre förtroende för säkerhetsmyndigheterna. På motsvarande sätt litar de med hög känsla av säkerhet också på säkerhetsmyndigheterna.⁴⁰ Denna polariserade situation mellan olika befolkningsgrupper utgör utmaningar när det gäller att bygga upp och garantera en känsla av säkerhet och inre säkerhet.⁴¹ Därför behöver myndigheterna tillgång till en mer detaljerad informationsproduktion om befolkningens olika attityder och beteenden för att tjänsteproduktionen och kommunikationen ska kunna riktas på ett så nödvändigt och effektivt sätt som möjligt.

Enligt OECD:s bedömning finns det en paradox av deltagande i Finland. Medborgarna litar på offentliga institutioner och tillfredsställelsen med demokratin är hög, men endast 40 % av respondenterna trodde på sin möjlighet att påverka politiska processer. Även om medborgarnas förtroende för offentliga institutioner och tillfredsställelsen med demokratin är hög, är andelen människor som tror sig kunna påverka politiska processer låg i Finland jämfört med andra länder med högt förtroende. OECD betonar att marginaliseringen av vissa befolkningsgrupper bör bekämpas i Finland genom att främja en bredare social dialog. Motsvarande budskap fanns i den internationella ICCS-studien (2016). Enligt undersökningen har finländska ungdomar, och nordisk ungdom i allmänhet, utmärkta kunskaper och attityder för deltagande i samhället, men majoriteten av ungdomarna saknar intresse och/eller behov av alltför aktivt deltagande.⁴²

OECD har rekommenderat att man i Finland bör upprätta dialoger mellan förvaltningen och medborgarna för att stärka människors förtroende, öka insynen i förvaltning och beslutsfattande, utveckla processerna för delaktighet och inflytande samt involvera medborgarna i utarbetandet av politiska alternativ. Marginalisering och diskriminering av olika befolkningsgrupper bör bekämpas genom att stärka möjligheterna till delaktighet och se till att alla förblir delaktiga i samhället.⁴³ OECD rekommenderar att nya, exempelvis deliberativa verksamhetsmodeller tas i bruk på bred front.⁴⁴

Under de senaste åren har många studier väckt oro över differentieringen av finländarnas, särskilt de ungas, deltagande i samhället.⁴⁵ Det är en företeelse som på sikt kan urholka samhällstilliten. Bland annat personens ålder, utbildningsbakgrund och inkomstnivå inverkar på delaktighet, exempelvis valdeltagande. De är också kopplade till människors erfarenheter av i vilken utsträckning de har möjlighet att delta i och påverka det samhälleliga beslutsfattande som rör dem. De som är välbeställda deltar mer aktivt än genomsnittet. De bedömer också sina påverkningsmöjligheter mer positivt.

Andelen utländska personer och särskilt de unga åldersgrupperna har ökat betydligt i Finlands befolkning under de senaste åren. Ur demokratisk synvinkel är det viktigt att olika befolkningsgrupper kan uppleva

³⁸ OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland.

³⁹ Inrikesministeriets Sentimentti-befolkningsundersökning (2021–2022).

⁴⁰ Sentimentti (2022). Opublicerat statistik- och undersökningsmaterial från inrikesministeriet.

⁴¹ Att definiera en känsla av säkerhet är inte en enkel process i sig. Forskningsresultat visar att exempelvis krisen i Ukraina inte har minskat den allmänna känslan av säkerhet. Tvärtom kan det faktum att coronapandemin hamnat i bakgrunden i den allmänna mediedebatten ha haft en positiv inverkan på några procent när det gäller ökningen av trygghetskänslan från förra året. Trots detta har antalet som känner en oro för exempelvis ett militärt angrepp eller situationen i världen ökat enormt. Den individuella definitionen av en känsla av säkerhet framstår som komplex och kan inte bedömas enbart som summan av farhågor.

⁴² Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen (2017). Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. (Kunskap om samhället, delaktighet och attityder hos unga). (på finska).

⁴³ OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland.

⁴⁴ OECD (2021). Eight Ways to Institutionalise Deliberative Democracy.

⁴⁵ Grönlund & Wass red. (2016). Det politiska deltagandets mångfald: Riksdagsvalsundersökningen 2015. (på finska).

delaktighet och känna igen sin identitet i det finländska beslutsfattandet och mediemiljön. I framtiden kommer erkännandet av kulturell mångfald att vara centralt för att bygga upp ömsesidig förståelse.

Utöver det demokratiska politiska systemets funktion påverkas medborgarnas förtroende för samhället och deras syn på hur demokratin fungerar av många andra faktorer, som bl.a. den ekonomiska situationen, sysselsättningen, inkomstfördelningen samt människors framtidsutsikter. Till exempel främjandet av befolkningens arbets- och funktionsförmåga, delaktighet i arbetslivet, arbetslivets kvalitet och uppskattningen av mångfald har en positiv inverkan på förverkligandet av demokrati och upplevelser av demokrati⁴⁶.

⁴⁶ T.ex. Programmet för arbetsförmåga, STM038:00/2021 Program för psykisk hälsa i arbetet, Utvecklingsprogrammet för arbete och välbefinnande i arbetet ARBETE2030.

2 Principbeslutets riktlinjer och åtgärder

I detta principbeslut från statsrådet anges målen för den finländska demokratipolitiken på 2020-talet. I ett instabilt världsläge är det viktigare än någonsin att försvara ett fungerande demokratiskt system. Statsrådets centrala målet är att Finland även i fortsättningen ska vara ett av de mest demokratiska länderna i världen. Valsystemet är pålitligt och säkert. Människors grundläggande rättigheter att delta förverkligas likvärdigt i Finland, och ingen lämnas utanför eller efter i samhället. Detta förutsätter att det finns tillräcklig kunskap och kapacitet. Rollerna för ett flerröstat och livskraftigt medborgarsamhälle och medier i Finland identifieras och erkänns. Förvaltningen är öppen och interaktiv. Finland är ambitiöst när det gäller att främja demokratin i EU och internationellt. Demokrati och stöd till demokratisk utveckling förblir en långsiktig prioritering i Finlands utrikes- och utvecklingspolitik.⁴⁷

Centrala riktlinjer i principbeslutet

1. Valsystemet är funktionellt, säkert och pålitligt. Alla har lika möjligheter och tillräcklig kapacitet att utöva sin rösträtt.
2. I Finland finns mångsidiga möjligheter till delaktighet och allt fler utövar sina rättigheter att delta. Förvaltningen arbetar öppet och interaktivt, vilket stärker förtroendet. Beslutsfattandet är informationsbaserat.
3. Demokrati-, människorätts- och mediefostern samt kontinuerligt lärande stödjer förverkligandet av rätten till deltagande.
4. Mediemiljön är flerröstad, mångsidig och den samhälleliga debattkulturen gör det möjligt för alla att delta.
5. Ett aktivt och livskraftigt civilsamhälle är en central del av en fungerande demokrati.
6. Finland deltar aktivt i EU:s demokratiarbete och stöder den internationella utvecklingen av demokrati.

Varje riktlinje innehåller delmål och förslag på åtgärder, vilka presenteras i detta kapitel. Vid främjandet av demokratin är det fråga om långsiktig och omfattande utveckling, som ska fortsätta över valperioderna. Därför är det också viktigt att följa upp riktlinjerna och förverkligandet av deras mål och skapa en ändamålsenlig uppföljningsmodell för detta. Uppföljning diskuteras i kapitel tre i principbeslutet.

⁴⁷ I den utvecklingspolitiska redogörelsen för de kommande valperioderna (2021) har fredliga demokratiska samhällen fastställts som det viktigaste målområdet för Finlands utvecklingspolitik. I statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse (2020) konstateras att det centrala i Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska värdegrund är att all internationell verksamhet ska främja demokrati.

2.1 Valsystemet är funktionellt, säkert och pålitligt. Alla har lika möjligheter och tillräcklig kapacitet att utöva sin rösträtt

Nuläge och utmaningar

Finlands politisk-administrativa system bygger på representativ demokrati, som kompletteras av metoder för direkt- och deltagardemokrati. I en representativ demokrati väljer medborgare med rösträtt representanter som fattar beslut på deras vägnar.

Enligt internationella jämförelser rankas finländska val bland de mest pålitliga i världen.⁴⁸ Rättvisheten i valen och inklusiviteten gällande rösträtten får höga poäng i de internationella jämförelserna.⁴⁹

Olika valdeltagande

Valdeltagandet i Finland placerar sig i mitten bland Europas länder.⁵⁰ Jämfört med de övriga nordiska länderna är valdeltagandet betydligt lägre i Finland. Valdeltagandet har dock varit ganska stabilt hos oss under 2000-talet och har i själva verket ökat med ett par procentenheter under de senaste tio åren. I många europeiska länder har utvecklingstrenden varit den motsatta.⁵¹ I Finland har valdeltagandet varit högst i presidentval och riksdagsval och lägst i Europaparlamentsval, även om valdeltagandet ökade vid valet år 2019. I Finland är valdeltagandet i kommunalval lägre än i de övriga nordiska länderna.⁵² I kommunalvalet 2021 var valdeltagandet historiskt lågt i kommuner av alla storlekar. Det berodde troligen på coronapandemin och den exceptionella tidpunkten för valet. Valdeltagandet i det första välfärdsområdesvalet uppgick till 47,5 procent.

Valdeltagandet skiljer sig åt ganska mycket mellan olika befolkningsgrupper. I genomsnitt röstar välutbildade och högutbildade mer aktivt än andra befolkningsgrupper.⁵³ Kvinnor har röstat något mer aktivt än män sedan 1980-talet.⁵⁴ Däremot har valdeltagandet bland unga och invandrare varit fortsatt lågt.⁵⁵ Valdeltagandet bland unga ökade dock i riksdagsvalet våren 2019 jämfört med valet 2015. Utvecklingen speglar Ungdomsbarometern⁵⁶, enligt vilken 61 procent av ungdomarna säger att de har åtminstone ett visst intresse för politik. Intresset är det högsta på 20 år.

Att påverka samhället har alltmer delats upp mellan olika grupper. Vissa medborgare upplever att de inte har möjlighet att påverka gemensamma frågor genom traditionella kanaler, som att rösta i val.⁵⁷ Valdeltagandet påverkas också av en förståelse för vad valet handlar om och tillräcklig tillgång till information.

För att förbättra valdeltagandet bland unga har man ofta föreslagit en sänkning av rösträttsåldern eller att det skulle bli möjligt att rösta på nätet. Expertbedömningar av möjligheterna och konsekvenserna av att sänka rösträttsåldern är delvis motstridiga.⁵⁸ Man har strävat efter att stärka ungas möjligheter att delta och påverka, även om en sänkning av rösträttsåldern inte har tagits med i regeringsprogrammet. När man överväger frågan bör man också beakta att en ändring av åldersgränserna skulle kräva en ändring av grundlagen: § 14 i

⁴⁸ IDEA (2021). Global State of Democracy Report 2021: Building Resilience in a Pandemic Era.

⁴⁹ Freedom House (2021). Countries and Territories.

⁵⁰ Grönlund & Wass red. (2016). Det politiska deltagandets mångfald: Riksdagsvalsundersökningen 2015. (på finska); Isotalo, Järvinen, von Schoultz & Söderlund (2019). Den finländska väljaren 2003–2019. (på finska).

⁵¹ Bilaga till principbeslutet: Demokratistatistik till stöd för konsekvensbedömning.

⁵² Pekola-Sjöblom & Piipponen (2018). Kommunalval, kandidater och invalda år 2017.

⁵³ Kantola, Wass, Lahtinen, Peltoniemi & Heikkilä (2019). Valnavigator: Se var den högsta andelen oanvända röster finns.

⁵⁴ Isotalo, Järvinen, von Schoultz & Söderlund (2019). Den finländska väljaren 2003–2019. (på finska).

⁵⁵ OM067:00/2021. ETNO – Flerspråkiga finländare som samhällsaktörer (MOVA) arbetsgrupp.

⁵⁶ Haikkola & Myllyniemi red. (2019). Bra jobbat! Ungdomsbarometern 2019.

⁵⁷ OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland.

⁵⁸ Åldersgränserna för valrätt och rätt att delta har utretts till exempel i rapporten om ungas rösträttsålder av justitieministeriets arbetsgrupp Ungas röst – vuxnas urna? Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 49/2010 (på finska), i den parlamentariska arbetsgruppens betänkande 31/2014 (på finska) om datum för val och medborgarnas rätt att delta samt i justitieministeriets utlåtande Nurminen, Laura (2017) Bedömningspromemoria om förfarande i medborgarinitiativ, justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 45/2017.

grundlagen föreskriver att åldersgränsen för rösträtt i allmänna val och folkomröstningar är 18 år, och enligt 53 § 3 mom. i grundlagen har medborgare med rösträtt rätt att lägga fram ett medborgarinitiativ.

Baserat på studier⁵⁹ som genomförts i Finland har införandet av internetröstning inte rekommenderats eftersom riskerna gällande exempelvis valsäkerheten och förtroendet gentemot dem har hittills ansetts vara större än fördelarna. Enligt den parlamentariska arbetsgrupp som utredde ämnet och utländska exempel kommer det låga valdeltagandet inte att lösas genom införandet av internetröstning. Utvecklingen av digitaliseringen av teknik och demokrati bör emellertid följas upp även i fortsättningen.

Justitieombudsmannens särskilda uppgift är att främja, skydda och följa upp förverkligandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Under val gör justitieombudsmannen oanmälda inspektioner av vallokaler, där hen beaktar tillgänglighet och möjlighet att delta för personer med funktionsnedsättning. Exempelvis i samband med riksdagsvalet år 2019 påpekade justitieombudsmannen om brister i de granskade förhandsröstningsställena när det gäller tillgänglighet och ett eventuellt äventyrande av valhemligheten i tillgängliga valbås⁶⁰. Justitieombudsmannens inspektionsprotokoll offentliggörs på justitieombudsmannens webbplats.

Utmaningar i valsystemets funktion

Valens proportionalitet genomförs för närvarande bristfälligt i riksdagsvalet i Finland.⁶¹ Den största svagheten i det nuvarande systemet kan anses vara att de dolda röstspärrarna i mindre valkretsar blir så höga att den politiska proportionaliteten i dessa blir bristfälligt realiserad. Då förverkligas den politiska proportionaliteten på olika sätt i olika valkretsar och särskilt bristfälligt i mindre valkretsar, vilket leder till att väljarnas jämlikhet inte förverkligas. Dolda röstspärrar varierar avsevärt kalkylmässigt från varandra.⁶²

Valkretsens storlek har stor betydelse för chanserna för kandidaterna i de olika stora partierna att bli valda. Det är svårt för nya partier att ta sig fram i mindre valkretsar. Vissa forskare har också framfört att det nuvarande valsystemet är krävande för väljarna, eftersom vederbörande måste kunna välja både parti och kandidat. Forskarna har också lyft fram behovet av att bedöma möjligheten att göra det möjligt att rösta så att man inte behöver välja en kandidat om man inte vill. Studier har också visat att svårigheten att välja kandidat har varit en viktig orsak till att inte rösta, särskilt bland unga som är den åldersgrupp som känner till valkandidaterna sämst. År 2014 ansåg även riksdagens grundlagsutskott i sitt betänkande⁶³, att frågan borde utredas för att öka valdeltagandet.

I och med välfärdsområdesvalen hålls för närvarande fem olika typer av val i Finland. Att valen hopas kan leda till valtrötthet hos såväl partier som väljare och därmed minska valdeltagandet. Å andra sidan steg röstningsaktiviteten i det Europaparlamentsval som hölls våren 2019 trots att riksdagsvalet hade hållits drygt en månad tidigare. Å andra sidan kan verkställandet av två val samtidigt öka informationskostnaderna för röstningen och lätt ge en anledning att avstå från att rösta för de röstberättigade, som har relativt svårt för att fatta röstningsbeslut.⁶⁴

I riksdagsvalet 2019 möjliggjordes brevröstning för finländare bosatta i utlandet.⁶⁵ Över 6 000 väljare röstade per brev. Majoriteten av de som röstade per brev var röstberättigade bosatta utomlands. Möjligheten att rösta per brev medförde framförallt flexibilitet i de praktiska arrangemangen och lindrade de problem som orsakades av avstånd och andra svårigheter. Spridningen och etableringen av brevröstning förutsätter aktiv kommunikation och utveckling av metoder som är så ändamålsenliga som möjligt. Därför är det viktigt att

⁵⁹ Justitieministeriet (2017). Internetröstning i Finland: Slutrapport av arbetsgruppen för internetröstning. (på finska).

⁶⁰ EOAK/1670/2019. (på finska).

⁶¹ Justitieministeriet (2022). Slutrapport från den parlamentariska valarbetsgruppen. (på finska).

⁶² I Nyland krävs cirka 2,5 % av rösterna för inval, men i Lappland krävs 10 %. Eftersom antalet mandat i valkretsarna är knutet till antalet invånare kommer situationen att bli alltmer differentierad i framtiden. Nyland närmar sig 40 riksdagsmandat och Lappland sjunker snart till sex.

⁶³ GrUB 3/2014 rd - SRR 3/2014 rd.

⁶⁴ Forskare Sami Borgs yttrande om statsrådets demokratipolitiska principbeslut (2022).

⁶⁵ Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass (2020). Klimatförändring i politik: Riksdagsvalsundersökningen 2019. (på finska).

genomföra både statistiska och registerbaserade utvärderingar och insamling av erfarenhetsdata under de kommande åren.

Organiseringsansvaret för social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs från kommunerna till välfärdsområdena från början av år 2023. Detta är den största förvaltningsreformen i Finlands historia. Grundlagen 121 § 4 mom. föreskriver om självstyre inom ett större område än kommuner. Grundlagsutskottet har ansett⁶⁶ att en central del av självstyre är att demokrati förverkligas, dvs. att beslutsfattandet grundas på det valda högsta organets centrala ställning. I regeringens proposition om lagstiftning som gäller grundandet av välfärdsområden och reformen av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet⁶⁷ bedömdes reformen ha betydande inverkan på demokratin, invånarnas möjligheter att påverka samt på den politiska verksamhetskulturen och -systemet. Direktvalet av välfärdsområdets högsta beslutande organ, regionfullmäktige, stärker förvaltningens demokratiska drag, särskilt jämfört med samkommunerna, där kommuninvånarnas demokratiska val av beslutsfattare är indirekt.

Antalet förtroendeplatser har minskat och uppgifterna hopar sig

Till följd av kommunsammanslagningarna och minskningen av nämnderna har antalet förtroendeplatser minskat till omkring en tredjedel sedan 1980-talet.⁶⁸ Även antalet fullmäktigeplatser har minskat tydligt under de senaste decennierna.⁶⁹ De nya välfärdsområdena för dock med sig nya förtroendeplatser. Utöver fullmäktige- och styrelseplatser kommer antalet förtroendevalda att variera bland välfärdsområdena, beroende på vilken typ av politiskt ledningssystem varje välfärdsområde väljer. Enligt studier upplever medborgarna att makten är något koncentrerad och att samspelet mellan kommuninvånare och beslutsfattare är bristfälligt till viss del. Majoriteten anser ändå att den kommunala demokratin fungerar åtminstone någorlunda bra och upplever att man kan påverka beslutsfattandet.⁷⁰

Enligt en studie från Kommunbranschens utvecklingsstiftelse är det ganska få som är väldigt intresserade av kommunala förtroendeuppdrag. Enligt studien har intresset för att ställa upp som kandidat i kommunalvalet minskat de senaste åren. Intresset för medlemskap i nämnder är däremot större. I genomsnitt var unga mer intresserade av förtroendeuppdrag än äldre.⁷¹ Enligt beslutsfattarenkäten kräver förtroendeuppdrag i större städer allt mer tid. I styrelseledamöternas fall har skillnaderna mellan stora och små kommuner ökat under de senaste 25 åren. I synnerhet i fråga om tidsanvändningen bland fullmäktige- och styrelseordförandena i städer med över 100 000 invånare har det skett en klar förändring mellan 2015 och 2020. Det här beror delvis på ett strukturellt fenomen, då antalet ordförande som sköter uppdraget på hel- och deltid har ökat efter kommunalvalet 2017.⁷²

I kommunalvalet 2021 valdes nästan 9 000 ledamöter. Antalet kandidater ökade men andelen kvinnliga och unga kandidater sjönk. Invandrare är också klart underrepresenterade som kandidater i förhållande till folkmängden. I kommunalvalet 2021 var rekordmånga nya fullmäktigeledamöter kvinnor och riksdagsledamöter. De genomsnittliga kampanjkostnaderna för kommunalvalet är små. I genomsnitt är kampanjkostnaderna lägre i små kommuner, där människor ofta redan känner kandidaten. I de största städerna kan kampanjkostnaderna däremot bli betydligt högre.⁷³

I det första välfärdsområdesvalet 2022 var var tredje kandidat fullmäktigeledamot⁷⁴. Av de invalda var omkring 77 procent ledamöter i kommunfullmäktige. 82 procent av ordförandeposterna i välfärdsområdenas

⁶⁶ GrUU 65/2018 rd.

⁶⁷ RP 241/2020 rd.

⁶⁸ Piipponen (2018). Johtamismallit ja toimielimet Manner-Suomen kunnissa 2017. (Ledningsmodeller och organ i kommunerna i Fastlandsfinland 2017.) (på finska).

⁶⁹ Pikkala & Borg (2017). Kuntavaalitrendit. (Kommunalvalstrender.) (på finska).

⁷⁰ Kestilä-Kekkonen, Sipinen, Borg, Tiihonen, Wass (2018). Kommundemokratiindikatorerna 2017. (på finska).

⁷¹ Kommunbranschens utvecklingsstiftelse (2021). Kansalaismielipide ja kunnat: Ilmapuntari 2020. (Medborgarnas åsikt och kommuner: Barometer 2020.) (på finska).

⁷² Finlands Kommunförbund (2020). Beslutsfattarundersökning.

⁷³ Kestilä-Kekkonen, Sipinen, Borg, Tiihonen, Wass (2018). Kommundemokratiindikatorerna 2017. (på finska).

⁷⁴ Finlands Kommunförbund (2022). Var tredje kandidat i välfärdsområdesvalet är fullmäktigeledamot.

fullmäktige och styrelser innehas av ledamöter i kommunfullmäktige.⁷⁵ Kandidaturer och särskilt fullmäktigeplatser verkar till stor del koncentreras bland samma personer.

Valpåverkan är ett växande problem

Coronapandemin har påverkat förverkligandet av demokratin globalt.⁷⁶ Coronapandemin och Rysslands attack mot Ukraina har också belyst behovet av att i Finland bedöma hur resistensen mot val kan stärkas i olika krissituationer.

Valpåverkan och valrelaterad påverkan har varit ett växande problem internationellt, i syfte att påverka valens funktion eller undergräva valens legitimitet. Vid valpåverkan är det fråga om handlingar som syftar till att skapa kaos och förvirring under valkampanjen och därigenom undergräva medborgarnas förtroende för valinstitutionens funktion och acceptans. Därför syftar exempelvis EU:s handlingsplan för demokrati⁷⁷ till att förbättra medborgarnas påverkningssmöjligheter och bygga mer hållbara demokratier i hela EU genom att främja fria och rättvisa val, stärka mediernas frihet och motverka desinformation. I EU:s rättsakt om digitala tjänster som är under beredning fastställs för första gången förpliktelser och ansvar för de som förmedlar digitala tjänster på hela den inre marknaden.

Utifrån studierna har valpåverkan hittills varit måttlig i Finland. Enligt studierna har ganska få kandidater på ett personligt plan hittills upplevt valpåverkan. Å andra sidan visar en mer generell granskning att valpåverkan uppfattas som ett växande hot.⁷⁸ Även försök från automatiserade botkonton i sociala medier påverkar valen men deras inverkan i Finland har varit låg.⁷⁹

Trakasserier och hatretorik påverkar medborgarnas, särskilt kvinnornas och personer med minoritetsbakgrund, vilja att delta i till exempel politiken. Fenomenet försvagar känslan av trygghet, inskränker yttrandefriheten och minskar människors vilja att engagera sig aktivt i samhället. Fenomenet har även negativa effekter på förtroendesamhället. I Finland anses det viktigt att ingripa i olaglig hatretorik.⁸⁰

Antalet partier har varit stabilt, men deras medlemsantal minskar

Finland har ett flerpartisystem och antalet partier i partiregistret har varit relativt stabilt. För närvarande finns det tjugotre partier i partiregistret.⁸¹ Däremot har antalet partimedlemmar minskat under de senaste decennierna.⁸² Partierna fungerar som en viktig grindvakt i det politiska beslutsfattandet, och det är viktigt att säkra tillräckliga resurser för partierna i detta avseende. Det är viktigt att underrepresenterade grupper, såsom ungdomar och personer med funktionsnedsättning, också kan delta i demokratiska processer genom politiska partier. Därför är det viktigt att främja jämlikhet, likvärdighet, tillgänglighet och delaktighet i partierna.

⁷⁵ Finlands Kommunförbund (2022). 82 procent av ordförandeposterna i välfärdsområdenas fullmäktige och styrelser innehas av kommunfullmäktigeledamöter; Finlands Kommunförbund (2022). Välfärdsområdesvalet 2022.

⁷⁶ IDEA (2021). Global State of Democracy Report 2021: Building Resilience in a Pandemic Era.

⁷⁷ Kommissionens meddelande om EU:s handlingsplan för demokrati COM/2020/790 final samt statsrådets E-redogörelse E 12/2021 rd i ärendet.

⁷⁸ Wass, Isotalo & Limnell (2020). Ehdokkaiden ja äänestäjien havainnot vaalihäirinnästä. (Kandidaters och valdeltagares observationer om valpåverkan.) (på finska); Von Schoultz, Söderlund & Kestilä-Kekkonen (2020). Ehdokkaiden menestys vaaleissa. (Kandidaternas framgång i valet.) (på finska).

⁷⁹ Justitieministeriet (2021). Effekten av bottar på Twitter förblev liten inför kommunalvalet.

⁸⁰ Finland har nyligen genomfört rättsliga reformer för att bland annat göra det lättare att väcka åtal mot brottslingar och för att skärpa straffen för könsrelaterade brott. Frågor gällande brotts- och lagstiftningsfrågor beträffande riktade trakasserier har också behandlats under regeringsperioden i olika publikationer och projekt. Polisens nya anvisningar för hatbrott är klara. Handlingsprogrammet mot rasism och för goda befolkningsrelationer innehåller en åtgärd om utbildning av moderatörer och onlineplattformar.

⁸¹ Puoluekisteri.fi./sv. Registrerade partier.

⁸² Karvonen (2010). The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies.

Åtgärder för att förbättra den representativa demokratis funktion

- Utredningen om möjligheterna att reformera valsystemet kommer att fortsätta för att förbättra valsystemet funktion och proportionalitet, samtidigt som regional representativitet säkerställs.
- Säkerheten i samband med val stärks genom att fortsätta reformen av valdatasystemet (VAT). Bättre förberedelser på de växande hybridhoten i samband med val. Med den genomförda utredningen som grund fortsätter vi att stärka resiliensen i val proaktivt med tanke på olika krissituationer.
- Flexibiliteten i röstningsmöjligheterna på valdagen ökas genom att man beaktar vallokalerans antal, placering, tillgänglighet och åtkomst. Kommunerna uppmanas också att införa elektroniskt rösträtsregister.
- Valdeltagandet främjas på lång sikt genom att utveckla demokratifostran. Resurser kommer att riktas till kommunikation och tydligare information om valet. Man satsar på att stödja valdeltagandet i synnerhet bland unga, invandrare och utsatta människor. Partierna uppmanas till en mångsidig och varierande kandidatuppställning och en tillgänglig kommunikation i de frågor som de representerar.

2.2 I Finland finns mångsidiga möjligheter till delaktighet och allt fler utövar sina rättigheter att delta. Förvaltningen arbetar öppet och interaktivt, vilket stärker förtroendet. Beslutsfattandet är informationsbaserat

Nuläge och utmaningar

För att demokratin ska fungera är det viktigt att alla har lika möjligheter att delta och påverka hur samhället fungerar. Detta kan ske både genom ett representativt system och genom andra deltagandeprocesser. Delaktighetssystemen bör vara tillförlitliga och effektiva. Tillräcklig kapacitet för medborgarnas delaktighet bör stödjas.

Öppenhet och ett transparent beslutsfattande är viktiga i en demokrati för upprätthållande av förtroende. Transparens skapar även en grund för ickekorrption. Öppen beredning ger medborgarna möjlighet att följa beredningen av beslutsfattandet och att delta i beredningsprocessen.

Finland har förbundit sig starkt till principerna om öppen förvaltning och anslutit sig till partnerskapsprogrammet för öppen förvaltning, inom ramarna för vilken en strategi för öppen förvaltning har utarbetats.⁸³ Målet för strategin även i den offentliga förvaltningen är att öka möjligheterna att påverka och uppmanas människor att delta i beredningen och beslutsfattandet⁸⁴. Öppenheten måste också nå fasen för beslutsfattande. I både EU och Finland har stärkandet av riksdagens roll kopplats till att betona medborgarnas roll. Det centrala är öppenhets- och offentlighetsprincipen och möjligheten att delta i beslutsfattandet.⁸⁵

Allt mer varierande former för delaktighet

Under de senaste decennierna har det traditionella politiska deltagandet, såsom röstning och partideltagande, minskat och differentierats i västerländska demokratier beroende på bland annat socioekonomisk status, ålder och utbildningsbakgrund. Vid sidan av traditionella former av deltagande har nya sätt att delta vuxit fram. Enligt studier verkar det vara så att mer individualiserade former av deltagande där människor kan delta på

⁸³ Oppenforvaltning.fi (2020). Öppen Förvaltnings strategi 2030.

⁸⁴ Forvaltningsstrategin.fi (2021). Strategin för reformering av den offentliga förvaltningen.

⁸⁵ Enligt de allmänna motiveringarna i grundlagen (RP 1/1998) "De utökade befogenheterna för riksdagen kommer till följd av den offentlighetsprincip som gäller riksdagens verksamhet att öka individens möjligheter att få upplysningar om de ärenden som skall avgöras och att ta del i den allmänna debatt som föregår besluten." Ökningen av riksdagens befogenheter anknyter således till öppenheten i dess verksamhet och främjandet av medborgarnas möjligheter att delta.

tider som passar dem, hålleri viss mån på att ersätta mer kollektiva former av deltagande. Studier visar också att medborgarna önskar fler möjligheter att delta⁸⁶.

Enligt en färsk jämförande undersökning rankas Finland inte särskilt högt när det gäller deltagardemokrati.⁸⁷ I ljuset av tidigare studier är finländarna ändå något aktivare politiska deltagare än det europeiska genomsnittet, även om deltagandet inte riktigt når de bästa länderna i Europa. I Finland har de så kallade icke-institutionella formerna av deltagande, såsom deltagande i demonstrationer, ökat något under de senaste tio åren.⁸⁸

Utmärkande för Finland är att medborgarinitiativet är mer populärt jämfört med andra europeiska länder, där det finns en kanal för deltagande som liknar medborgarinitiativet.⁸⁹ Den kommunala initiativrätten är också en finländsk demokratisk innovation.

Finland följer aktivt den internationella utvecklingen av demokratiska innovationer. Runt om i världen finns det modeller för bland annat deliberativ demokrati, som också Finland kan lära sig av. Med deliberativa modeller kan en stor grupp medborgare engageras med att behandla frågor som lätt blir polariserande, öka insynen i beslutsfattandet samt stärka förtroendet för demokratiska institutioner. I sin förtroendebedömning som publicerades 2021 rekommenderade OECD att man skulle främja användningen av deliberativa metoder och dialoger i Finland.⁹⁰

Under det senaste årtiondet har Finland också gjort betydande satsningar på att främja internetdemokrati. På FN:s e-demokratiindex placerar sig Finland i världstoppen.⁹¹ Framför allt verkar användningen av medborgarinitiativet, men även andra former av deltagande på nätet, ha ökat, särskilt under coronapandemin. Justitieministeriets nätdemokratitjänster har sammanställts på www.demokratia.fi.⁹² Justitieministeriets nätdemokratitjänster har etablerat sin plats och antalet besökare har ökat tydligt sedan 2019. Exempelvis hade tjänsten kansalaisaloite.fi mer än fem miljoner besök 2021 enligt tjänstens uppföljning av besökare. På webbplatsen demokratia.fi finns även en sammanställning över EU:s demokratitjänster på nätet inklusive EU:s medborgarinitiativ. Som en långsiktig utvecklingsåtgärd för finländska demokratitjänster på nätet har man föreslagit att separata tjänster som ger medborgarna möjligheter till delaktighet och inflytande i den offentliga förvaltningen samlas i en interaktiv demokratitjänst. På så sätt kan människor delta i förberedelse- och beslutsprocessen på ett bättre sätt än för närvarande. Digitala deltagartjänster erbjuds på både finska och svenska. Systemens språkversioner utformas så att de kan tas i bruk på båda de nationella språken samtidigt och att de fungerar likvärdigt på båda språken.⁹³ Satsningar måste också göras i kommunikation på flera språk och med ett tydligt språk.

Studier visar att den finländska demokratin utmanas av deltagandeklyftor. Det politiska deltagandets mångfald skapar också utmaningar för nya former av deltagande. Det verkar som att det lätt blir så att det är de välbeställda i samhället som är politiskt aktiva⁹⁴. Delaktighet blir mer differentierat och vissa medborgare tycker inte längre att delaktighet är viktigt.⁹⁵ Det är viktigt att olika livssituationer och erfarenheter identifieras och blir en del i beredning och utveckling, beslutsfattande, genomförande och utvärdering.

⁸⁶ Jämsen m.fl. (2022). *Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa*. (Demokratiska möjligheter till delaktighet på 2020-talet.) (på finska).

⁸⁷ Boese m.fl. (2022). *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*.

⁸⁸ Bäck & Serup Christensen (2020). *Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? (Vilken typ av politiska deltagare är finländare i internationell jämförelse?)* (på finska).

⁸⁹ Bäck & Serup Christensen (2020). *Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? (Vilken typ av politiska deltagare är finländare i internationell jämförelse?)* (på finska).

⁹⁰ OECD (2021). *Drivers of Trust in Public Institutions in Finland*.

⁹¹ FN (2021). *UN E-Government Knowledgebase Country Selector*.

⁹² Nättjänster är kansalaisaloite.fi, kuntalaisaloite.fi, digiraati.fi, otakantaa.fi, lausuntopalvelu.fi, puoluerekisteri.fi samt vaalit.fi. Under 2023 kompletteras tjänsten med en tjänst för välfärdsområdesinitiativ.

⁹³ Statsrådet (2021). *Nationalspråksstrategi, Kansallisstrategia: Statsrådets principbeslut, Valtioneuvoston periaatepäätös*.

⁹⁴ Bäck & Serup Christensen (2020). *Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? (Vilken typ av politiska deltagare är finländare i internationell jämförelse?)* (på finska).

⁹⁵ Värttö m.fl. (2021). *Suomalaisen demokratian kipukohdat – ja niiden ratkaisumahdollisuudet*. (Den finländska demokratin smärtpunkter – och deras eventuella lösningar.) (på finska).

Demokratiska innovationer och nya former av delaktighet kan bara stärka demokratin och bevara sin popularitet bland medborgarna, om människor själva är entusiastiska över dem, upplever dem som effektiva och om de är systematiskt tillgängliga. Därför bör de vara starkt kopplade till beslutsfattandet så att deltagandet inte förblir ett arrangerat deltagande.⁹⁶ Medborgarinitiativet har till exempel visat att former av direkt deltagande också kan ha en utjämnande effekt på deltagandet.⁹⁷

Finland har en stark lokaldemokrati

Finland och de övriga nordiska länderna har ett starkt lokalt självstyre. I kommunallagen i Finland föreskrivs om kommunal demokrati gällande kommuninvånarnas rätt till delaktighet i mycket större utsträckning än i övriga Norden. Demokrati och delaktighet har beaktats på ett mångsidigt sätt i kommunallagen och i lagen om välfärdsområden. I och med helhetsreformen av kommunallagen (410/2015) har många kommuner infört nya kanaler för delaktighet. Ungdomsfullmäktige, råd för personer med funktionsnedsättning och äldreåd har varit lagstadgade redan i flera år. Även deltagande budgetering har ökat i popularitet och det finns många goda exempel på det lokalt. Det finns dock fortfarande stora skillnader mellan kommunerna gällande vilken typ av möjligheter till delaktighet och inflytande de har infört. På grund av kommunernas olika praxis varierar deras faktiska möjligheter att påverka.

Under hela den undersökta perioden 1996–2020 har invånarna förhållit sig mer kritiskt än positivt till kommunalt beslutsfattande, men förtroendet har stegvis förbättrats. Studier visar att nästan hälften av kommuninvånarna inte upplever att deras möjligheter att påverka är särskilt goda i hemkommunen. Å andra sidan ansåg nästan två av fem att deras möjligheter att påverka kommunala frågor inte var bra, men inte heller dåliga⁹⁸. Enligt studien har en positiv utveckling skett genom åren, men det finns fortfarande utrymme för förbättringar när det gäller att bygga upp kommuninvånarnas förtroende. Förtroende kan byggas genom utveckling av öppenhet och interaktion. Kommuninvånarnas förtroende varierar gällande många bakgrundsfaktorer. Exempelvis är högskoleutbildade personer mer självsäkra än de med lägre utbildning. Kommuninvånarnas förtroende för det kommunala beslutsfattandet är också kopplat till faktorer som har att göra med kommunernas struktur, såsom kommunernas storlek.⁹⁹

Syftet med lagen om välfärdsområden är att skapa förutsättningar för självstyre i förvaltningsområden som är större än kommunerna samt att förverkliga invånarnas möjligheter att delta i och påverka välfärdsområdenas verksamhet. Lagen om välfärdsområden (611/2021) baseras på kommunallagen och delaktighetssystem byggs för närvarande upp. Det är viktigt att stödja uppkomsten av nya innovationer och att uppmuntra sökandet efter nya arbetsmetoder. Ur invånarens synvinkel i välfärdsområdena bör kommunernas och välfärdsområdenas system för tjänster och deltagande bilda en enda, smidig och tydlig helhet. Invånaren ska veta i vilka specifika frågor man ska försöka påverka genom kommunen och i vilka genom välfärdsområdet. Reformens övergripande inverkan på demokratins funktion beror i hög grad på hur välfärdsområdenas verksamhet och bland annat strukturerna i organ och beslutsfattande bildas, och i vilken utsträckning välfärdsområdena inför de sätt för delaktighet och inflytande som lagen möjliggör och hur de tillämpas i de olika välfärdsområdena. Inverkan på demokratin av att grunda en ny förvaltningsnivå hänger också samman med i vilken utsträckning invånarna i välfärdsområdena är intresserade av att påverka och vill delta i välfärdsområdets verksamhet. Vid planeringen av välfärdsområdenas strukturer för deltagande bör man beakta lika möjligheter till deltagande på båda nationalspråken. Nationalspråksnämndernas uppgifter och möjligheter att påverka bör bedömas under nästa regeringsperiod.

⁹⁶ Kallioniemi & Vahti (2021). Miten demokratiaa kokeillaan? Käsikirja demokratiakokeilujen toteuttamiseen ja osallisuuden vahvistamiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa. (Hur testas demokratin? Handbok för genomförande av demokratitester och stärkande av delaktighet i en snabbt föränderlig värld.) (på finska).

⁹⁷ Justitieministeriet (2017). Handlingsplan för demokratipolitik. (på finska).

⁹⁸ Kommunbranschens utvecklingsstiftelse (2021). Kansalaismielipide ja kunnat: Ilmapuntari 2020. (Medborgarnas åsikt och kommuner: Barometer 2020.) (på finska).

⁹⁹ Finlands Kommunförbund (2021). Invånarnas förtroende för kommunalt beslutsfattande har ökat.

Öppenhet ökar tilliten

Finland har en lång tradition av öppen förvaltning och en bred offentlighetsprincip. I internationella jämförelser relaterade till öppenhet och ickekorrption rankas Finland bland de främsta länderna i världen.¹⁰⁰ I Finland har beredningen traditionellt varit transparent och byggt på samarbete mellan olika parter. Grundlagsutskottet har uppmärksammat att riskerna med det finländska korporativa och avtalsbaserade systemet är att respekten för riksdagen och hela systemet för politiskt beslutsfattande sänks i medborgarnas ögon¹⁰¹. Utskottet har betonat öppenhet i beredningen och ansett att det är viktigt att alla instanser som har varit med och påverkat beredningens resultat framgår av beredningsmaterialet.¹⁰²

Enligt Europeiska kommissionens rapport om rättsstatsprincipen bedömer intressentgrupper som deltar i regeringens lagstiftningsinitiativ att lagstiftningsprocessen är mycket öppen. Rapporten om rättsstatsprincipen framhåller att flera medlemsstater, i linje med den trend som identifierades i 2020 och 2021 års rapporter om rättsstatsprincipen, har fortsatt att förbättra kvaliteten på lagstiftningsprocessen. Genom att öka deltagandet bland intressentgrupper, även medborgarsamhällets organisationer, kan man förbättra lagstiftnings kvaliteten och insynen i processen.

Riksdagens EU-dokument är öppet tillgängliga jämfört med många andra EU-länder. Det nationella beredningsskedet av EU-ärenden i statsrådet är dock inte öppet och beredningsmaterialet är endast tillgängligt för begränsad tjänsteinvändning. För att utveckla insynen i processen har man till exempel föreslagit att processdata ska slås samman till en nationell uppföljningstjänst.

Studier¹⁰³ visar också att det politisk-administrativa systemet i allt högre grad har övergått till en nätverksbaserad verksamhet, där olika intressentgrupper lobbyar för sina egna intressen. Lobbying sker genom både formella och informella påverkanskanaler. Informell påverkan är oftast dold och utom räckhåll för handlingsoffentlighet. Lobbyverksamheten i Finland riktar sig till alla skeden och aktörer vid beslutsfattande på statlig nivå. De viktigaste lobbymålen är i synnerhet ministrar och viktiga tjänstemän på ministerierna. Enligt studien är de mest centrala lobbyisterna i Finland organisationer och institutionella organisationer inom näringslivet. Å andra sidan är fackföreningarna inte lika viktiga som dessa. För att främja transparensen i beslutsfattandet bereder justitieministeriet som bäst lagstiftning gällande lobbying.¹⁰⁴ Regeringens proposition om lagstiftningen för öppenhetsregistret överlämnades till riksdagen i juni 2022¹⁰⁵. Avtalet mellan Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen om ett obligatoriskt öppenhetsregister trädde i kraft den 1 juli 2021. Avtalet ersätter den tidigare överenskommelsen från 2014 mellan Europaparlamentet och kommissionen om ett frivilligt register.

I Finland ökades transparensen gällande valfinansieringen till följd av uppståndelsen kring val- och partifinansiering i början av 2010-talet. I dag publiceras kandidaternas information om valfinansiering öppet i informationsnätverket.¹⁰⁶ Ökad insyn i partifinansieringen har visat sig öka förtroendet för den politiska verksamheten och därmed också förbättra valdeltagandet. I Statens revisionsverks berättelse till riksdagen gällande tillsynen av partifinansieringen 2021 framgår att redovisningen om partifinansiering i huvudsak ger korrekta uppgifter. Enligt SRV har vissa utmaningar fortfarande uppstått när det gäller transparens och övervakning av val- och partifinansiering. Det är inte möjligt att få en tillförlitlig helhetsbild av aktualiteten i anmälningar om partifinansiering genom att endast utreda inkomstfinansiering och intäkter i enlighet med bokslut.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Globalis (2020). Korrption. (på finska).

¹⁰¹ GrUB 3/2014 rd - SRR 3/2014 rd.

¹⁰² GrUU 46/2017 rd.

¹⁰³ Hirvola m.fl. (2021). På väg mot en öppnare lobbyverksamhet: Lobbyverksamheten på statlig nivå i Finland i nuläget. (på finska).

¹⁰⁴ OM033:00/2019. Öppenhetsregistret.

¹⁰⁵ RP98/2022 rd.

¹⁰⁶ Vaalirahoitusvalvonta.fi (2010). Val- och partifinansieringstillsyn.

¹⁰⁷ Statens revisionsverk (2022). Berättelse till riksdagen om tillsynen över partifinansieringen 2021.

Från hörande mot mer interaktiv beredning

För demokratin är det viktigt att beredningen av lagstiftningen styrs av målen om kvalitet, planering och transparens. Lagberedning av hög kvalitet kräver tillräckliga resurser och tillräckligt med tid. Mot bakgrund av forskningsdata betraktas ofta de samrådsmetoder som används vid lagberedningen som ensidiga, eftersom de främst är inriktade på det formella yttrandeförfarandet. För närvarande hörs de stora aktörerna och specifika sektorer mer i beredningsprocessen.¹⁰⁸

Enligt Institutet för kriminologi och rättspolitik är den centrala kritiken gällande nuvarande hörandep Praxis att de enligt flera bedömningar öppnar upp möjligheter för påverkan för sent och att avgivandet av utlåtanden ofta inte anses vara en tillräcklig påverkanskanal jämfört med hörande i ett tidigare skede av lagberedningen. Hörande är en integrerad del av lagberedningen, varför verkliga möjligheter att påverka bör öppnas för lagberedningen i ett tidigare skede av utlåtandeförfarandet än vad som görs idag. Med god planering och val av rätt metoder kan man förbättra kvaliteten på höranden och deras fördelar. Nya former av inkludering bör utvecklas på ett sådant sätt att intressegrupper och medborgare verkligen känner sig hörda.¹⁰⁹

I allmänhet hörs utsatta befolkningsgruppers röst svagare i beredningen. Det finns många befolkningsgrupper i samhället som riskerar att hamna i en utsatt position¹¹⁰. Hinder för en utsatt persons deltagande har samband med fenomenet interaktion mellan individ och miljö. Det är därför särskilt viktigt att utveckla hörandet på olika nivåer för utsatta befolkningsgrupper.

Samråd bör också stödjas i EU:s lagstiftningsarbete. Finlands EU-lagstiftningsprocess har ofta ansetts vara progressiv, eftersom riksdagen kan delta i utformningen av Finlands ståndpunkt i EU och får bättre information än andra medlemsstater i EU. Styrkan i Finlands EU-politik är att ett välfungerande samordningssystem, som säkerställer konsekventa ståndpunkter i alla EU-frågor och som även fungerar vid snäva tidsramar och exceptionella situationer. Sektionssystemets funktion och aktualitet säkerställs vid behov genom att utvärdera och utveckla EU-sektionernas verksamhet.¹¹¹

Medborgarna har bättre möjligheter att följa och delta i EU:s lagstiftningsprocess på EU-nivå än på nationell nivå. Framsteg i processen kan bland annat följas via både kommissionens och parlamentets webbtjänster. Utöver det europeiska medborgarinitiativet kan medborgarna bland annat delta i offentliga samråd och ge respons om kommissionens initiativ. I Finland är den huvudsakliga insynen på processen endast i riksdagsskedet och den är mycket begränsad också i det avseendet. I riksdagen diskuteras inte EU:s lagstiftningsfrågor i ett öppet plenum, utan i icke-offentligt utskottsarbete. Medborgarnas deltagande i processen är mycket begränsat.

EU har också eftersträvat en alltmer öppnare dialog. Inom ramarna för EU:s framtidskonferens¹¹² åren 2021–2022 hördes medborgarnas åsikter om EU:s framtida utmaningar och möjligheter. Evenemang anordnades på EU-nivå samt nationell, regional och lokal nivå, även med hjälp av digitala verktyg. Framtidskonferensen var en del av kommissionens ordförande von der Leyens åtagande att ge européerna mer att säga till om när det gäller vad EU gör och hur det fungerar för dem. Alla européer oavsett bostadsort kunde delta i konferensen.

Finland har ansett det viktigt att konferensens förslag tydligt baserar sig på medborgarnas rekommendationer. Förslagen publicerades den 9 maj 2022 och behandlingen av dem kommer att fortsätta i EU:s institutioner inom ramarna för deras befogenheter och EU-fördragen. Förslagen innehåller ett stort antal omfattande mål på högsta nivå samt mer detaljerade åtgärdsförslag, varav några splittrar åsikterna i medlemsstaterna.

¹⁰⁸ Vesa & Kantola (2016). Vem kan delta? Hur får organisationerna sina röster hörda i lagberedningen? (på finska).

¹⁰⁹ Pakarinen (2011). Lainvalmistelu vuorovaikutuksena: Analyysi keskeisten etujärjestöjen näkemyksistä lainvalmisteluun osallistumisesta. (Lagberedning interaktivt: Analys av de viktigaste intressegruppernas synpunkter på deltagandet i lagberedningen.) (på finska).

¹¹⁰ Till exempel barn, äldre, medlemmar av olika minoriteter, funktionshindrade, sjuka, marginaliserade, personer som inte arbetar eller studerar, bostadslösa, fångar, brottsoffer osv.

¹¹¹ Statsrådet (2021). Statsrådets redogörelse för EU-politiken.

¹¹² Webbplats för EU:s framtidskonferens.

Åtgärder för att stödja samhälleligt deltagande

- Man bygger en enhetlig arkitektur för deltagande, där olika kanaler för deltagande bildar en integrerad och effektiv helhet som är lätt att uppfatta ur såväl medborgarnas, invånarnas, beslutsfattarnas och tjänsteleverantörernas perspektiv. System och metoder för delaktighet samt samarbete kopplas starkare till en del av beredningen. I fortsättningen kommer man även att satsa på att utvärdera, mäta och följa upp delaktighetsåtgärderna. Den svenskspråkiga befolkningen bör också beaktas i bedömningen av deltagandet.
- Under de kommande regeringsperioderna kommer upprättandet av ett servicelöfte på statsrådsnivå att granskas gällande jämlikt främjande av delaktighet.
- Delaktighetssystem utvecklas i en sådan riktning att de skapar etablerade arbetsmetoder för att utveckla ett långsiktigt samarbete mellan kommuner och välfärdsområden tillsammans med föreningar och fria medborgaraktörer. Att bygga regionala och kommunala delaktighetssystem kommer i fortsättningen att kräva stöd och kommunikation för att göra dem så funktionella och effektiva som möjligt. Delaktighetssystemens funktionalitet utvärderas kontinuerligt och mer omfattande i slutet av 2020-talet.
- Möjligheterna att påverka i flera kanaler säkerställs med beaktande av olika förutsättningar för deltagande i olika befolkningsgrupper. Inkludering av barn och unga, flerspråkiga och invandrare samt invånare i utsatt ställning förutsätter uppsökande delaktighetsarbete och särskilt stöd, tydlig och tillgänglig kommunikation, möjligheter att påverka samt institutioner. Aktiviteter som stöder gemenskap mellan generationer och multiprofessionellt nätverkande på lokal nivå stärker delaktighet och välbefinnande.
- Förfallande av medborgarinitiativ och åldersgränser granskas i samband med nästa reform av grundlagen. Dessutom kommer möjligheten att införa en ny enklare form av initiativ vid sidan av medborgarinitiativet att undersökas. Användningen av medborgarråd, samarbetsmetoder och crowdsourcing som en del av beredningsprocesserna kommer att öka. Satsningar på digitala former av delaktighet samt uppdatering och utveckling av demokratitjänster på nätet fortsätter.
- Med en transparent verksamhet och god förvaltning förstärks förtroendet mellan medborgare, invånare och myndigheter. I enlighet med strategin för öppen förvaltning utvecklas den offentliga förvaltningens förmåga att kommunicera tydligt, tillgängligt och i rätt tid i frågor som gäller samhällets funktion. Implementeringen fortsätter av målen för öppenhet och delaktighet enligt strategin för den offentliga förvaltningen.
- Den pågående reformen av lagen om offentlighet säkerställer att lagstiftningen blir tydligare och mer fungerande än för närvarande samt svarar bättre på det moderna samhällets krav. Implementeringen av öppenhetsregistret följs upp och man bedömer en utvidgning bedöms av öppenhetsregistrets tillämpningsområde till de statliga ämbetsverken liksom andra utvecklingsbehov.
- Satsningar på att utveckla en öppen lagstiftningsprocess och att öka tjänstemännens samråds- och interaktionsförmåga. Man övergår från hörande och delaktighet i de ordinarie sektorerna till att höra bredare grupper.

2.3 Demokrati-, människorätts- och mediefostran samt kontinuerligt lärande stödjer förverkligandet av rätten till deltagande

Nuläge och utmaningar

Vår samhällsmodell bygger på tillit till andra människor, samhälle och dess institutioner. Tillit är en förutsättning för demokrati, social tillhörighet, trygghet, välbefinnande och ekonomi.

I internationella jämförelser har det finländska utbildningssystemet visat sig producera hög kompetens i ett system som bygger på jämlikhet. Finländarnas starka tro på utbildning har en stark tradition som möjliggörare av socialt avancemang och utvecklare av det demokratiska samhället. Utbildning skapar en möjlighet och en förutsättning för självutveckling. Detta leder i sin tur till en starkare tillit till samhället.

Småbarnspedagogiken bygger på en demokratisk människosyn, där kulturella värden står i centrum. I planen för småbarnspedagogik och grunderna i läroplanerna på alla utbildningsnivåer är målet delaktighet och bred kompetens som grundas på rättsstatens och ett demokratiskt samhälles grundläggande principer.

Utbildningssystemet har en viktig roll i utjämning av skillnader i delaktighet

Viktiga faktorer för demokratins funktion är den sociala delaktighet som människor upplever, intresset för delaktighet och påverkan samt medborgarkompetens. Exempelvis enligt 2018 års Ungdomsbarometern¹¹³ är unga mer intresserade av politik än tidigare, men intresset varierar beroende på utbildningsnivå.

Kön, modersmål, familjens upplevda ekonomiska situation samt föräldrarnas utbildningsnivå och yrke inverkar på hur unga bedömer sin egen förmåga att påverka samhället. Intern medborgerlig kompetens, det vill säga den upplevda förmågan att påverka samhället och förstå dess verksamhet, formas i ett mycket tidigt skede och har samband med till exempelvis valdeltagande och annat deltagande i samhället i vuxen ålder. Ungas bedömningar av sin egen förmåga skiljer sig åt redan vid 15 års ålder. Flickors inre medborgerliga kompetens är lägre än pojkarnas. Samma skillnad har observerats i den europeiska vuxna befolkningen mellan kvinnor och män.¹¹⁴

Utöver kön är föräldrarnas och familjens roll i utvecklingen av medborgerlig kompetens betydande. Föräldrarnas höga utbildningsnivå har en positiv koppling till ungdomars medborgerliga kompetens. Ju mer utbildade föräldrarna är, desto bättre är den ungas förmåga att förstå politik och att påverka den. Detta återspeglas också i vuxen ålder. Demokratifostran i skolan jämnar i viss mån ut skillnader i ungdomars inre medborgerliga kompetens, vilka beror på familjebakgrund. Det låga valdeltagandet bland unga vuxna väcker dock oro från val till val. Enligt studien är det viktigt att stärka ungas egen upplevelse av sin förmåga att påverka samhället redan före rösträttsåldern.¹¹⁵

Grunderna för planen för småbarnspedagogik och läroplanerna inom formell utbildning på alla utbildningsnivåer (förskoleundervisning och grundläggande undervisning, gymnasie- och yrkesutbildning, lärarutbildning) betonar kompetensmålen för demokrati- och människorättsfostran samt barns, elevers och studerandes delaktighet såväl i undervisningens värdegrund som i den övergripande kompetensen och i principerna för utveckling av verksamhetskulturen.¹¹⁶ Det betydelsefulla är hur dessa principer förverkligas i småbarnspedagogikens, skolornas och läroanstalternas vardag och hur barn och unga får en verklig möjlighet att delta.

¹¹³ Pekkarinen & Myllyniemi red. (2019). Inflytande i utkanten av Europa. Ungdomsbarometern 2018.

¹¹⁴ Kestilä-Kekkonen & Tiihonen, red. (2022). Unga medborgare En statistik undersökning av politisk självtillit bland elever i nionde årskursen. (på finska).

¹¹⁵ Kestilä-Kekkonen & Tiihonen, red. (2022). Unga medborgare En statistik undersökning av politisk självtillit bland elever i nionde årskursen. (på finska).

¹¹⁶ T.ex. Kasa m.fl. (2021). 'Human rights and democracy are not self-evident': Finnish student teachers' perceptions on democracy and human rights education; Människorättscentret (2014). Utredning om människorättsfostran och utbildning i Finland; Människorättsdelegationen (2021). Människorättsfostran bör stärkas i enlighet med regeringsprogrammet – material om människorätt behövs i lärarutbildningen.

Enligt de senaste studierna varierar dock kompetensnivån gällande demokrati- och människorättsfostran bland lärare och undervisning av dessa teman är fortfarande upp till de enskilda lärarna. I synnerhet har utvecklingsbehov identifierats när det gäller människorättsfostran. Nationella och internationella rekommendationer uppmuntrar statsrådet att stärka lärarnas långsiktiga grundläggande och fortbildning om mänskliga rättigheter.¹¹⁷ Även människorättsdelegationen har föreslagit att demokrati- och människorättsfostran bör stärkas ytterligare.¹¹⁸

Det skulle vara nödvändigt att stärka den människorättsbaserade karaktären i både undervisning och småbarnspedagogik, förvaltning och beslutsfattande samt verksamhetskulturen i skolor och läroanstalter. Utbildningen bör omfatta de mänskliga rättigheterna på ett övergripande sätt. Uppmärksamhet bör också ägnas åt kompetens och undervisningsmaterial för lärare i integrationsutbildning och flerspråkig samhällsorientering. Integrationsutbildningen stöder utvecklingen av de färdigheter som vuxna invandrare behöver i samhället och arbetslivet samt stärker deras delaktighet. I enlighet med grunderna i läroplanen för integrationsutbildningen ska utbildningen bland annat ge en grundläggande förståelse för grundläggande rättigheter och skyldigheter samt förmåga att utnyttja politiska och andra samhälleliga påverkningsmöjligheter.

Den nuvarande fortbildningen av lärare och övrig skolpersonal har konstaterats vara osystematisk och att deltagandet ackumuleras. Utmaningen gäller fortbildning i allmänhet, men har också en negativ inverkan på demokrati- och människorättsfostran.¹¹⁹

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) utvärderade elevernas delaktighet i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen under 2016–2017.¹²⁰ Dessutom har NCU utvärderat genomförandet av barns deltagande i barngrupper i daghem och familjedagvård som en del av utvärderingen av genomförandet av grunderna i planen för småbarnspedagogik.¹²¹ Under åren 2020–2021 genomförde NCU utvärderingen om studerandes utveckling till aktiva och kritiska medborgare på andra stadiet.¹²² Utvecklingsrekommendationerna i utvärderingen lyfter fram att ledningen för läroanstalter på andra stadiet ska vara än mer förbundna till att främja delaktighet och jämlikhet, läroanstalterna ska tillhandahålla studerande mångsidiga sätt att delta och påverka och att temat aktivt medborgarskap ska inkluderas som en del av all undervisning och läroanstaltens verksamhetskultur.

Utöver den formella utbildningen spelar medier, företag, frivilligorganisationer, medborgarinstitut och andra aktörer inom fritt bildningsarbete samt bibliotek en betydande roll vid tillhandahållandet av utbildning som främjar samhällets integritet, jämlikhet och aktivt medborgarskap, särskilt för den vuxna befolkningen. Utöver skolor och läroanstalter engagerar sig en stor grupp olika samhällsaktörer inom demokrati- och människorättsfostran, bland annat i kommunernas ungdomsarbete och -verksamhet, i fritt bildningsarbete, organisationer, ungdomsfullmäktige och barnparlament.

I en anda av samarbete skulle man kunna undersöka hur exempelvis kommunerna skulle kunna bygga upp invånarnas problemlösningsförmåga och bedöma hur inkluderande olika aktiviteter som främjar delaktighet bland barn och ungdomar, exempelvis elev- eller studerandekåror eller ungdomsfullmäktige, är för barn och ungdomar från olika minoriteter. Invandraringdomar och flerspråkiga barn och ungdomar behöver stöd och möjligheter att växa till samhällsaktörer.

¹¹⁷ T.ex. Kasa m.fl. (2021). 'Human rights and democracy are not self-evident': Finnish student teachers' perceptions on democracy and human rights education; Människorättscentret (2014). Utredning om människorättsfostran och utbildning i Finland; Människorättsdelegationen (2021). Människorättsfostran bör stärkas i enlighet med regeringsprogrammet – material om människorätt behövs i lärarutbildningen.

¹¹⁸ Människorättsdelegationen (2021). Människorättsfostran bör stärkas i enlighet med regeringsprogrammet – material om människorätt behövs i lärarutbildningen.

¹¹⁹ Heikkinen, Aho & Korhonen (2015). Ope ei saa oppia: opettajankoulutuksen jatkumon kehittäminen. (Läraren får inte lära sig: utvecklingen av ett kontinuum av lärarutbildning.) (på finska). Se även styrgrupp för utveckling av demokrati- och människorättsfostran, möte 4/2021, protokoll.

¹²⁰ Julin & Rumpu (2018). Utvärdering av arbetsro och en trygg lärmiljö inom grundläggande utbildning och gymnasieutbildning.

¹²¹ Repo m.fl. (2019). Småbarnspedagogikens kvalitet i vardagen – Genomförandet av planer för småbarnspedagogik på daghem och inom familjedagvård.

¹²² Hakamäki-Stylman m.fl. (2021). Delaktighet skapas tillsammans: Studerandes utveckling till aktiva och kritiska medborgare på andra stadiet.

Biblioteken spelar också en viktig roll för demokratin. Enligt lagen om allmänna bibliotek är ett av det allmänna bibliotekets uppgifter att främja en samhällelig och kulturell dialog. I förslaget till kulturarvsstrategi för 2022–2030 erkänns att kulturarvsaktörer i ett pluralistiskt samhälle spelar en nyckelroll när det gäller att identifiera och erkänna de kulturella behoven hos individer och grupper med olika bakgrund och för att stärka dialogen med olika intressenter och allmänhet.

Även den mångsidiga sakkunskapen hos allmännyttiga stiftelser och fonder bör utnyttjas mer effektivt än tidigare. De är betydande finansiärer av medborgarsamhället, som kompletterar och stärker den offentliga finansieringen och främjar demokratiutvecklingen genom att stödja civilisation, kultur och människors möjligheter att förverkliga sig själv.

Betydelsen av medie- och informationskunnighet ökar

Under de senaste åren har betydelsen av medie- och informationskunnighet blivit allt viktigare mot bakgrund av samhällshot såsom systematisk och riktad spridning av desinformation och motstånd mot demokrati, ökningen av hatretorik och trakasserier via medierna samt integritets- och dataintrång. Mediekunnighet avser förmågan att använda, läsa, förstå, tolka och kritiskt bedöma olika medieinnehåll. Mediekunnighet omfattar också förmågan att själv producera medieinnehåll för olika ändamål och att kommunicera via media. Mediekunnighet är också förmåga att använda medieverktyg och agera säkert och ansvarsfullt i medierna. Mediekunniga människor har visat sig vara bättre på att skydda sig själva mot de ovanstående hoten.¹²³

En central aspekt av medie- och informationskunnighet i dagens samhälle handlar om direkt påverkan och manipulation av åsikter samt identifiering av de mekanismer som gör sådan verksamhet möjlig. I ett digitaliserat samhälle är det centralt att människor förstår vilken betydelse den information som samlas in om dem kan ha och att de lär sig att känna igen mekanismer för direkt påverkan eller manipulation av åsikter och att kräva transparens i databehandling.

Mediefostran har etablerat sin ställning i det finländska utbildningssystemet, där den ingår i många olika läroämnen. Ofta hindras emellertid genomförandet av mediefostran av brist på resurser och kompetens. Samarbete, samordning och nätverkande bör förverkligas mer inom mediefostran än i dag. Mediefostran förverkligas inte jämnt överallt i Finland och därför är den splittrad och osystematisk på vissa håll. Även de snabba förändringarna i samhället och mediekulturen utmanar ständigt mediefostran.¹²⁴

Kriserna den senaste tiden har visat att mängden informationspåverkan ökar. Utbildningssystemet ger på olika nivåer verktyg för medie- och informationskunnighet samt för att bedöma och vid behov ifrågasätta den information som lämnas. Kommunikation från myndigheter eller traditionella mediekanaler når inte nödvändigtvis barn och unga. Då har undervisnings- och pedagogisk personal en viktig roll i hanteringen av aktuella situationer och fenomen tillsammans med barn och ungdomar.

Utöver barn och ungdomar är det också viktigt att stärka den kritiska medie- och informationskunnigheten hos den vuxna befolkningen och i synnerhet hos den äldre eller invandrade vuxna befolkningen, vad beträffar de färdigheter som krävs för digital delaktighet. Medie- och informationskunnigheten hos många vuxna eller äldre är föråldrad eller bristfällig redan från början, vilket leder till svårigheter för dem att navigera i den nuvarande mediemiljön och identifiera mis- och desinformation samt att bedöma informationens tillförlitlighet. Bristen på kompetens hos den vuxna befolkningen medför således risker för hur demokratin och förtroendesamhället fungerar. Eftersom de inte längre nås av utvecklingsåtgärder som gäller skolan, behövs andra partners.

De utmaningar som beskrivs ovan har till exempel tagits upp i den nationella läskunnighetsstrategin, där ett centralt mål är att stödja multilitteracitet i alla åldrar¹²⁵. Utifrån den nationella läskunnighetsstrategin anger

¹²³ Salomaa & Palsa (2019). Mediekunskap i Finland: Nationella riktlinjer för mediefostran.

¹²⁴ Salomaa & Palsa (2019). Mediekunskap i Finland: Nationella riktlinjer för mediefostran.

¹²⁵ Multilitteracitet som begrepp omfattar alla typer av läskunnighet, från traditionell läs- och skrivförmåga till exempelvis medieläskunnighet samt visuell läskunnighet och dataläskunnighet.

läskunnighetsprogrammet ansvariga instanser för åtgärder samt tidsplan för genomförande som anges i anvisningarna fram till 2030.¹²⁶

Åtgärder till stöd för demokrati, människorätts- och mediefostran

- Man måste på allvar och i ett tillräckligt tidigt skede ingripa i den differentieringsutveckling som observerats i unga människors medborgarkompetens innan de går vidare till det andra stadiet. Dessutom måste det säkerställas att tillräcklig kunskapsbas förmedlas i allmänbildande utbildning och yrkesutbildning om demokrati och de mänskliga rättigheterna samt tillräcklig förmåga för demokratisk delaktighet.
- Man behöver aktuellt och tillgängligt utbildnings- och undervisningsmaterial på lätt språk och på olika språk om demokrati- och människorättsfrågor för många olika målgrupper. De resultat och arbetsmodeller som erhålls från pilotprojekten om demokrati- och människorättsfostran som kommer att genomföras under läsåret 2022–2023, kommer i fortsättningen att introduceras i hela landet. Dialog-, medlings- och konfliktlösningsfärdigheter kommer att läras ut som en del av förskoleverksamhet, grundskoleutbildning och utbildning på andra stadiet samt fortbildning och vuxenutbildning.
- För att stärka perspektivet beträffande demokrati och människorättsfostran i den grundläggande utbildningen och fortbildningen för lärare och övrig personal behövs ett långsiktigt utvecklingsarbete, samarbete med institut som tillhandahåller lärarutbildning och övriga aktörer, såsom kommuner och utbildningsanordnare samt medborgarorganisationer, hållbara strukturer och resurser samt förbättrad nationell jämlikhet. Lösningarna kräver en aktiv dialog mellan olika aktörer.
- Medborgarfärdigheter och en öppen debatt stärks för att identifiera och motverka desinformation. Det är viktigt även i Finland att ytterligare stärka alla åldersgruppers, särskilt barns och ungas, breda digitala bildning, bland annat förmåga till kritisk digital kompetens och mediekunskap. Tillräckliga resurser ska reserveras för genomförande och utveckling av mediefostran, och genomförandet av de nationella riktlinjerna för mediefostran som utarbetades år 2019 ska säkerställas och den Nationella Läskunnighetsstrategin 2030 som främjar en bred multilitteracitet ska verkställas.
- Man stärker den roll som nätverket av bibliotek och museer har i att stärka det sociala deltagandet och mediekunskapen.
- När man ordnar integrationsutbildning och flerspråkig samhällsorientering säkerställs att de aktörer som tillhandahåller utbildningen har en tillräcklig kompetensbas för att behandla teman som demokrati, mänskliga rättigheter och mediekunskap samt att dessa teman ges tillräcklig tyngd i utbildningen. Utbildningsanordnarna ska se till att invandrare som deltar i integrationsutbildning och flerspråkig samhällsorientering får praktisk information om sina rättigheter och möjligheter att påverka, oberoende av bostadsort. Den flerspråkiga samhällsorienteringsperioden ska också vara tillgänglig för invandrare som inte är integrationsklienter i den mening som avses i integrationslagen.
- För medborgarorganisationer och läroanstalter inom fritt bildningsarbete tryggas tillräckliga resurser för att kunna tillhandahålla utbildning i demokrati, mänskliga rättigheter och mediekunskap samt för att producera material. Samverkan mellan skolor och läroanstalter och det omgivande samhället ökas till exempel genom att förbättra möjligheterna för ungdomar och andra medborgarorganisationer att presentera sig i skolor och läroanstalter.

¹²⁶ Utbildningsstyrelsen (2021) Nationella läskunnighetsstrategin 2030: Finland världens mest multilitterata land; Utbildningsstyrelsen (2021). Nationella programmet för läskunnighet 2030.

2.4 Mediemiljön är flerröstad, mångsidig och den samhälleliga debattkulturen gör det möjligt för alla att delta

Nuläge och utmaningar

Medier som arbetar enligt journalistiska principer har en viktig roll för demokratin och för att samhället som helhet ska fungera.¹²⁷ Medborgarnas möjligheter till kommunikation, såsom rätten till mångsidig och tillförlitlig information, åsikts- och yttrandefrihet samt möjligheten att delta i den offentliga debatten, är en viktig del av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhället.¹²⁸ Staten ingriper inte i mediernas innehåll, men det är statens uppgift att trygga de fria mediernas verksamhetsmiljö. Även Europeiska kommissionen betonar¹²⁹ betydelsen av fria medier i sin handlingsplan för demokrati. De viktigaste prioriteringarna i handlingsplanen är att skydda mediernas frihet och mångfald och att förbättra journalisternas säkerhet.

Media har en viktig roll i vår förändrade säkerhetsmiljö. Det är viktigt för stabiliteten i samhället att finländarnas tillgång till information fungerar även under allvarliga störningar och exceptionella förhållanden. I synnerhet Rundradion har en särskild skyldighet att säkerställa medborgarnas likvärdiga tillgång till information i exceptionella situationer. I kriser ökar informationspåverkan och medierna måste vara förberedda på det.¹³⁰

Tillit till medierna är en central del av en fungerande demokrati. I Finland har tilliten till medierna traditionellt varit på en hög nivå. I en jämförelse på EU-nivå år 2019 var finländarnas tillit till medierna klart högre än i det övriga EU.¹³¹ Polarisering och marginalisering påverkar dock människors syn på medier och tillit till medier även i Finland.

Den omvandling av mediemiljön som har ägt rum under det senaste dryga decenniet har väsentligt förändrat mediernas verksamhetsförutsättningar. Internet och sociala medier har påverkat mediernas intäktologik och medborgarnas sätt att konsumera medieinnehåll.¹³² Koncentrationen av medieannonsering på nätet har ökat andelen reklamintäkter från plattformsoperatörer som Facebook och Google, samtidigt som de traditionella mediernas ekonomiska villkor har försvagats.¹³³

Den nuvarande mediemiljön som en hybrid har också förändrat traditionella mediers ställning som portvakt för publicitet¹³⁴, eftersom sociala medier har gjort det möjligt för fler och fler människor att kommunicera och kringgå etablerade medieaktörer. Ur ett demokratiskt perspektiv kan framväxten av sociala medier ses som en positiv utveckling, eftersom den har gjort mediemiljön flerröstad och ökat mångfalden i den.¹³⁵ Å andra sidan sprids också desinformation, misinformation, antidemokrati och hatpropaganda mer effektivt via sociala medier än tidigare.

Dataföretag och deras algoritmer har mycket makt över vilken typ av information som förmedlas till individer. Denna makt kan användas på ett organiserat sätt för att manipulera människor, till exempel genom att förmedla falsk information. I värsta fall kan utvecklingsförloppet urholka den grundläggande förutsättningen för ett demokratiskt system med fria och autonoma individer som förmår bilda sina egna åsikter och fatta

¹²⁷ Statsrådet (2018). Statsrådets principbeslut om det mediepolitiska programmet. (på finska).

¹²⁸ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹²⁹ Europeiska kommissionen (2020). EU:s handlingsplan för demokrati.

¹³⁰ Statsrådet (2022). Redogörelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön.

¹³¹ Matikainen m.fl. (2020). Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. (Medier och dimensioner av allmänhetens förtroende. Institutioner, journalistik och medierelationer.) (på svenska).

¹³² Statsrådet (2018). Statsrådets principbeslut om det mediepolitiska programmet. (på finska).

¹³³ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹³⁴ Hautakangas & Gerlander (2021). Kuunteleminen vastuullisuuden ja luottamuksen rakentajana: esimerkkinä journalismin yhteiskuntavastuu. (Att lyssna för att skapa ansvar och förtroende: som exempel journalismens samhällsansvar.) (på finska).

¹³⁵ Ikäheimo & Vahti (2021). Mediäväliteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus. (Samhällsinflytande genom medierna. Omvandling och framtid.) (på finska).

självständiga beslut. Enligt Sitras utredning¹³⁶ bör en mer hållbar dataekonomi byggas upp enligt demokratins principer. Centrala åtgärder är att begränsa datajättarnas makt, främja marknadsfunktionen i datarelaterad näringsverksamhet och öka företagsansvaret och digital utbildning.¹³⁷ EU:s nya rättsakt om digitala tjänster (Digital Services Act) har som mål att göra onlineplattformarna mer ansvariga för de tjänster de tillhandahåller. Nya skyldigheter föreskrivs för onlineplattformar för att förbättra transparensen i tjänster för användarna, bland annat när det gäller system för innehållsrekommendationer och vilseledande implementeringar av användargränssnitt som används i tjänsterna, samt fastställande av allmänna bestämmelser och praxis för hur tjänsteleverantörer ingriper i olagligt innehåll i sina tjänster. Syftet med den nya rättsakten om digitala marknader (Digital Markets Act) är för sin del att förbättra konkurrensvillkoren mellan s.k. grindvaktföretag och andra företag i en plattformsekonomi.

Riktade och snedvridande försök till politisk påverkan har ökat. Europeiska kommissionen¹³⁸ publicerade år 2021 ett lagförslag vars syfte är att skapa enhetliga regler och en hög nivå av transparens för politisk reklam. Avsikten är att de nya reglerna införs i valet till Europaparlamentet år 2024.¹³⁹

Hatretorik och försvagning av debattkulturen

I en demokrati måste alla kunna delta i samhällsdebatten utan rädsla för hatretorik. Att bekämpa hatpropaganda handlar också om yttrandefrihetens gränser. Tillståndet för yttrandefriheten har försämrats i flera länder som en del av övrig auktoritär makt. Finland främjar förverkligandet av yttrandefriheten nationellt, i EU:s verksamhet och i internationellt samarbete. Åsikts- och yttrandefriheten är en väsentlig del av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhället. Finland är part i flera europeiska och internationella människorättskonventioner som förpliktar att respektera, skydda och främja yttrandefriheten.¹⁴⁰ Som en grundläggande och mänsklig rättighet är dock yttrandefriheten inte obegränsad och dess gränser måste bedömas i förhållande till andra rättigheter och annan lagstiftning. Yttrandefriheten får inte användas för att kränka andras mänskliga rättigheter. Begränsningar av yttrandefriheten måste vara nödvändiga och ske inom ramen för internationella och europeiska normer för mänskliga rättigheter. Yttrandefrihetens gränser definieras i allt högre grad genom domstolsbeslut. Enligt etablerad rättspraxis i EIT skyddas inte hatretorik av yttrandefrihet¹⁴¹.

Enligt studier har debattkulturen i demokratier intensifierats under de senaste decennierna och motsättningarna har ökat. När diskussionerna har flyttat ut på nätet har hatretoriken i sociala medier ökat. Också i Finland har debattkulturen försvagats under de senaste åren. Det finns indikationer på att coronapandemin har förstärkt fenomenet ytterligare. Enligt en undersökning som Rundradion genomförde år 2020¹⁴² upplevde över hälften (60 procent) att debattkulturen hade förändrats till det sämre. Den allt hårdare debatten syntes framförallt i sociala medier.

Utöver medborgare och beslutsfattare utsätts även journalister för hatpropaganda och trakasserier. I Europeiska kommissionens handlingsplan för demokrati och 2021 års rapport om rättsstatsprincipen¹⁴³ betonas vikten av att skydda journalister. Enligt rapporten om rättsstatsprincipen utsätts journalister fortfarande för hot och hinder för sitt arbete. Fysiska attacker, till och med mord, har rapporterats även i EU:s medlemsstater.

¹³⁶ Härkönen, Vänskä, Vahti & Lehtonen (2022). Digivallan jäljillä. Miten datan avulla voidaan vaikuttaa päätäjiin ja ohjata maailmaa. (Den digitala makten på spåren. Hur man kan påverka beslutsfattare och styra världen med hjälp av data.) (på finska).

¹³⁷ Härkönen, Vänskä, Vahti & Lehtonen (2022). Digivallan jäljillä. Miten datan avulla voidaan vaikuttaa päätäjiin ja ohjata maailmaa. (Den digitala makten på spåren. Hur man kan påverka beslutsfattare och styra världen med hjälp av data.) (på finska).

¹³⁸ Europeiska kommissionen publicerade den 25 november 2021 lagförslag om reform av lagstiftningen gällande EU-val (s.k. valpaket). Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam (COM(2021)731) är ett av lagstiftningsförslagen i paketet.

¹³⁹ U 73/2021 rd.

¹⁴⁰ Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse.

¹⁴¹ Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse.

¹⁴² Yle (2020). Hyvin Sanottu: väestöä edustava kvantitatiivinen tutkimus. (Bra sagt: en kvantitativ undersökning som representerar befolkningen.) (på finska).

¹⁴³ Europeiska kommissionen (2020). EU:s handlingsplan för demokrati; Europeiska kommissionen (2021). Rapport om rättsstatsprincipen 2021.

Kommissionen tar också upp talan som väckts om strategiska trakasserier (så kallade SLAPP-ärenden)¹⁴⁴, som är en särskild form av trakasserier som används mot journalister och människorättsförsvarare som är offentligt engagerade i frågor av allmänt intresse.

Studier har visat att i synnerhet sociala medier har bidragit till en ökad förekomst av bubblor och polarisering i samhällsdebatten. Enligt en färsk undersökning¹⁴⁵ ansåg majoriteten av respondenterna att debatten har blivit närmast bråkig och att enskilda individer döms för lätt. Det är positivt att många människor fortfarande säger att de gärna följer andras diskussioner, och att de respekterar människor med en annan åsikt. Resultaten visar också att finländarna i stor utsträckning är intresserade av samhällsfrågor och många vill diskutera dem. Även andra studier stöder slutsatsen.¹⁴⁶ Debatt och dialog har sina platser. Det är värt att notera att kommunikationens karaktär förändras vid olika punkter i den politiska cykeln. Ämnet saknade mer forskningsdata.

Många studier har visat att trakasserier och hot är ett växande problem bland kommunala förtroendevalda och kommunala beslutsfattare.¹⁴⁷ En studie som publicerades 2019¹⁴⁸ visade att hatretorik riktad mot beslutsfattare i Finland är ett växande problem. Enligt studien kan hatretorik motiveras av en rad olika mål. Producenter av hatretorik kan försöka påverka beslutsfattandet i samhället. Syftet kan vara att förhindra vissa personers politiska deltagande eller att påverka enskilda politiska beslut. Målet med hatretorik är ofta att provocera fram en reaktion hos motparten som förstärker de påståenden som sprids om dem.¹⁴⁹ Enligt studier kan hatretorik i värsta fall radikaliserar grupper av människor och generera våld även utanför nätet¹⁵⁰.

Det var vanligt bland beslutsfattarna att mötas av hatretorik. Två tredjedelar av beslutsfattarna uppskattade att hatretoriken hade ökat och en tredjedel av kommunernas beslutsfattare hade utsatts för hatretorik på grund av sitt arbete. Många deltagare i studien rapporterade att hatretorik och trakasserier har fått dem att överväga att ge upp politiken eller sluta delta i politiken. Bara hotet om hatretorik räcker för att påverka det politiska deltagandet.¹⁵¹ Upptrappad retorik kan skapa hotbilder och ett intryck av individer eller grupper som "de andra".¹⁵² Förutom hatretorik och trakasserier hindras minoritetens deltagande i samhällsdebatten och förverkligandet av yttrandefriheten i synnerhet av en betungande och exkluderande debattatmosfär som påverkar såväl motivationen som modet att delta. Det är utmanande att bekämpa hatpropaganda som sprids på plattformar i sociala medier. Traditionella mediers verksamhet regleras av normer och professionella standarder som har fått sin nuvarande form under århundraden, men det finns för närvarande ingen motsvarande regleringsmekanism på nätet. De transnationella teknikföretagens ansvar kan inte bara beslutas på nationell nivå, utan beslutsfattandet måste ske på transnationell nivå och EU-nivå.¹⁵³ Finland kan dock fungera som en föregångare på internationella arenor som en skapare av datareglering som försvarar demokrati och individuella rättigheter. EU:s nya rättsakt om digitala tjänster (Digital Services Act) har som mål att göra onlineplattformarna mer ansvariga för de tjänster de tillhandahåller.

¹⁴⁴ I april 2022 offentliggjorde kommissionen ett förslag för att skydda personer som utövar offentligt deltagande från uppenbart ogrundade eller obefogade åtal. Statsrådets skrivelse U 55/2022 rd.

¹⁴⁵ Yle (2020). Hyvin Sanottu: väestöä edustava kvantitatiivinen tutkimus. (Bra sagt: en kvantitativ undersökning som representerar befolkningen.) (på finska).

¹⁴⁶ T.ex. Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass (2020). Klimatförändring i politik. Riksdagsvalundersökning 2019. (på finska).

¹⁴⁷ Sandberg (2016). Kuntapäätäjien kokemukset häirinnästä ja uhkailusta vuonna 2015. (Kommunala beslutsfattarens erfarenheter av trakasserier och hot 2015.) (på finska); Pekola-Sjöblom & Airaksinen (2018). Häirintä ja uhkailu kuntajohtajien työssä. (Trakasserier och hot i kommundirektörers arbete.) (på finska); Kyösti & Airaksinen (2021). Sietämisen rajat. Kunnallisten luottamushenkilöiden kokemuksia häirinnästä. (Toleransens gränser. Kommunala förtroendevaldas erfarenheter av trakasserier.) (på finska).

¹⁴⁸ Knuutila m.fl. (2019). Inverkan av hatprat av samhälleliga beslutsprocesserna. (på finska).

¹⁴⁹ Knuutila m.fl. (2019). Inverkan av hatprat av samhälleliga beslutsprocesserna. (på finska).

¹⁵⁰ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁵¹ Sandberg (2016). Kuntapäätäjien kokemukset häirinnästä ja uhkailusta vuonna 2015. (Kommunala beslutsfattarens erfarenheter av trakasserier och hot 2015.) (på finska); Pekola-Sjöblom & Airaksinen (2018). Häirintä ja uhkailu kuntajohtajien työssä. (Trakasserier och hot i kommundirektörers arbete.) (på finska); Kyösti & Airaksinen (2021). Sietämisen rajat. Kunnallisten luottamushenkilöiden kokemuksia häirinnästä. (Toleransens gränser. Kommunala förtroendevaldas erfarenheter av trakasserier.) (på finska).

¹⁵² Knuutila m.fl. (2019). Inverkan av hatprat av samhälleliga beslutsprocesserna. (på finska).

¹⁵³ Ikäheimo & Vahti (2021). Mediävälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus. (Samhällsinflytande genom medierna. Omvandling och framtid.) (på finska).

Verksamhetsvillkor för flerröstad media

Studier som granskar medieoffentlighet har visat att vissa sociala grupper och kvinnor är underrepresenterade i media.¹⁵⁴ Det internationella Centre for Media Pluralism and Media Freedom konstaterar i sin senaste bedömning av Finland att de lokala och regionala samfundens tillgång till medier ligger på en hög risknivå i Finland.¹⁵⁵ Sociala medier har bidragit till att minoriteters och förtrycktas röster hörs i den offentliga diskussionen¹⁵⁶, men forskningen har också identifierat ett separat behov av att stödja samfundsmedier¹⁵⁷. Ur demokratisk synvinkel är syftet med mediemångfald att säkerställa flerröstad samhällsdebatt och fri opinionsbildning.¹⁵⁸ En mångfaldig mediemiljö stödjer byggande av och delaktighet för den egna identiteten och skapar därmed också tillit till ett demokratiskt samhälle.

För förverkligandet av demokrati är mångfald ett centralt värde inte bara för innehåll utan också för innehållsleverantörer.¹⁵⁹ Ur ekonomisk synvinkel främjar mångfalden av leverantörer konkurrensen och förbättrar medieföretagens verksamhetsförutsättningar.¹⁶⁰ Det finländska mediefältet består av Rundradion för offentlig tjänst och kommersiella aktörer. Enligt undersökningar är nyhetsmedierna i Finland starkt koncentrerade. Enligt den senaste rapporten från Centre for Media Pluralism and Media Freedom som publicerades i juni 2022 ligger mediekoncentrationen i Finland på en risknivå på 89 procent.¹⁶¹ I sin årliga rapport om rättsstatsprincipen uttryckte EU-kommissionen sin oro över koncentrationen av finländska nyhetsmedier och konstaterade att begränsningarna av medieäggande och mediekoncentration är begränsade i Finland.¹⁶² I en nordisk jämförelse är antalet tidningar i Finland stort, även på lokal nivå, men många av alternativen har samma ägare. Koncentrationen är särskilt stark inom tv- och radiosektorn, där de tre största företagen står för över 80 procent av konsumtionen.¹⁶³

Koncentration är nödvändig för att säkerställa att inhemska aktörer har tillräckliga resurser för att konkurrera med internationella aktörer, men å andra sidan kan för stor koncentration minska mångfalden när det blir svårare för nya aktörer att ta sig in på marknaden och etablera sin plats.¹⁶⁴ Faktiska verkningar på demokratin av koncentration skulle kräva ytterligare forskning.

Med digitaliseringen har mediernas intäckslogik och å andra sidan mediekonsumtionen förändrats. Annonsörernas förändrade beteende tar de största annonsintäkterna från traditionella medieaktörer till stora transnationella teknikföretag. Utvecklingen har lett till en försämrad affärssituation för media i hela Norden. Utvecklingen är dock fragmenterad och för vissa företag går det bättre ekonomiskt än för andra.¹⁶⁵ Staten kan skapa ett gynnsamt och förutsägbart företagsklimat för medierna genom att säkerställa rättvis konkurrens, lika stöd till företag och uppmuntra medborgarna att konsumera medieinnehåll. Å andra sidan konstaterar man i beslutet att de kommersiella företagens ekonomiska situation i första hand beror på företagens egna lösningar

¹⁵⁴ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁵⁵ Mäntyoja & Manninen (2022). Median moninaisuus digitaaliaikana. Median moninaisuus Euroopan unionissa, Albaniassa, Pohjois-Makedoniassa, Montenegrossa, Serbiassa ja Turkissa. Maaraportti: Suomi. (Mediemångfald i den digitala tidsåldern. Mediemångfald i Europeiska unionen, Albanien, Nordmakedonien, Montenegro, Serbien och Turkiet. Landsrapport: Finland.) (på finska).

¹⁵⁶ Ikäheimo & Vahti (2021). Mediävälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus. (Samhällsinflytande genom medierna. Omvandling och framtid.) (på finska).

¹⁵⁷ Mäntyoja & Manninen (2022). Median moninaisuus digitaaliaikana. Median moninaisuus Euroopan unionissa, Albaniassa, Pohjois-Makedoniassa, Montenegrossa, Serbiassa ja Turkissa. Maaraportti: Suomi. (Mediemångfald i den digitala tidsåldern. Mediemångfald i Europeiska unionen, Albanien, Nordmakedonien, Montenegro, Serbien och Turkiet. Landsrapport: Finland.) (på finska).

¹⁵⁸ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁵⁹ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁶⁰ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁶¹ Mäntyoja & Manninen (2022). Median moninaisuus digitaaliaikana. Median moninaisuus Euroopan unionissa, Albaniassa, Pohjois-Makedoniassa, Montenegrossa, Serbiassa ja Turkissa. Maaraportti: Suomi. (Mediemångfald i den digitala tidsåldern. Mediemångfald i Europeiska unionen, Albanien, Nordmakedonien, Montenegro, Serbien och Turkiet. Landsrapport: Finland.) (på finska).

¹⁶² Europeiska kommissionen (2022). 2022 års rapport om rättsstatsprincipen. Landskapitel i fråga om rättsstatsprincipen i Finland.

¹⁶³ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

¹⁶⁴ Statsrådet (2018). Statsrådets principbeslut om det mediepolitiska programmet. (på finska).

¹⁶⁵ Ala-Fossi m.fl. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens nuvarande tillstånd och mätning. (på finska).

och medborgarnas vilja att använda medietjänster.¹⁶⁶ I Finland fördelas inte direkta mediestöd på samma sätt som till exempel i de övriga nordiska länderna. Enligt kommunikationsministeriets utredning är mediestödet inte ändamålsenligt eller effektivt på nuvarande nivå ur näringspolitisk synvinkel, och det är svårt att rikta dem. Mediestöd kan dock också motiveras med andra mål, såsom främjande av språk- och kulturpolitik eller mediemångfald. Så har man gjort i de övriga nordiska länderna.¹⁶⁷ Mediepolitik bör enligt medieaktörerna samordnas på lång sikt mellan förvaltningsområden, så att verksamhetsmiljön skulle vara mer förutsägbar för verksamhetsutövarna och verkligen trygga mediernas verksamhetsförutsättningar.

Åtgärder för att säkerställa en flerröstad och mångfaldig mediemiljö och för att förbättra en inkluderande debattkultur i samhället

- Flerpartialog och samarbete över partigränserna identifieras som nyckelfaktorer för att skapa och upprätthålla en konstruktiv debattkultur i samhället.
- Ökade insatser för att främja bra relationer i befolkningen genom att ordna dialoger om olika teman. Dialogerna som möjliggör förståelse och genuina möten bygger kontakter mellan människor och stärker människors förtroende för förvaltningen och samhället. Det civila samhällets betydelse erkänns för att upprätthålla en mer inkluderande debattkultur.
- Förutom att främja dialogen måste myndigheterna fortsätta att vidta åtgärder för att ta itu med hatretorik och trakasserier. Kunskapen hos aktörer inom offentliga organisationer och sociala medier att ingripa och reagera på hatretorik ska stärkas. Medborgarna måste göras mer medvetna om de olika formerna av hatretorik och trakasserier och om yttrandefrihetens begränsningar.
- En diversifierad och pluralistisk mediemiljö som uppmuntrar till en ansvarsfull användning av yttrandefrihet. Kärnan i mediepolitiken är att trygga mediernas verksamhetsförutsättningar samt att beakta Rundradions viktiga uppgift och uppmärksamma privata journalistiska medier. Finland behöver en långsiktig mediepolitik som sträcker sig över förvaltningsområdena. Detta skulle bidra till att trygga verksamhetsförutsättningarna för professionella medier. En egen ministerarbetsgrupp bör tillsättas för att samordna en förvaltningsövergripande mediepolitik. Statsrådet måste fortsätta att stödja verksamheten i Opinionsnämnden för massmedier.
- Medieaktörer uppmuntras att förbereda sig för möjliga konsekvenser av den förändrade säkerhetsmiljön. Journalistiska medier har en viktig roll exempelvis för att bekämpa informationspåverkan. Tryggande av mediernas verksamhetsförutsättningar ska beaktas även som en fråga om säkerhet och samhällsfred. För att trygga verksamhetsförutsättningarna krävs konkreta satsningar.

2.5 Ett aktivt och livskraftigt civilsamhälle är en central del av en fungerande demokrati

Nuläge och utmaningar

Civilsamhället syftar till samhällslivet där medborgare och grupper av medborgare agerar frivilligt och på grundval av sina gemensamma värderingar, mål och intressen.¹⁶⁸ Utgångspunkten för civilsamhällets agerande är frivillighet och att vara icke-vinstdrivande. Viktiga aktörer i civilsamhället är olika sociala nätverk och organisationer som bygger på människors frivilliga deltagande, sociala rörelser som eftersträvar

¹⁶⁶ Statsrådet (2018). Statsrådets principbeslut om det mediepolitiska programmet. (på finska).

¹⁶⁷ Piirainen, Uitto, Salminen, Haila (2022). Förhandsbedömning av mediestödets genomslag: Slutrapport. (på finska).

¹⁶⁸ Ruuskanen m.fl. (2020). Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. (Status och framtid för medborgarsamhället i Finland under 2020-talet). (på finska).

samhällsförändring samt registrerade frivilligorganisationer, föreningar och stiftelser. I Finlands grundlag finns bestämmelser om bland annat förenings-, mötes- och demonstrationsfrihet samt yttrandefrihet.

Det finns cirka 106 000 registrerade föreningar och cirka 2700 stiftelser i Finland.¹⁶⁹ Fältet för frivilligorganisationer kan anses blomstra. Mer än hälften av befolkningen deltar i föreningsverksamhet.¹⁷⁰ Föreningsaktiviteten i Finland har varit hög sedan 2000-talet och nya föreningar bildas i stadig takt.¹⁷¹ Utöver medlemskap i fackförbund är det populärt att bland annat delta i kultur-, idrotts- och hobbyföreningsverksamhet samt i verksamhet i social- och hälsovårdssektorns föreningar. Samtidigt har nya lätta former av deltagande uppstått, som påskyndas till viss del av ny teknik.¹⁷² Exempelvis har svaret på klimat- och miljökrisen redan gett upphov till nya sätt att delta och organisera sig. Frivilligarbete är populärt i Finland, och mängden frivilligarbete har inte direkt minskat under de senaste åren.

Civilsamhället har historiskt sett spelat en viktig roll i utvecklingen av det finländska samhället och demokratin

Civilsamhällets betydelse är fortfarande central för demokratin, resiliensen och förtroendet¹⁷³. Ett aktivt och livskraftigt civilsamhälle ökar människors välbefinnande. Förenings- och frivilligverksamheten kan exempelvis användas för att aktivt förebygga hatretorik, främja gemenskap och samhällsfred, minska fördomar mellan människor samt öka interaktionen mellan generationer.

Civilsamhället är inte bara en arena för verksamhet utan också för påverkan, som producerar olika expertis och till med kritiska observationer för samhällets beslutsfattande. Civilsamhället kanaliseras också missgynnade människors röster i samhällsdebatten. Organisationer har mycket kunskap, vilja och resurser att möta de utmaningar som megatrender medför samt möjligheter att reagera snabbt på förändringar som uppkommer i samhället och som påverkar organisationernas målgrupper.

Medborgarverksamheten gör det möjligt för människor med olika bakgrund att mötas i form av gemensamma aktiviteter och är i sig ett sätt att förebygga rasism och polarisering i samhället. Förenings- och frivilligverksamheten bör dock i sig vara mer tillgänglig för personer med olika bakgrunder. Invandrarnas egen föreningsverksamhet är en viktig del av förverkligandet av ett aktivt medborgarskap, men invandrarorganisationernas arbete som demokratiutbildare erkänns och stöds inte tillräckligt. Dialogen mellan myndigheter, finansörer och invandrarorganisationer bör därför intensifieras.

Kultur, och konst i synnerhet, är ett forum för kritisk debatt som värnar om ett fritt, demokratiskt och öppet samhälle. Detta åtföljs också av det faktum att människor genom kultur aktivt kan påverka samhället.¹⁷⁴ I rapporten Euroopan siirtolaisten ja vähemmistöjen taide- ja kulttuuriosallisuuden edistäminen (Främjande av delaktighet i konst och kultur för Europas flyktingar och minoriteter)¹⁷⁵ utreds olika sätt att stärka deltagandet i konst och kultur för invandrare och minoritetsgrupper. Det har potentiella fördelar för integration, social samhörighet och kulturinstitutionernas vitalitet och hållbarhet. De strategier som används för att öka invandrades och etniska minoriteters delaktighet och representation i konst och kultur borde också syfta till ett bredare tänkande. Vi behöver titta på resurser och olika nivåer av delaktighet bortom enskilda initiativ, med utgångspunkt i tillgången till representation, produktion och beslutsfattande.

Föreningsverksamheten och dess verksamhetsmiljö är i förändring

I internationella jämförelser ligger Finland och de övriga nordiska länderna i topp när man bedömer tillståndet i fria civilsamhällen. Civilsamhällets tillstånd i Finland anses vara transparent.¹⁷⁶ Civilsamhället påverkas

¹⁶⁹ Webbplatsen för patent- och registerstyrelsen (hänvisat 20.6.2022).

¹⁷⁰ Finlands officiella statistik (FOS): Fritidsdeltagande. 2017. (hänvisat 2.6.2022). (på finska).

¹⁷¹ Siisiäinen & Kankainen (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. (En granskning av tillstånd och forskning gällande finländarnas medborgarpåverkan.) (på finska).

¹⁷² Ruuskanen, Jousilahti & Faehnle (2020). Kansalaisyhteiskunnan autonomia haastettuna. (Medborgarsamhällets autonomi utmanas). (på finska).

¹⁷³ Alapuro m.fl. (1989). Kansa liikkeessä (Nationen i rörelse).

¹⁷⁴ Pekkarinen, Siltanen & Virkkala (2022). Taidealan jälleenkakennus: Polkuja alan kestävään tulevaisuuteen. (Återhämtning inom konstbranschen: Vägar till en hållbar framtid för fältet.) (på finska).

¹⁷⁵ Salgado & Patuzzi (2022). Promoting the Inclusion of Europe's Migrants and Minorities in Arts and Culture.

¹⁷⁶ Europeiska kommissionen (2021). Rapport om rättsstatsprincipen 2021.

emellertid också oundvikligen av olika globala och nationella förändringstendenser, såsom den åldrande befolkningen, digitalisering, nya former av deltagande, diversifiering och polarisering.

Den åldrande befolkningen återspeglas i civilsamhället utöver som en ökning av antalet funktionella äldre, även som en minskning av antalet aktiva frivilliga, särskilt i glesbefolkade områden. För att en långsiktig medborgar- och frivilligverksamhet skulle vara lockande även för unga, bör samarbetet mellan organisationsfältet och läroanstalterna stärkas samt identifiering och erkännande av kompetens som unga förvärfvar genom frivilligarbete bör stödjas.

Digitaliseringen har också påverkat medborgaraktörernas verksamhetsmöjligheter.¹⁷⁷ Effekten är å ena sidan möjliggörande, men å andra sidan begränsande på grund av de olika aktörernas olika utgångspunkter och förutsättningar. Kompetensklyftorna i samband med digitaliseringen bör minskas och riskerna med algoritmernas diskriminerande karaktär identifieras, så att utvecklingen av demokrati kan främjas med metoder som digitaliseringen möjliggör. I människors tidsanvändning syns också ett ökat intresse för medborgarverksamhet i form av kortsiktiga så kallade pop up-aktiviteter. Förutom åldrande, digitalisering och nya former av delaktighet ökar mångfalden allt mer i Finland. Aktörer kommer mer än tidigare från olika bakgrunder, vilket kräver ny kompetens och förståelse i de instanser som samordnar verksamheten. När deltagandet i medborgarverksamheten ändrar form, bör detta beaktas bättre än nu i politiska riktlinjer, lagstiftning och myndighetsverksamhet.

Mer uppmärksamhet måste fästas även i Finland när det gäller att värna ett självständigt och livskraftigt civilsamhälle

Studier visar att organisationsfältet blir mer professionellt och att föreningsverksamheten alltmer bestäms av den privata och offentliga sektorns verksamhetslogik.¹⁷⁸ Detta syns i föreningar exempelvis i ökningen av centraliserad ledning och "kundtänk" i organisationer liksom i ökad strategisk styrning från offentliga finansiärer. I takt med att marknads och den offentliga sektorns logik börjar ersätta verksamhet som bygger på frivillighet och medlemsdemokrati, kan organisationernas särskilda civilsamhällskaraktär försvagas.

Finansieringen av föreningar kopplas i allt högre grad till den offentliga sektorns strategiska mål, vilket har väckt oro över organisationernas krympande självständighet. Ur civilsamhällets aspekt finns det många osäkerhetsfaktorer även kring framtiden för föreningars verksamhetsvillkor, vilket man under innevarande regeringsperiod har strävat efter att lösa bland annat med en ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras genom penningsspel¹⁷⁹, utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamhet¹⁸⁰ samt reform av föreningslagen.¹⁸¹ Åtgärdernas inverkan på civilsamhällets verksamhetsförutsättningar bör följas upp.

I allt fler organisationer finns det avlönade anställda som arbetar tillsammans med volontärer. Få organisationer förlitar sig enbart på donationer och medlemsavgifter, då en extern finansiär kan kräva byråkratisk administration av verksamheten. Det är dock viktigt att offentlig finansiering och bidragssystemet i samband med den är så öppet, transparent, tydligt, effektivt och konsekvent som möjligt. Även administrativa skyldigheter i samband med bidragskriterier bör vara rimliga. Man har föreslagit att finansierings- och stödsystemet också bör identifiera verksamheten i mindre organiserade instanser i det civila samhället samt den administrativa börda som de måste bära.

På regional och kommunal nivå riktas förändringar mot civilsamhällets verksamhetsförutsättningar t.ex. genom reformen av social- och hälsovårdet och räddningsväsendet samt genom den nya förvaltningsnivån i samband med etableringen av välfärdsområdena. Reformen av välfärdsområdena verkar även fungera som en drivkraft för verksamheten i de så kallade nätverksorganisationerna och etableringen av välfärdsområden ger också nätverksorganisationerna en betydande ställning. Nätverksorganisationer är aktörer som har en

¹⁷⁷ Hirvonen & Puolitaival red. (2018). *Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa*. (Frivilligarbete nu och i framtiden.) (på finska).

¹⁷⁸ Ruuskanen, Jousilahti & Faehnle (2020). *Kansalaisyhteiskunnan autonomia haastettuna*. (Medborgarsamhällets autonomi utmanas). (på finska).

¹⁷⁹ Statsrådets kommunikationsavdelning (2022). *Ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med penningsspelsintäkter från ingången av 2024 – detaljerna i förslaget är nu offentliga*.

¹⁸⁰ VM212:00/2018. *Projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten*.

¹⁸¹ OM005:00/2019. *Civilsamhällets verksamhet på 2020-talet*.

förmedlande och sammanförande roll i medborgarverksamheten mellan det allmänna och medborgarverksamhet i form av föreningar. Eftersom inte alla områden har sektorsövergripande nätverksorganisationer verkar välfärdsområdena dock ha olika möjligheter till samarbete, stöd eller partnerskapsbaserad verksamhet med och genom organisationer.¹⁸²

OECD har i sin rapport¹⁸³ som publicerades 2021 gjort en omfattande bedömning av det finländska civilsamhällets verksamhetsmöjligheter och gett flera rekommendationer till Finland på teman som medborgerliga friheter och rättigheter, mediefrihet och digitala rättigheter, en gynnsam verksamhetsmiljö för det civila samhällets organisationer och medborgardeltagande. OECD betonar dock att även om Finland i internationell jämförelse är en föredömlig möjliggörare av det civila samhällets verksamhet, är det ytterst viktigt att Finland identifierar och löser de utmaningar som uppstår. Endast på detta sätt kan man upprätthålla det goda läget. Rekommendationerna från denna utvärdering har också använts vid beredningen av detta principbeslut.

Åtgärder med vilka verksamhetsförutsättningar och deltagande i civilsamhället kan stödjas

- Man skapar en gemensam syn på rollen hos ett autonomt och livskraftigt civilt samhälle och betydelse i ett demokratiskt välfärdssamhälle. I samarbetet mellan förvaltningen och civilsamhället eftersträvas en än mer konsekvent partnerskapsbaserad strategi som respekterar föreningarnas autonomi och som möjliggör både mer innovativa och långsiktiga strategier. I granskningen kommer också eventuella regionala skillnader av effekterna att beaktas.
- Eftersom det civila samhället för närvarande genomgår en lång rad förändringar är det motiverat att noga övervaka och utvärdera deras totala effekter under de kommande regeringsperioderna. Utgångspunkten för utvärderingen ska vara perspektiven på det civila samhällets delaktighet, verksamhetsförutsättningar och självständighet. Beslutsfattande som bygger på information stöds systematiskt i frågor som rör det civila samhället, vilket förutsätter främjande av forskning i det civila samhället och bättre tillämpning av forskningsdata. Tjänstemannens kompetens och kunskap om det civila samhället stärks.
- Finansieringen av medborgarorganisationer och -verksamhet på lång sikt, incitament för volontärsverksamhet främjas och möjligheter att främja insamling till medborgaraktiviteter utreds. Utvecklingen av kunskap och kompetens hos medborgaraktörer stöds genom olika finansierings- och kapitalanskaffningsmöjligheter och nya innovationer utreds gällande utvecklingen av kapitalanskaffning.
- Ungdomars delaktighet i frivilligverksamhet stöds genom att i skolor och läroanstalter främja identifiering och erkännande av kunskap som erhålls från frivilligverksamhet. Skolor och läroanstalter stöds i införandet av kurshelheter om deltagande i frivilligverksamhet. Dessutom utreds ungas syn på civilsamhällets verksamhet och de faktorer som möjliggör och förhindrar delaktighet.
- Rollen för kulturinstitutioner, idrottsföreningar och fritt bildningsarbete stärks i integration och social gemenskap, och kultur och idrott lyfts fram som en central del av stadsutvecklingen. Strukturomvandlingen av kulturinstitutioner, idrottsföreningar och fritt bildningsarbete stöds, och arbetssätt presenteras med vilka mångfald kan bli en del av organisationernas normala verksamhet. Allas delaktighet i kultur stöds genom att utveckla olika tjänster med låg tröskel.

¹⁸² Jousilahti, Alanko, Faehnle & Mäenpää (2022). Kohti kansalaistoiminnan kukoistusta – Miten verkostojärjestöt ja kunnat tukevat vapaaehtoistoimintaa? (Mot ett blomstrande samhällsengagemang – Hur stöder nätverksorganisationer och kommuner frivilligarbete?) (på finska).

¹⁸³ OECD (2021). Civic Space Scan of Finland.

2.6 Finland deltar aktivt i EU:s demokratiarbete och stöder den internationella utvecklingen av demokrati

Nuläge och utmaningar

Stärkning av demokrati internationellt stöder en global hållbar utveckling. Demokrati har en stark koppling till fred och stabilitet. Internationell demokratipåverkan bidrar till en stabil demokratiutveckling i det finländska samhället.

Flera av statsrådets utredningar och politiska program-utgör en ram för Finlands arbete för att främja den internationella demokratin. I sin internationella verksamhet främjar Finland de grundläggande och mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen, som är nära sammanflätade och kompletterar varandra. Flera ministerier, kommuner, utbildnings- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och andra finländska aktörer har internationell verksamhet som framförallt främjar förverkligandet av rättsstatsprincipen, jämlikt och meningsfullt deltagande, verksamhetsmöjligheter för det civila samhället och oberoende medier samt demokrati- och människorättsfostran.¹⁸⁴ Denna verksamhet utvecklas långsiktigt och genom ökad samordning mellan olika aktörer.

Som EU-medlemsstat främjar Finland, inklusive Finlands beskickningar utomlands, mänskliga rättigheter, demokrati och utvecklingen av rättsstaten som en del av unionens verksamhet inom utrikesförbindelser. Vi betonar EU:s gemensamma åtgärder och ett konsekvent genomförande av de beslut som fattats. Förverkligad rättsstatsprincip inom EU ökar unionens trovärdighet och genomslag internationellt.

Finlands utrikes- och säkerhetspolitik som är förankrad i de mänskliga rättigheterna främjar målen för hållbar utveckling¹⁸⁵

Internationella spänningar och det ökande auktoritära styret påverkar den internationella demokratin innehåll och arbetssätt. Respekten för folkrättens skyldigheter är en väsentlig del av demokratin och dess försvar.

Finland är aktiv i FN:s organ för att respektera grundläggande och mänskliga rättigheter och friheter och demokratin. Europarådets roll som aktör inom mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen måste stärkas. Oberoende befogenhet och verksamhetsförutsättningar för institutionerna inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) måste säkerställas beträffande deras arbete inom människorätt, valövervakning, mediefrihet och diskriminering. Finland deltar i landsgrupper som främjar förverkligandet av¹⁸⁶, demokrati, utvecklingen av rättsstatsprincipen samt yttrande- och mediefriheten.¹⁸⁷

I sin demokrativerksamhet betonar Finland jämställdhet och jämlikhet mellan könen samt möjligheter för kvinnor, personer med funktionsnedsättningar och ursprungsbefolkningar samt romer att delta i europeisk verksamhet.¹⁸⁸ Möjligheterna att öka finansieringen av demokratistöd utanför finansieringen av utvecklingssamarbetet måste utredas.

Betydelsen av elektroniska informationsnät och den information som delas i dem för att få tillgång till information samt som ett sätt att delta, växer över hela världen. Det är viktigt att stödja yttrandefriheten och rätten till information samt att bekämpa könsrelaterat våld på nätet, som till exempel förhindrar flickors och kvinnors deltagande i samhället.

¹⁸⁴ Mål och metoder för genomförandet har definierats i flera av regeringens riktlinjer.

¹⁸⁵ Innehåll och verksamhetssätt behandlas närmare i statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse, statsrådets människorättspolitiska redogörelse samt statsrådets utvecklingspolitiska redogörelse för de kommande valperioderna.

¹⁸⁶ I synnerhet Internationella institutet för demokrati och fria val (IDEA) och Community of Democracies.

¹⁸⁷ Exempelvis vängrupper av likasinnade stater i internationella organisationer för att säkra journalisters oberoende aktiviteter, Freedom Online Coalition samt Media Freedom Coalition.

¹⁸⁸ Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse.

Flera av Finlands referensländer har diskuterat eller utvecklat modeller som främjar ett konsekvent beaktande av jämställdhet mellan könen i utrikespolitiken. Också i Finland finns det anledning att fortsätta diskussionen i frågan.

Respekt för skyldigheter i fråga om mänskliga rättigheter, stärkande av demokratin och rättsstatsmekanismerna och principen om att ingen ska lämnas utanför är också en väsentlig del av FN:s mål för hållbar utveckling.

Hållbar utveckling uppnås bäst i demokratiska länder där rättsstatsprinciperna förverkligas, samhällsinstitutioner och civilsamhället fungerar, mänskliga rättigheter och kulturell mångfald respekteras och där ekonomisk politik och kommersiell ekonomisk verksamhet stöder målen för hållbar utveckling genom att skapa människovärdiga arbetstillfällen. Samtidigt stöder många mål för hållbar utveckling utvecklingen av demokratin. Till exempel är demokrati och jämställdhet tätt sammanflätade. Finland har åtagit sig att uppnå målen för hållbar utveckling även i det internationella samarbetet.

Den internationella handels- och klimatpolitiken erbjuder möjligheter att stödja demokratin och stärka det internationella regelbaserade samarbetet på ett sätt som stärker arbets- och miljöförhållandena.

Finlands utvecklingspolitik främjar en fredlig och demokratisk samhällsutveckling som bygger på rättsstatsprincipen och god förvaltning

Genom utvecklingspolitiken bidrar Finland till att minska fattigdomen globalt på ett hållbart sätt, förverkliga de grundläggande rättigheterna, upprätthålla det regelbaserade multilaterala systemet och att genomföra de globala målen för hållbar utveckling som har avtalats i FN. Finlands utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete siktar på konkreta resultat som påverkar samhällets utveckling och människors liv positivt. Utvecklingssamarbetet är långsiktigt och fokus ligger på fem prioriterade områden som grundar sig på Finlands värderingar och styrkor: stärka kvinnors och flickors ställning och rättigheter, utbildning, hållbar ekonomi och ett människovärdigt arbete, klimatförändringar och naturresurser, demokratiska samhällen.¹⁸⁹

Finlands särskilda styrkor i demokratiernas verksamhet är att stödja delaktigheten för kvinnor och personer i utsatta positioner samt främjande av flerpartialoger. Finland kan främja dessa mål på flerpartibasis¹⁹⁰ genom att stödja politiska institutioner, såsom politiska partier och parlament.

Människorättsförsvarens verksamhet och direkt medborgarverksamhet som tar itu med aktuella problem är av större betydelse för att försvara och stärka demokratin. Finland stöder verksamhetsmöjligheterna för av staten oberoende aktörer i det civila samhället.¹⁹¹ Resurser för utvecklingssamarbete kan även i fortsättningen ge betydande stöd till civilsamhällets delaktighet i uppbyggandet av demokratiska samhällen i utvecklingsländerna.¹⁹²

Ambitionsnivån och långsiktigheten hos den internationella demokratin och rättsstatens verksamhet stärktes avsevärt när finansieringen av utvecklingssamarbetet användes för att stärka finansieringsbasen för den internationella demokratiarbetsorganisationen Demo Finland mellan partierna, och Rättsstatscentrum grundades i anslutning till Helsingfors universitet.¹⁹³

¹⁸⁹ Statsrådet (2021). Utvecklingspolitisk redogörelse för de kommande valperioderna.

¹⁹⁰ Finland riktar inte sitt stöd till enskilda partier, utan mer allmänt för att stärka parlamentariska flerpartisystem.

¹⁹¹ Som ett led i detta implementeras utrikesministeriets riktlinjer för att stödja människorättsförsvarens verksamhet.

¹⁹² Under åren 2019–2021 stödde Finland exempelvis över 4 200 frivilligorganisationer i utvecklingsländer, vilka bedriver ett betydande demokratiarbete för att försvara de mänskliga rättigheterna, det civila samhällets tillstånd och yttrandefriheten. Tack vare finländsk finansiering fick nästan 44 000 människorättsförsvare, journalister och fackföreningsaktivister stöd. (Resultatrapporter 2018 och 2022 (kommer snart)).

¹⁹³ Målet för rättsstatens stöd är att stärka rättsväsendets funktion, den offentliga förvaltningens transparens och det civila samhällets påverkningsmöjligheter. Fokus i insatserna ligger på kvinnors och de mest sårbara gruppernas rättigheter och deltagandemöjligheter.

Det finns fortfarande ett behov av att öka finansieringen för stöd till demokrati- och rättsstatsutvecklingen, med beaktande av de växande utmaningarna för demokratin och rättsstaten samt finansieringsnivån i Finland jämfört med referensländerna.¹⁹⁴

Åtgärder för att stödja den internationella demokratiutvecklingen

- Kommunikationen mellan ministerierna och andra finländska aktörer utökas och Finlands internationella demokratiarbete som helhet utvecklas, vilket bland annat innefattar att stärka Finlands politiska genomslagskraft, finansiering, målinriktning och långsiktighet. Sakkunskap inom demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatssektorn som finns inom olika samhällssektorer används i internationellt samarbete.
- Partier och parlament stöds internationellt på flerpartibasis, så att det politiska deltagandet i beslutsfattande för grupper som är underrepresenterade i politiken stärks. Metoder utvecklas för att stödja civilsamhället, människorättsförsvararnas arbete samt kvinnor och de mest utsatta befolkningsgruppernas position och rätt till deltagande samt mediefrihet.
- Statsrådets forskningsverksamhet samt uppföljning av det internationella demokratiarbetets inverkan och utvecklingsbehov utvecklas.
- Finland fortsätter sitt stöd för verksamhet mellan regeringar för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstat, arbetar aktivt i Europeiska unionens initiativ Team Europe Democracy och i demokratiorganisationer mellan regeringar, såsom i Internationella institutet för demokrati och fria val (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).

¹⁹⁴ Enligt OECD:s statistik över utvecklingssamarbete stödde 9,6 procent av Finlands medel för utvecklingssamarbete utvecklingen av demokrati och god förvaltning mellan 2010–2019. I de övriga nordiska länderna varierade procentsatserna mellan 11,4 och 18,6 procent. (OECD iLibrary (2021)).

3 Principbeslutets genomförande, uppföljning och indikatorer

Implementeringen av riktlinjerna kräver att ett separat åtgärdsprogram upprättas under nästa regeringsperiod. Varje regering ifråga och behörigt ministerium ansvarar för att främja riktlinjerna och att implementera målen. Åtgärder som kräver inverkan på budgeten beslutas separat inom ramarna för statsfinanserna och den årliga budgeten.

Det nationella demokratiprogrammet 2025, som genomfördes under statsminister Marins regeringsperiod, innehåller centrala indikatorer med vilka statsrådet kan följa utvecklingen av demokratins tillstånd och åtgärdernas genomslag. Effekterna av demokratifrämjande åtgärder syns ofta först efter några års fördröjning. Till exempel kommer effekterna av åtgärderna i demokratiprogrammet att synas först när de lagändringar som gjorts inom ramen för programmet har trätt i kraft och nya verksamhetssätt har införts.

Det är svårt att entydigt bedöma demokratipolitikens direkta samhällseffekter, eftersom demokratiutvecklingen inte bara påverkas av enskilda åtgärder inom politik och lagstiftning även många andra samhällsfaktorer.

Bilaga: Åtgärder som vidtagits under regeringsperioden

Främjande av en representativ demokrati

Riksdagen godkände i juni 2021 regeringens proposition om lagreform avseende inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Lagen om välfärdsområden trädde i kraft den 1 juli 2021. Syftet med lagen är att valet av välfärdsområdets högsta beslutande organ, välfärdsområdesfullmäktige, genom direkta val stärker förvaltningens demokratiska egenskaper. Det första välfärdsområdesvalet hölls som separat val den 23 januari 2022. Från och med 2025 kommer välfärdsområdesvalet att hållas samtidigt som kommunalvalet.

I 2021 års kommunalval hölls för första gången anstaltsröstning i garnisoner. Syftet var att förbättra röstningsmöjligheterna för värnpliktiga och kvinnor som utför frivillig militärtjänst. Efter kommunalvalet gjordes en permanent ändring i vallagen (RP 181/2021). Lagen trädde i kraft 1.1.2022. Röstning på anstalt genomfördes i välfärdsområdesvalet i januari 2022.

Ansträngningar har gjorts för att effektivisera ingripandet i valpåverkan och för att förbättra samarbetet mellan myndigheter beträffande valberedskapen. Utbildningar om valberedskap och valpåverkan har ordnats för partier och myndigheter, och samarbetet mellan myndigheter med sociala medieplattformar har intensifierats. En onlineplattform för att stödja valmyndigheternas arbete färdigställdes i slutet av 2021.¹⁹⁵

Valdatasystemet är viktigt för datasekretessen och ett flexibelt förverkligande av valen. Det nuvarande valdatasystemet närmar sig slutet av sin tekniska livscykel. Reformen av valdatasystemet har inletts.

Statsrådet tillsatte i februari 2020 en parlamentarisk arbetsgrupp i samband med demokratiprogrammet för att utreda utvecklingsbehoven i vallagen, partilagen och valfinansieringslagen samt vid behov lagstiftning som gäller annan politisk verksamhet. Arbetsgruppen kunde inte enas om valsystemets utveckling. Arbetsgruppen påpekade emellertid i sitt betänkande¹⁹⁶ att en omfattande jämförelse av möjligheterna att reformera valsystemet bör sammanställas för regeringsprogrammet för kommande regeringsperiod, för att tillgodose de behov som konstaterats i riksdagens uttalande (RSk 14/2015 rd). Arbetet bör syfta till en bred parlamentarisk enighet och tillräckliga resurser bör reserveras för studien.

Under regeringsperioden har nya former av röstaktivering testats som har visat sig vara effektiva internationellt. Justitieministeriet experimenterade bl.a. med att skicka påminnelser som sms till unga, ett ha ett närmare samarbete med civilsamhället i form av valkliniker och arrangera information och frågestunder om valet i sociala medier.

För att göra det enklare att grunda ett parti har partilagen (10/1969) ändrats så att de stödförklaringar som krävs för att registrera ett parti kan samlas in på nätet. Webb tjänsten Puoluerekisteri.fi lanserades i januari 2021. Hittills har fem partier samlat in de femtusent stödförklaringar som krävs för registrering i tjänsten. År 2021 hade tjänsten mer än tvåhundra tusen besök.

Justitieministeriet arbetar som bäst med ett lagberedningsprojekt¹⁹⁷, för att bereda ändringar i bestämmelserna i partilagen för att mångsidigare än idag möjliggöra olika demokratiska beslutsfattandesätt vid uppställning av kandidater i val. Avsikten är att regeringens proposition överlämnas år 2022.

Den 25 november 2021 publicerade den Europeiska kommissionen lagförslag gällande reformering av lagstiftningen gällande EU-val (det s.k. valpaketet). Förslagen är en del av EU:s handlingsplan för demokrati som kommissionen publicerade i december 2020. Paketet innehåller meddelande från kommissionen om skydd av valintegriteten och främjande av demokratisk delaktighet¹⁹⁸, förordningsförslag om transparens och

¹⁹⁵ Vaalit.fi (2020). Valpoolen.

¹⁹⁶ Justitieministeriet (2022). Slutrapport från den parlamentariska valarbetsgruppen. (på finska).

¹⁹⁷ OM003:00/2022. Förslag till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, vallagen och lagen om medborgarinitiativ.

¹⁹⁸ COM(2021)730. Kommissionens meddelande till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén: Skydd av valens tillförlitlighet och främjande av det demokratiska deltagandet.

inriktning när det gäller politisk reklam¹⁹⁹, förslag till ändring av partiförordningen i Europa²⁰⁰ samt förslag om ändring av direktiven gällande om s.k. rörliga EU-medborgares rösträtt och valbarhet i val till Europaparlamentet och lokala val²⁰¹. Statsrådets ställningstaganden har presenterats i U-skrivelser till riksdagen.²⁰²

Främjande av rätten till deltagande och deltagande mellan val

Enligt lagen om välfärdsområden, som trädde i kraft den första juli 2021, ska medborgarna i välfärdsområdena ha samma rätt till delaktighet som i kommunerna, och välfärdsområdena ska grunda liknande påverkansorgan som i kommunerna (t.ex. äldre-, handikapp- och ungdomsfullmäktige). I lagen om välfärdsområden (611/2021) föreskrivs även om initiativrätten för välfärdsområdet och om rådgivande folkomröstning. Våren 2022 inledde justitieministeriet upphandlingen av en webbtjänst för välfärdsområdesinitiativ. Sitra har i samarbete med ministerierna startat ett projekt för att stödja beredningen av demokrati och delaktighet i välfärdsområdena.

Lagen om förfarandet vid rådgivande folkomröstningar i välfärdsområden och kommuner (656/1990) har ändrats så att folkomröstning kan hållas i samband med välfärdsområdesvalen och kommunalvalen. Samtidigt har förordningen om införande av ett folkomröstningsinitiativ moderniserats, vilket kommer att göra det lättare att hålla kommunala folkomröstningar.

Under regeringsperioden har de övergripande reformbehoven i kommunpolitiken utretts. Kommunernas uppgifter kommer i framtiden särskilt att inriktas på att främja kompetens, kultur och livskraft samt på att utveckla livsmiljön, demokratin och det lokala. Redogörelsen påkallar i fortsättningen en gemensam framtidsvision och långsiktighet för utvecklingen av kommunpolitiken.²⁰³

Justitieministeriet arbetar som bäst med ett lagberedningsprojekt²⁰⁴, med syftet att sänka åldersgränsen för ett EU-medborgarinitiativ till 16 år. Avsikten är att regeringens proposition överlämnas hösten 2022.

Medborgarpaneler och -råd är exempelvis på demokratiska innovationer där en grupp vanliga medborgare efter fördjupade studier diskuterar en samhällsfråga och tar fram rekommendationer till beslutsfattare eller en bredare väljarkår. Under regeringsperioden har några medborgarråd arrangerats för att stödja beredningen.²⁰⁵ Vid beredningen av klimatplanen på medellång sikt enligt klimatlagen användes medborgarrådet som en inkluderingsmetod. Medborgarrådet bedömde planens 14 olika åtgärder ur social synvinkel för acceptans. I klimatlagen som trädde i kraft den 1 juli 2022²⁰⁶, betonas vikten av att stärka möjligheter till delaktighet och påverkan i den klimatpolitiska planeringen. Justitieministeriet publicerade i april 2022 en digital medborgarjury (digiraati.fi) som särskilt riktar sig till unga som en del av justitieministeriets onlinetjänster för demokrati.

Att öka transparensen i lagberedningen och intressegruppernas möjligheter att delta har varit ett centralt mål i utvecklingen av lagberedningen under det senaste årtiondet. Öppenhet och samverkan hör också till målen i regeringsprogrammet. Syftet har bl.a. varit att utveckla och på alla förvaltningsnivåer ta i bruk nya hörandemetoder som särskilt främjar hörande av ungdomar, olika språkliga och kulturella grupper och

¹⁹⁹ COM(2021)731. Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam.

²⁰⁰ COM(2021)734, urspr. 1141/2014 (den s.k. partiförordningen).

²⁰¹ COM(2021)732, urspr. 93/109/EC; COM(2021)733, urspr. 94/80/EC.

²⁰² U 73/2021 rd; U 74/2021 rd.

²⁰³ Finansministeriet (2022). Kommunpolitiken behöver långsiktighet – kommunerna styrka för hållbart ledarskap i framtiden.

²⁰⁴ OM003:00/2022. Förslag till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, vallagen och lagen om medborgarinitiativ.

²⁰⁵ Jäske m.fl. (2021). Medborgarpanel om yttrandefrihet: Rekommendationer för åtgärder som borde vidtas i Finland för att skydda personer i offentliga yrken från hatretorik samt för att trygga möjligheterna att fritt uttrycka åsikter.

²⁰⁶ 423/2022 Klimatlag.

personer med funktionsnedsättning.²⁰⁷ Under regeringsperioden har anvisningar, handböcker²⁰⁸ och utbildningar för tjänstemän utarbetats om hörande och mångsidiga och samarbetsinriktade metoder. Dessutom bereds indikatorer för lagberedningen som inkluderar indikatorer för hörande.

Att stärka barns och ungas delaktighet och möjligheter att påverka samhället har varit ett av regeringsperiodens centrala mål, som har genomförts på ett tväradministrativt sätt inte bara i det nationella demokratiprogrammet utan också inom ramen för det Riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik (Vanupo) och den nationella barnstrategin. Medvetenheten hos de myndigheter som arbetar med barn och unga om rättigheter, skyldigheter och metoder i samband med barns och ungas jämlika delaktighet ökas genom att 2022 uppdatera handboken för hörande vid författningsberedningen med material som gäller hörande av barn och unga samt genom att producera utbildningsmaterial för myndigheter och genomföra en utmaningskampanj om hörande av barn och unga. Delaktighet och påverkan är en av tyngdpunkterna under 2020–2023 för den nationella kompetenscenterverksamheten inom ungdomsområdet som stöds av undervisnings- och kulturministeriet. Justitieministeriets EU-finansierade projekt Tillsammans har ökat den samhälleliga delaktigheten för unga som tillhör etniska och religiösa minoriteter genom att skapa en dialog mellan unga och beslutsfattare.

Under regeringsperioden har flera projekt genomförts för att främja en konstruktiv debattkultur.²⁰⁹ I diskussionsserien “Undantagstidens dialoger” som samordnades av DialogAkademin, Dialogpaus-stiftelsen, justitieministeriet, Sitra och finansministeriet arrangerades 232 dialoger under nio diskussionsdagar på olika håll i Finland och världen.²¹⁰ Mer än 1 600 personer från olika åldersgrupper och yrken deltog i debatterna. Detta var en unik gemensam insats av medborgare och myndigheter, som har ökat människors förståelse och byggt upp samhällstilliten svåra tider. En helhetsbild av vårt samhälle har vuxit fram som har uppdaterats under hela pandemin.

Statsrådets kansli och stiftelsen Dialogpaus ordnade 50 medborgardialoger om Finlands framtid som en del av beredningen av framtidsredogörelsen.²¹¹ Kansliet samordnade statsrådets debattturné Europa är vi som en del av Europas framtidskonferens.²¹²

Främjande av demokrati- och människorättsfostran

Demokrati- och människorättsperspektivet i den grundläggande utbildningen och fortbildningen för lärare har stärkts genom att producera undervisningsmoduler i ämnet, stärka det nationella samarbetet och samordningen mellan de enheter som tillhandahåller lärarutbildning och genom att främja forskning relaterad till temat.²¹³

Målet för utvecklingsprogrammet Utbildning för alla (2020–2022), som förbättrar kvaliteten och jämlikheten inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, har varit att trygga en jämlik start på studievägen. Med hjälp av utvecklingsprogrammets projekt förbereds lagstiftning, praxis och arbetssätt som effektivt stärker bestående finansieringsarrangemang och likställdhet, bl.a. genom att förstärka demokratifostran. Utvecklingsprogrammet Rätt att kunna (2020–2022) som förbättrar kvaliteten och jämlikheten inom yrkesutbildning bidrar till att säkerställa att alla som går en yrkesutbildning får gedigna yrkeskunskaper och goda grundläggande färdigheter för arbete, livet och livslångt lärande. Målet för kvalitets- och tillgänglighetsprogrammet för gymnasieutbildningen (2021–2022) har bland annat varit att främja

²⁰⁷ Demirbas m.fl. (2022). Enemmän irti kuulemisprosessista: kohti yhteistoiminnallisia menettelyjä lainvalmistelussa. (Mer ut av samrådsprocessen: mot samarbetsförfaranden i lagberedningen.) (på finska).

²⁰⁸ Demirbas m.fl. (2022). Enemmän irti kuulemisprosessista: kohti yhteistoiminnallisia menettelyjä lainvalmistelussa. (Mer ut av samrådsprocessen: mot samarbetsförfaranden i lagberedningen.) (på finska).

²⁰⁹ Yle (2021). Bra sagt. (på finska).; Dialogpaus (2020). Undantagstidens dialoger; Oppenforvaltning.fi (2019). Handlingsplan 2019–2023.

²¹⁰ Finansministeriet (2020). Dialogerna under undantagstiden djuplodade i de motstridiga erfarenheterna under krisåret.

²¹¹ Dialogpaus (2021). Tulevaisuusdialogeissa keskusteltiin seuraavien sukupolvien Suomesta. (I framtidsdialogerna diskuterades kommande generationers Finland.) (på finska).

²¹² Statsrådet (2021). Europa är vi -ministerturné.

²¹³ Helsingfors universitet (2018). Mänskliga rättigheter, demokrati, värderingar och dialog inom fostran: Utveckling av demokrati och människorättsfostran i lärarutbildningen.

gymnasieelevers välbefinnande samt stärka jämställdheten, jämlikheten och tillgängligheten i utbildningen samt stödja implementeringen av gymnasielagen och läroplanerna.

Inom ramarna för programmet Utbildning för alla och det nationella demokratiprogrammet tillsatte undervisnings- och kulturministeriet i samarbete med justitieministeriet en styrgrupp för utveckling av demokrati- och människorättsfostran 2020–2023, med uppgiften att stödja skolornas och läroanstaltnas demokrati- och människorättsfostran, de studerandes delaktighet samt ökade färdigheter hos undervisningspersonalen gällande implementering av regeringsprogrammets rekommendationer samt att lämna förslag på konkreta åtgärder. Under 2021 genomfördes ett projekt för att samla in och sprida god praxis inom demokrati- och människorättsfostran över hela landet.²¹⁴ Ledningsgruppen har också tagit upp utmaningar i samband med grundläggande utbildning och fortbildning för lärare bl.a. i samarbete med Lärarutbildningsforumet.

Under läsåret 2022–2023 genomförs ett pilotprojekt i syfte att testa och utveckla olika modeller och praktiker för demokrati- och människorättsfostran, främst på grundskolenivå i samarbete med lärarutbildningen och lokalsamhällena. Syftet med pilotprojekten är att utveckla och sprida metoder och god praxis inom demokrati- och människorättsfostran i hela landet för att stödja genomförandet av grunderna i läroplanerna för den grundläggande utbildningen och de lokala läroplanerna på olika håll i Finland.²¹⁵

Våren 2022 inleddes ett forskningsprojekt (VN-TEAS) i syfte att utvärdera det praktiska genomförandet av målen för kunnskap för demokrati- och människorättsfostran som definieras i grunderna för planen för småbarnspedagogik och läroplanerna på alla utbildningsnivåer och i lärarutbildningen. Målet är dessutom att bedöma tillgodoseendet av barns, elevers och studerandes delaktighet och rätt att delta. Syftet med undersökningen är att ge statsrådet en aktuell översikt och information om utmaningarna i ämnet, rekommendationer om ytterligare åtgärder samt konkreta förslag och rekommendationer för utveckling av demokrati- och människorättsfostran inom småbarnspedagogiken, på alla utbildningsnivåer samt inom lärarutbildningen och fortbildning för lärare. Projektet färdigställs våren 2023.

I Sitras projekt Biblioteken blir forum för folkstyret har man utvecklat och testat verksamhetsmodeller för att göra biblioteken till virtuella och fysiska mötesplatser för deliberativ demokrati, främjare av delaktighet och möjliggörare av möten.²¹⁶

Att främja öppenhet och förbättra debattkulturen

Den offentlighetsprincip som föreskrivs i grundlagen genomförs i regel genom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999; offentlighetslagen). I justitieministeriet pågår för närvarande ett projekt vars mål är en tydligare och mer fungerande lagstiftning som ökar öppenheten i samhället och motsvarar dagens krav.²¹⁷

Under regeringsperioden har regeringens proposition (RP 98/2022 rd) till lag om öppenhetsregister beretts.²¹⁸ I lagen om öppenhetsregistret skulle man föreskriva registreringskyldighet för påverkan på verksamhet som bedrivs av juridiska personer och privata näringsidkare och för professionell rådgivning i samband med det. Statens revisionsverk skulle vara personuppgiftsansvarig. Syftet med öppenhetsregistret är att förbättra transparensen i beslutsfattandet, bekämpa otillbörlig påverkan och stärka medborgarnas förtroende.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen (RP 187/2021), föreslås ändringar i statstjänstemannalagen (750/1994) bland annat gällande anmälningen av bindningar och karenstiden. Förslaget bygger delvis på GRECO:s rekommendationer som syftar till att

²¹⁴ Utbildningsstyrelsen (2022). Goda modeller för demokrati- och människorättsfostran inom småbarnspedagogik och undervisning.

²¹⁵ Utbildningsstyrelsen (2022). Goda modeller för demokrati- och människorättsfostran inom småbarnspedagogik och undervisning.

²¹⁶ Sitra (2020). Biblioteken blir forum för folkstyret.

²¹⁷ OM083:00/2020. Uppdatering av offentlighetslagen.

²¹⁸ RP 98/2022 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om öppenhetsregister.

förebygga korruption och främja integriteten i statsförvaltningen (i högre ledningspositioner) och lagtillsynsmyndigheter.

Det nationella genomförandet av EU-direktivet för skydd av visselblåsare pågår nu (bl.a. inrättandet av en extern kanal) och det finns planer på att organisera till den relaterad utbildning och annan kommunikationsverksamhet²¹⁹. Visselblåsardirektivet ålägger organisationer inom den privata och offentliga sektorn att inrätta en intern rapporteringskanal och tillhörande förfaranden. Enligt direktivet ska både privata och offentliga organisationer ha en rapporteringskanal i slutet av 2021 där man på ett säkert sätt kan rapportera aktiviteter som upptäcks eller misstänks under arbetets gång.

Justitieministeriet bereder också som bäst ändringar för att utveckla transparensen gällande lagstiftningen för val- och partifinansieringen.²²⁰ Syftet med beredningen är att bestämmelserna om och förfarandena för redovisning av val- och partifinansiering preciseras för att säkerställa att redovisningen ger rätt bild av sådan extern finansiering som föranleder eventuella bindningar samt stärka Statens revisionsverks rätt att övervaka kandidaternas redovisningar om valfinansiering.

EU-kommissionen föreslår ändringar i förordningen om politiska partier och stiftelser på EU-nivå, vars syfte bland annat är att synliggöra politiska kampanjer på nätet, utländsk inblandning och utökad transparens i politisk reklam. Förslaget är en del av EU:s handlingsplan och kommissionens valpaket²²¹, med vilka man vill försvara den europeiska demokratin mot desinformation och trakasserier.

Under regeringsperioden har en handlingsplan mot korruption utarbetats samt förstärkt strategin mot korruption.²²² Handlingsplanen innehåller ett antal åtgärder som syftar till att stärka den etiska verksamhetskulturen för integritet. I statsförvaltningen har också anvisningar om tjänstemannaetik samt utbildningsmaterial för myndigheter samt utbildning färdigställts. I strategin för den offentliga förvaltningen anges som utvecklingsmål för reformen av den offentliga förvaltningen transparens i förvaltningen samt medborgarnas delaktighet.²²³

Implementeringen av den nationella strategin mot korruption och det åtgärdsprogram som gäller för år 2021–2023 har inletts och framsteg har gjorts. Justitieministeriet har inletts arbetet med att kriminalisera handel med inflytande. Lagförslaget om skydd för personer som rapporterar om överträdelser överlämnas till riksdagen i september 2022. Ministrarna omfattas inte av begränsningar i anknytning till svängdörrs fenomenet som fastställs i statstjänstemannalagen. Däremot ska de, i enlighet med rekommendationen från Statens tjänstemannaetiska delegation, meddela sin avsikt att ta emot nya uppdrag när deras ministeruppdrag har upphört. Förslaget skulle ha lämnats till riksdagen våren 2021, men det har skjutits upp till andra halvåret 2022.

EU:s nya rättsakt om digitala tjänster (Digital Services Act) har som mål att göra onlineplattformarna mer ansvariga för de tjänster de tillhandahåller. I den nya rättsakten fastställs allmänna regler för hur tjänsteleverantörer ingriper i olagligt innehåll i sina tjänster. Mycket stora tjänsteleverantörer med mer än 45 miljoner EU-användare kommer också att vara skyldiga att kartlägga de så kallade systemriskerna med sina tjänster, bland annat att deras tjänster kan manipuleras exempelvis för att sprida desinformation eller utnyttja olagligt innehåll. Mycket stora tjänsteleverantörer ska också minska de systemrisker som identifierats för deras tjänster, till exempel genom att förbättra modereringsprocesserna för innehållet och särskilt när det gäller olaglig hatpropaganda, genom att förbättra hastigheten och kvaliteten på behandlingen av anmälningar som rör olagligt innehåll samt vid behov genom att snabbt avlägsna det anmälda innehållet eller göra det oåtkomligt.

Olika internationella organ som övervakar avtal om mänskliga rättigheter och internationella människorättsmekanismer har gett Finland flera rekommendationer i anknytning till ingripandet i rasism och diskriminering och bekämpningen av hatretorik och hatbrott. Rekommendationerna har beaktats i statsrådets

²¹⁹ OM028:00/2018. Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

²²⁰ OM003:00/2022. Förslag till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, vallagen och lagen om medborgarinitiativ.

²²¹ Europeiska kommissionen (2021). Demokratin i EU: kommissionen fastställer ny lagstiftning om politisk reklam, rösträtt och valbarhet samt partifinansiering.

²²² Antikorruption.fi (2021). Strategi mot korruption

²²³ Forvaltningsstrategin.fi (2021). Strategin för reformering av den offentliga förvaltningen.

handlingsprogram för att bekämpa rasism och främja goda relationer mellan olika befolkningsgrupper.²²⁴ Handlingsplanen har vidtagit åtgärder för att minska rasismen och öka delaktigheten.

Förbättring av civilsamhällets verksamhetsförutsättningar

Under regeringsperioden har flera projekt och åtgärder genomförts för att stödja det civila samhällets delaktighet och verksamhetsförutsättningar. Samverkan mellan förvaltningen och civilsamhället har utvecklats.

Civilsamhället spelar en nyckelroll i en fungerande demokrati. Civilsamhällets verksamhetsförutsättningar främjas genom att reformera föreningslagen.

Under regeringsperioden har man arbetat med utvecklingen av det finländska penningssystemet som överför statsunderstöd till en del av statsbudgeten²²⁵. Den utredningsgrupp som tillsatts av ministerierna om effekterna av minskad avkastning från penningsspelverksamheten har färdigställts och publicerats.²²⁶

Syftet för projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten är att utveckla en än mer ändamålsenlig, effektiv, transparent och enhetlig statsunderstödsverksamhet. Pilotförsöket med webbtjänsten Haeavustusia.fi genomfördes hösten 2021 och målet är att börja använda den förnyade webbtjänsten 2024.

Förutsättningar för frivilligarbete i samhälle som åldras har främjats genom att skapa modeller som stöder frivilligverksamheten.²²⁷ För att öka frivilligarbetet i organisationer och i civilsamhället i stort har ett projekt inrättats för att utreda kunskapsbasen i frivilligarbetet och utveckla lösningar för att stödja frivilligarbetet och göra det mer attraktivt.

Dessutom har Akademin för frivilligorganisationer lanserats i syfte att stärka tjänstemännens kunskap om frivilligverksamhet samt öka förståelsen, dialogen och nätverkandet mellan förvaltning och organisationsaktörer.

Finland beställde två utvärderingar av OECD om det civila samhällets tillstånd och förtroende. Resultaten av utvärderingarna publicerades sommaren 2021. Resultaten av utvärderingarna har också beaktats i detta principbeslut.

Interaktionen mellan civilsamhället och förvaltningen samt delegationen för civilsamhällspolitik som främjar civilsamhällets verksamhetsförutsättningar har tillsatts för en fyraårsperiod för åren 2022–2026.²²⁸

²²⁴ Justitieministeriet (2021). Ett jämlikt Finland: Statsrådets handlingsprogram för att motarbeta rasism och främja goda relationer mellan olika befolkningsgrupper.

²²⁵ Jord- och skogsbruksministeriet m.fl. (2021). Arbetsgrupp: Penningsspelintäkterna till statsbudgeten och förmånstagarna inom budgetens utgiftsramar.

²²⁶ Statsrådets kommunikationsavdelning (2022). Ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med penningsspelintäkter från ingången av 2024 – detaljerna i förslaget är nu offentliga.

²²⁷ I samarbete med Social- och hälsovårdsministeriet (2020) Det nationella åldersprogrammet Justitieministeriet (2021) Projektet Vapaa!-Fri!.

²²⁸ Justitieministeriet (2022). Ny delegation för medborgarsamhällspolitik KANE har tillsatts.

Källförteckning

423/2022 Klimatlag. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2022/20220423>

Ala-Fossi, Alén-Savikko, Grönlund, Haara, Hellman, Herkman, Hildén, Hiltunen, Jääsaari, Karppinen, Koskenniemi, Kuutti, Lehtisaari, Manninen, Matikainen & Mykkänen red. (2018). Medie- och kommunikationspolitikens tillstånd och mätning: Slutrapport. Kommunikationsministeriets publikation 4/2018. (på finska). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160714>

Alapuro, Liikanen, Smeds & Stenius (1989). Kansa liikkeessä. (Nationen i rörelse). Helsingfors: Kirjayhtymä. (på finska).

Antikorrruption.fi (2021). Strategi mot korruption. <https://korruptiontorjunta.fi/sv/strategi-mot-korruption>

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. (på finska). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Boese, Alizada, Lundstedt, Morrison, Natsika, Sato, Tai & Lindberg (2022). Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022. Varieties of Democracy Institute (V-Dem). https://v-dem.net/media/publications/dr_2022.pdf

Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass (2020). Poliittinen ilmasto elää jatkuvassa vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa. (Det politiska klimatet lever i ständig växelverkan med resten av samhället.) I Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass red. (2020). Klimatförändring i politik. Riksdagsvalundersökning 2019. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:5. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>

Bäck & Kestilä-Kekkonen red. (2019). Politiskt och socialt förtroende: Vägar, trender och klyftor. Finansministeriets publikationer 2019:31. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-012-9>

Bäck & Serup Christensen (2020). Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? (Vilken typ av politiska deltagare är finländare i internationell jämförelse?) I Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass red. Klimatförändring i politik. Riksdagsvalundersökning 2019. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:5. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>

Bäck, Kestilä-Kekkonen & Söderlund (2016). Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. (Finländarnas politiska förtroende och faktorer som påverkar det.) I Grönlund & Wass red. Det politiska deltagandets mångfald – Riksdagsvalundersökning 2015. Justitieministeriets publikation. Utredningar och anvisningar 28:2016. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

COM(2021)730. Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén: Skydd av valintegriteten och främjande av demokratisk delaktighet. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)730&lang=sv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)730&lang=sv)

COM(2021)731. Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)731&lang=sv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)731&lang=sv)

COM(2021)732. Förslag till rådets direktiv om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (omarbetning). [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)732&lang=sv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)732&lang=sv)

COM(2021)733. Förslag till rådets direktiv om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (omarbetning). [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)733&lang=sv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)733&lang=sv)

COM(2021)734. Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om stadgar för och finansiering av europeiska politiska partier och europeiska politiska stiftelser (omarbetning). [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)734&lang=sv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)734&lang=sv)

COM/2020/790 final. Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén EU:s handlingsplan för demokrati. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN>

Demirbas, Lahdenperä, Peltonen, Saarikoski, Jauhiainen, Heiskanen, Vaara & Airaksinen (2022). Mer ut av samrådsprocessen: Mot samarbetsförfaranden i lagberedningen. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2022:1. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-809-7>

Dialogpaus (2020). Undantagstidens dialoger. <https://www.dialogpaus.fi/evenemang/undantagstidens-dialoger/>

Dialogpaus (2021). Tulevaisuusdialogeissa keskusteltiin seuraavien sukupolvien Suomesta. Diabloggar 29.4.2021. (på finska). <https://www.eratauko.fi/tulevaisuusdialogeissa-keskusteltiin-seuraavien-sukupolvien-suomesta/>

E 12/2021 rd. Statsrådets utredning: Meddelande från kommissionen om EU:s handlingsplan för demokrati. Ärendets behandlingsinfo. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sidor/E_12+2021.aspx

Economist Intelligence (2021). Democracy Index 2021. https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/#mktForm_anchor

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja 66/1991. (Europeiska stadgan om lokal självstyrelse 66/1991.) (på finska). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910066/19910066_2

Europarådet (2021). State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law: A Democratic Renewal for Europe. Report by the Secretary General of the Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/report-2021>

Europeiska kommissionen (2020). EU:s handlingsplan för demokrati. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan_sv

Europeiska kommissionen (2020). Rapporten om rättsstatsprincipen 2020. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2020-rule-law-report_sv

Europeiska kommissionen (2021). Demokratien i EU Kommissionen fastställer ny lagstiftning om politisk reklam, rösträtt och valbarhet samt partifinansiering. Pressmeddelande. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/ip_21_6118

Europeiska kommissionen (2021). Rapporten om rättsstatsprincipen 2021. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report_sv

Europeiska kommissionen (2022). 2022 års rapport om rättsstatsprincipen. Landskapitel i fråga om rättstatsprincipen i Finland. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/60_1_194044_coun_chap_finland_sv.pdf

Finansministeriet (2020). Dialogerna under undantagstiden djuplodade i de motstridiga erfarenheterna under krisåret. Pressmeddelande. Publicerad 30.12.2020. <https://vm.fi/sv/-/dialogerna-under-undantagstiden-djuplodade-i-de-motstridiga-erfarenheterna-under-krisaret>

Finansministeriet (2022). Kommunpolitiken behöver långsiktighet – kommunerna styrka för hållbart ledarskap i framtiden. Pressmeddelande. Publicerad 4.2.2022. <https://vm.fi/sv/-/kommunpolitiken-behoover-langsiktighet-kommunerna-styrka-for-hallbart-ledarskap-i-framtiden>

Finansministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, social- och hälsovårdsministeriet & undervisnings- och kulturministeriet (2021). Arbetsgruppen: Penningspelsintäkterna till statsbudgeten och förmånstagarna inom budgetens utgiftsram. Pressmeddelande. <https://valtioneuvosto.fi/sv/->

//1410845/arbetsgruppen-penningspelsintakterna-till-statsbudgeten-och-formanstagarna-inom-budgetens-utgiftsram

Finlands Akademi (2021). Strategisk forskning. Policyrekommendationer. <https://www.aka.fi/sv/strategisk-forskning/strategisk-forskning/for-kunskapsanvandare/policyrekommendationer/>

Finlands officiella statistik (FOS) (2017). Vapaa-ajan osallistuminen. Helsingfors: Statistikcentralen. https://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_001_fi.html

FN (2021). UN E-Government Knowledgebase Country Selector. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/60-Finland>

Forvaltningsstrategin.fi (2021). Strategin för reformering av den offentliga förvaltningen. <https://forvaltningsstrategin.fi/>

Freedom House (2021). Countries and Territories. <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

Globalis (2020). Korruption. (på finska). Webbsida. Finlands FN-förbund. <https://www.globalis.fi/Tilastot/korruptio>

GrUB 3/2014 rd - SRR 3/2014 rd Öppen delaktighet på lika villkor Statsrådets demokratipolitiska redogörelse 2014. Grundlagsutskottets betänkande. <https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Sidor/trip.aspx?triptype=riksdagshandlingar&docid=grub+3/2014>

GrUU 46/2017 rd. Det demokratipolitiska handlingsprogrammet. Utlåtande GrUU. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_46+2017.aspx

GrUU 65/2018 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om produktion av social- och hälsotjänster Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av regeringens proposition (RP 15/2017 rd) med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse i fråga om de bestämmelser som gäller finansieringen av landskapen och vissa andra bestämmelser Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av regeringens proposition (RP 15/2017 rd) med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse i fråga om de bestämmelser som gäller Ålands finansiella ställning Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av regeringens proposition med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse (RP 15/2017 rd) när det gäller ersättning för landskapens mervärdesskattekostnader samt vissa finansieringslösningar Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården och till vissa lagar som har samband med den. Utlåtande GrUU. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_65+2018.aspx

Grönlund & Wass red. (2016). Det politiska deltagandets mångfald – Riksdagsvalundersökning 2015. Justitieministeriets publikation. Utredningar och anvisningar 28:2016. (på finska). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

Haikkola & Myllyniemi red. (2020). Bra jobbat! Ungdomsbarometern 2019. Statens ungdomsråds publikationer nr 65. <https://tietoanuatorista.fi/sv/publikationer/ungdomsbarometern-2019-bra-jobbat/>

Hakamäki-Stylman, Huhtanen, Kilpeläinen, Pusa, Rumpu, Venäläinen, Huhtala, Multasuo, Mustonen, Viljanen & Wahlström (2021). Delaktighet skapas tillsammans – Studerandes utveckling till aktiva och kritiska medborgare på andra stadiet. Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU). Publikation 28:2021. <https://karvi.fi/sv/publication/osallisuus-tehdaan-yhdessa-opiskelijoiden-kasvu-aktiivisiksi-ja-kriittisiksi-kansalaisiksi-toisella-asteella-3/>

- Hautakangas & Gerlander (2021). Kuunteleminen vastuullisuuden ja luottamuksen rakentajana: esimerkkinä journalismin yhteiskuntavastuu. I Eräranta & Penttilä (2021). Vastuullinen viestintä. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77921/procommacademic2021hautakangasgerlander.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Heikkinen, Aho & Korhonen (2015). Ope ei saa oppia: opettajankoulutuksen jatkumon kehittäminen. (Läraren får inte lära sig: utvecklingen av ett kontinuum av lärarutbildning.) (på finska). Jyväskylän universitet. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä.
- Helsingfors universitet (2018). Mänskliga rättigheter, demokrati, värderingar och dialog inom fostran. Utveckling av demokrati- och människorättsfostran i lärarutbildningen 2018–2021. <https://www2.helsinki.fi/sv/projekt/manskliga-rattigheter-demokrati-varderingar-och-dialog-inom-fostran>
- Henttonen (2022). Poikkeusajan dialogit: Kriisiajan kokemukset ja kansallisen dialogin malli. (Undantagstidens dialoger: Erfarenheter i kristider och en modell för en nationell dialog.) (på finska). Sitra:s utredningar 207. <https://www.sitra.fi/julkaisut/poikkeusajan-dialogit/>
- Hirvola, Mikkonen, Skippari & Tiensuu (2021). På väg mot en öppnare lobbyverksamhet: Lobbyverksamheten på statlig nivå i Finland i nuläget. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:6. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-876-9>
- Hirvonen & Puolitaival (2018). Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. (Frivilligarbete nu och i framtiden.) Medborgararens publikation 2/2018. (på finska). <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>
- Hyssälä & Backman (2018). Folkstyrets grundrevidering: Alla resurser till användning. Sitra:s arbetspapper. <https://www.sitra.fi/sv/publikationer/folkstyrets-grundrevidering/>
- Härkönen, Vänskä, Vahti & Lehtonen (2022). Digivallan jäljillä. Miten datan avulla voidaan vaikuttaa päätäjiin ja ohjata maailmaa. (Den digitala makten på spåren. Hur man kan påverka beslutsfattare och styra världen med hjälp av data.) (på finska). Sitra:s utredningar 208. <https://www.sitra.fi/julkaisut/digivallan-jaljilla/>
- IDEA (2021). Global State of Democracy Report 2021: Building Resilience in a Pandemic Era. <https://www.idea.int/gsod/global-report>
- Ikäheimo & Vahti (2021). Mediavälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus. (Samhällsinflytande genom medierna. Omvandling och framtid.) (på finska). Sitra:s utredning 178. <https://www.sitra.fi/julkaisut/mediavälitteinen-yhteiskunnallinen-vaikuttaminen/>
- Inrikesministeriet (2022). Sammanfattning av Sentimenttis befolkningsundersökning, våren 2022. (på finska). https://intermin.fi/documents/1410869/3723672/Sentimentin+v%C3%A4st%C3%B6kyselyn+yhteenveto_kev%C3%A4t+2022_korjattu.pdf/90f517d5-27ef-ceff-f4e5-dab55c71ef34/Sentimentin+v%C3%A4st%C3%B6kyselyn+yhteenveto_kev%C3%A4t+2022_korjattu.pdf?t=1653035803860
- Isotalo, Järvinen, von Schoultz & Söderlund (2019). Den finländska väljaren: 2003–2019. Justitieministeriet. (på finska). <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/303991>
- Jauhiainen & Tervonen (2021). Civilsamhällets verksamhet på 2020-talet: Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om ändring av föreningslagen samt till lag om aktionsgrupper. Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:8. (på finska). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162854>
- Jousilahti, Alanko, Faehnle & Mäenpää (2022). Kohti kansalaistoiminnan kukoistusta – Miten verkostojärjestöt ja kunnat tukevat vapaaehtoistoimintaa? (Mot ett blomstrande samhällsengagemang – Hur stöder nätverksorganisationer och kommuner frivilligarbete?) (på finska).
- Julin & Rumpu (2018). Utvärdering av arbetsro och en trygg lärmiljö inom grundläggande utbildning och gymnasieutbildning. Nationella Centret för Utbildningsutvärdering. Publikation 6:2018.

<https://karvi.fi/sv/publication/utvardering-av-arbetsro-och-en-trygg-larmiljo-inom-grundlaggande-utbildning-och-gymnasieutbildning/>

Justitieministeriet (2017). Förutsättningar för internetröstning i Finland Slutrapport av arbetsgruppen. Justitieministeriets publikation, Betänkanden och utlåtanden 2017:60. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-663-5>

Justitieministeriet (2021). Effekten av bottar på Twitter förblev liten inför kommunalvalet. Pressmeddelande. Publicerad 12.10.2021. <https://oikeusministerio.fi/sv/-/effekten-av-bottar-pa-twitter-forblev-liten-infor-kommunalvalet>

Justitieministeriet (2021). Ett jämlikt Finland: Statsrådets handlingsprogram mot rasism och för goda relationer. Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-812-7>

Justitieministeriet (2022). Kommissionen föreslår ändringar för att främja demokratin i EU:s lagstiftning. Pressmeddelande. Publicerad 13.1.2022. <https://oikeusministerio.fi/sv/-/kommissionen-foreslas-andringar-for-att-framja-demokratin-i-eu-s-lagstiftning>

Justitieministeriet (2022). Ny delegation för medborgarsamhällspolitik har tillsatts. Pressmeddelande. Publicerad 27.1.2022. <https://oikeusministerio.fi/sv/-/ny-delegation-for-medborgarsamhallspolitik-har-tillsatts>

Justitieministeriet (2022). Slutrapport från den parlamentariska valarbetsgruppen. Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:6. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-940-7>

Jämsén, Kaartinen, Westinen & Turja (2022). Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa. (Demokratiska möjligheter till delaktighet på 2020-talet.) (på finska). Sitra:s utredning 220. <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokraattiset-osallistumismahdollisuudet-suomessa/>

Jäske, Sormunen, Schauman, Sirén, Weckman & Rapeli (2021). Medborgarpanel om yttrandefrihet : Rekommendationer för åtgärder som borde vidtas i Finland för att skydda personer i offentliga yrken från hatretorik samt för att trygga möjligheterna att fritt uttrycka åsikter. Finansministeriets publikation. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-707-4>

KAKS – Stiftelsen för kommunal utveckling (2021). Kansalaismielipide ja kunnat: Ilmapuntari 2020. (Medborgarnas åsikt och kommuner: Barometer 2020.) Publikation nr 119 av Polemia-serien från Stiftelsen för kommunal utveckling. (på finska). <https://kaks.fi/julkaisut/kansalaismielipide-ja-kunnat-ilmapuntari-2020/>

Kallioniemi & Vahti (2021). Miten demokratiaa kokeillaan? Käsikirja demokratiakokeilujen toteuttamiseen ja osallisuuden vahvistamiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa. (Hur testas demokratin? Handbok för genomförande av demokratitester och stärkande av delaktighet i en snabbt föränderling värld.) (på finska). Sitran utredning 189. <https://www.sitra.fi/julkaisut/miten-demokratiaa-kokeillaan/>

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus 8/1976. (Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter 8/1976). (på finska). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2

Kantola (2022). Kahdeksan kuplan Suomi: Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat. (Åtta bubblors Finland: Djupa berättelser om förändringar i samhället.) (på finska). Helsingfors: Gaudeamus.

Kantola, Wass, Lahtinen, Peltoniemi & Heikkilä (2019). Vaalinavigaattori: Katso mistä löytyy eniten käyttämättömiä ääniä. (Valnavigator: Se var den högsta andelen oanvända röster finns.) (på finska). Helsingfors universitet. <http://hdl.handle.net/10138/308983>

Karvonen (2010). The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies. Colchester: ECPR Press.

Kasa, Rautiainen, Malama & Kallioniemi (2021). 'Human rights and democracy are not self-evident': Finnish student teachers' perceptions on democracy and human rights education. *Human Rights Education Review* 4(2). <https://doi.org/10.7577/hrer.3937>

Kestavakehitys.fi (2020). Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. <https://kestavakehitys.fi/sv/agenda20301>

Kestilä-Kekkonen & Tiihonen, red. (2022). Unga medborgare En statistik undersökning av politisk självtillit bland elever i nionde årskursen. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2022:11. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-526-5>

Kestilä-Kekkonen, Sipilinen, Borg, Tiihonen, Wass (2018). Kommundemokratiindikatorerna 2017. Justitieministeriets publikation, Utredningar och anvisningar 6/2018. (på finska). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160579>

Knuutila, Kosonen, Saresma, Haara & Pöyhkäri (2019). Inverkan av hatprat av samhällliga beslutsprocesserna. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:57. (på finska). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-786-4>

Kommunförbundet (2020). Beslutsfattarundersökning 2020. <https://www.kommunforbundet.fi/kommunforbundet/tjanster/utvecklings-och-innovationstjanster/forskning/forandringarnaskommunifinland/beslutsfattarundersokning-2020>

Kommunförbundet (2021). Invånarnas förtroende för kommunalt beslutsfattande har ökat. Pressmeddelande. Publicerad 15.4.2021. <https://www.kommunforbundet.fi/pressmeddelande/2021/invanarnas-fortroende-kommunalt-beslutsfattande-har-okat>

Kommunförbundet (2021). Var tredje kandidat i välfärdsområdesvalet är fullmäktigeledamot. Pressmeddelande. Publicerad 30.12.2021. <https://www.kommunforbundet.fi/pressmeddelande/2021/var-tredje-kandidat-i-valfardsomradesvalet-ar-fullmaktigeledamot>

Kommunförbundet (2022). 82 procent av ordförandeposterna i välfärdsområdenas fullmäktige och styrelser innehåller kommunfullmäktigeledamöter. Pressmeddelande. Publicerad 31.3.2022. <https://www.kommunforbundet.fi/aktuellt/2022/82-procent-av-ordforandeposterna-i-valfardsomradenas-fullmaktige-och-styrelser>

Kommunförbundet (2022). Välfärdsområdesvalet 2022. <https://www.kommunforbundet.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sote-uudistus-ja-kuntaliitto/aluevaalit-2022>

Konferensen om Europas framtid. <https://futureu.europa.eu/?locale=sv>

Koskelo, Lassila, Lundstedt & Miklóssy (2022). Diktaattorin käsikirja: Eli miten liberaalia demokratiaa puolustetaan. (Diktatorns handbok: Det vill säga hur en liberal demokrati ska försvaras.) (på finska). Libera-stiftelsen. Liberas publikationsserie april 2022. <https://www.libera.fi/julkaisut/diktaattorin-kasikirja-eli-miten-liberaalia-demokratiaa-puolustetaan/>

Kyösti & Airaksinen (2021). Sietämisen rajat: Kunnallisten luottamushenkilöiden kokemuksia häirinnästä. (Toleranses gränser: Kommunala förtroendevaldas erfarenheter av trakasserier.) Finlands Kommunförbundet. Publikation i serien Nytt om kommunerna 5/2021. (på finska). <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2105-sietamisen-rajat-kunnallisten-luottamushenkiloiden-kokemuksia-hairinnasta>

LVM052:00/2017. Statsrådets principbeslut om mediapolitiskt program. <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=LVM052:00/2017>

Matikainen, Ojala, Horowitz & Jääsaari (2020). Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. (Medier och dimensioner av allmänhetens förtroende. Institutioner, journalistik och medierelationer.) Statvetenskapliga fakultetens publikation 171. Helsingfors universitet. (på finska). https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hy_tunteet_pelissa_raportti_2020.pdf

Medborgararenan (2021). Vapaaehtoistyö piti pintansa koronavuonna. Pressmeddelande. Publicerad 18.5.2021. (på finska) <https://www.epressi.com/tiedotteet/vapaa-aika/vapaaehtoistyö-piti-pintansa-koronavuonna.html>

Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen (2017). Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet: Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset. (Social kunskap, delaktighet och attityder hos unga) Huvudresultat av den internationella ICCS 2016-studien.) Jyväskylän universitet. Koulutuksen tutkimuslaitos. (på finska). <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/d120>

Mouk (2018). The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger & How to Save It. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Människorättsdelegationen (2021). Människorättsfostran bör stärkas i enlighet med regeringsprogrammet – material om mänskiorätt behövs i lärarutbildningen. Människorättsdelegationens ställningstagande. Människorättscentret. https://bin.yhdistysvain.fi/1598742/j8gAFI00vEyadlK6lwV30VqOKp/IOV_Koulutuskannanotto-IOKK_2021_SV.pdf

Människorättscentret (2014). Utredning om mänskiorättsfostran och utbildning i Finland. Människorättscentrets utredning. <https://www.manniskorattscenretet.fi/utbildning/utredning-om-manniskorattsfostora/>

Mäntöjoja & Manninen (2022). Median moninaisuus digitaaliaikana. Median moninaisuus Euroopan unionissa, Albaniassa, Pohjois-Makedoniassa, Montenegrossa, Serbiassa ja Turkissa. Maaraportti: Suomi. EUI Centre for Media Pluralism and Media Freedom. <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/74688/MPM2022-Finland-FI.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

OECD (2021). Civic Space Scan of Finland. OECD Public Governance Review. <https://doi.org/10.1787/f9e971bd-en>

OECD (2021). Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. <https://doi.org/10.1787/52600c9e-en>

OECD (2021). Eight ways to institutionalise deliberative democracy. <https://www.oecd.org/gov/open-government/eight-ways-to-institutionalise-deliberative-democracy.htm>

OECD iLibrary (2021). Development Co-operation Profiles: Finland. https://www.oecd-ilibrary.org/sites/dbcd0a36-en/index.html?itemId=/content/component/5e331623-en&_csp_=b14d4f60505d057b456dd1730d8fcea3&itemIGO=oecd&itemContentType=chapter#

Ojajarvi, Tuomisto, Olkkola & Tikkanen (2020). Suomalaiset kansalaisvaikuttajina: Kuinka edistää osallisuutta ja osallistumista 2020-luvulla? (Finländarna som medborgarpåverkare.) Sitra:s utredning 166. (på finska). <https://www.sitra.fi/julkaisut/suomalaiset-kansalaisvaikuttajina/>

OM028:00/2018. Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM028:00/2018>

OM033:00/2019. Öppenhetsregister. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM033:00/2019>

OM036:00/2019. Det nationella demokratiprogrammet 2025. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM036:00/2019>

OM083:00/2020. Uppdatering av offentlighetslagen. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM083:00/2020>

OM063:00/2021. Statsrådets redogörelse om rättsvården. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM063:00/2021>

OM067:00/2021. ETNO - arbetsgruppen för flerspråkiga finländare som samhällsaktörer (MOVA). <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM067:00/2021>

OM003:00/2022. Förslag till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, vallagen och lagen om medborgarinitiativ. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM003:00/2022>

Oppenforvaltning.fi (2019). Handlingsplan 2019–2023. https://avoinhallinto.fi/assets/files/2019/09/TERUOTSI_Avoinhallinto_IV_toimintaohjelma_LOPULLINEN_240919_SV_hf-1.pdf

Oppenforvaltning.fi (2020). Öppen Förvaltnings strategi 2030. <https://oppenforvaltning.fi/oppen-forvaltning-strategi/>

Pakarinen (2011). Lainvalmistelu vuorovaikutuksena: Analyysi keskeisten etujärjestöjens näkemyksistä lainvalmisteluun osallistumisesta. (Lagberedning interaktivt: Analys av de viktigaste intressegruppernas synpunkter på deltagandet i lagberedningen.) Rättspolitiska forskningsinstitutets forskningar 253. Helsingfors: Hakapaino Oy. (på finska).

Patent- och registerstyrelsen (2019). Under 2018 registrerades färre nya föreningar än tidigare. Pressmeddelande. https://www.prh.fi/sv/uutislistaus/2019/P_17306.html

Pekkarinen & Myllyniemi toim. (2019). Inflytande i utkanten av Europa. Ungdomsbarometern 2018. Statens ungdomsråds publikationer nr 64. <https://tietoanuorista.fi/sv/publikationer/ungdomsbarometern-2018-ungas-intresse-for-politik-pa-rekordniva/>

Pekkarinen, Siltanen & Virkkala (2022). Taidealan jälleenrakennus: Polkuja alan kestävään tulevaisuuteen. (Återhämtning inom konstbranschen: Vägar till en hållbar framtid för fältet.) Konstuniversitetet. (på finska). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-329-260-4>

Pekola-Sjöblom & Airaksinen (2018). Häirintä ja uhkailu kuntajohtajien työssä. (Trakasserier och hot i kommundirektörers arbete.) Publikation Nytt om kommunerna nr 13/2018. Finlands Kommunförbundet. (på finska). <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1969-hairinta-ja-uhkailu-kuntajohtajien-tyossa>

Pekola-Sjöblom & Piipponen (2018). Kommunalval, kandidater och invalda år 2017. Publikation Nytt om kommunerna nr 1/2018. Finlands Kommunförbundet. <https://www.kommunforbundet.fi/publikationer/2018/1988-kommunalval-kandidater-och-invalda-ar-2017>

Piipponen (2018). Johtamismallit ja toimielimet Manner-Suomen kunnissa 2017. (Ledningsmodeller och organ i kommunerna i Fastlandsfinland 2017.) Publikation Nytt om kommunerna nr 7/2018. Finlands Kommunförbundet. (på finska). <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1956-johtamismallit-ja-toimielimet-manner-suomen-kunnissa-2017>

Piirainen, Uitto, Salminen & Haila (2022). Förhandsbedömning av mediestödets genomslag: Slutrapport Kommunikationsministeriets publikationer 2022:9. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-885-0>

Pikkala & Borg (2017). Kuntavaalitrendit. (Kommunalvalstrender.) Publikation av Stiftelsen för kommunal utveckling 2017. KAKS – Stiftelsen för kommunal utveckling. (på finska). <https://kaks.fi/julkaisut/kuntavaalitrendit/>

Pitkänen, Saukkonen & Westinen (2019). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. (Samma eller olika land? En studie om fem språkgruppers anknytning till Finland.) Rapport 5. e2 Forskning. (på finska). <https://www.e2.fi/hankeet-ja-julkaisut/julkaisut/ollako-vai-eiko-olla-tutkimus-viiden-kieliryhman-kiinnittymisesta-suomeen.html>

Pitkänen, Saukkonen & Westinen (2019). Samaa vai eri maata? Tutkimus viiden kieliryhmän arvoista ja asenteista Suomessa. (Samma eller olika land? En studie om värderingar och attityder hos fem språkgrupper i Finland.) Rapport 6. e2 Forskning. (på finska). <https://www.e2.fi/hankeet-ja-julkaisut/julkaisut/samaa-vai-eri-maata-tutkimus-viiden-kieliryhman-arvoista-ja-asenteista-suomessa.html>

Puolurekisteri.fi. Registrerade partier. <https://puolurekisteri.fi/sv/partier>

Repo, Paananen, Eskelinen, Mattila, Lerkkanen, Gammelgård, Ulvinen, Marjanen, Kivistö & Hjelt (2019). Småbarnspedagogikens kvalitet i vardagen – Genomförandet av planer för småbarnspedagogik på daghem

och inom familjedagvård. Nationella Centret för Utbildningsutvärdering. Publikation 15:2019. <https://karvi.fi/sv/publication/varhaiskasvatuksen-laatu-arjessa-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutumisen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa-6/>

Republikens presidents förordning om sättande i kraft av konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor och om ikraftträdande av lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen 122/2004. (på finska). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2004/20040122>

Riksdagens justitieombudsman (2019). Vissa förhandsröstningsställen år 2019. Tarkastuspöytäkirja EOAK/1670/2019. <https://www.oikeusasiames.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1670/2019>.

RP 1/1998 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ny regeringsform för Finland (Ny rubrik: Finlands grundlag, GrUB 10/1998 rd). <https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Sidor/trip.aspx?triptype=riksdagsarenden&docid=rp+1/1998>

RP 241/2020 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sidor/RP_241+2020.aspx

RP 27/2022 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till klimatlag. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sidor/RP_27+2022.aspx

RP 98/2022 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om öppenhetsregistret. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sidor/RP_98+2022.aspx

Rundradion (2021). Hyvin Sanottu: väestöä edustava kvantitatiivinen tutkimus. (Bra sagt: en kvantitativ undersökning som representerar befolkningen.) (på finska). <https://drive.google.com/file/d/1GLLy3-0BMxV-5YjuPfpB-T6Ood3aMIHf/view>

Ruuskanen, Jousilahti & Faehnle (2020). Kansalaisyhteiskunnan autonomia haastettuna. (Medborgarsamhällets autonomi utmanas.) Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2020:25. Policy brief. (på finska). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/25-2020-Kansalaisyhteiskunnan%20autonomia%20haastettuna.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Ruuskanen, Jousilahti, Faehnle, Kuusikko, Kuittinen, Viitanen & Strömberg (2020). Stat och framtid av det civila samhället i Finland under 2020-talet. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2020:47. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-918-9>

Salgado & Patuzzi (2022). Promoting the Inclusion of Europe's Migrants and Minorities in Arts and Culture. Migration Policy Institute MPI Europe. <https://www.migrationpolicy.org/research/europe-migrants-minorities-arts-culture>

Salomaa & Palsa (2019). Mediekunskap i Finland: Nationella riktlinjer för medieföstran. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:38. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-675-1>

Sandberg (2016) Kuntapäätäjien kokemukset häirinnästä ja uhkailusta vuonna 2015 (Kommunala beslutsfattares erfarenheter av trakasserier och hot 2015). ARTTU2 forskningsprogrammets publikationsserie nr 8/2016. Finlands kommunförbund. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1782-kuntapaattajien-kokemukset-hairinnasta-ja-uhkailusta-vuonna-2015-arttu2>

Siisiäinen & Kankainen (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. (En granskning av tillstånd och forskning gällande finländarnas medborgarpåverkan.) I Kankainen, Pessala, Siisiäinen, Stranius, Wass & Wilhelmsson (2009). *Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. (Finländska deltagare i verket: En granskning av tillstånd och forskning gällande finländarnas medborgarpåverkan.) Justitieministeriets publikation 2009:5. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-812-5>

Sitra (2020). Biblioteken blir forum för folkstyret. <https://www.sitra.fi/sv/projekt/biblioteken-blir-forum-for-folkstyret/>

Social- och hälsovårdsministeriet (2019). Programmet för arbetsförmåga. <https://stm.fi/sv/programmet-for-arbetsformaga>

Statens revisionsverk (2022). Berättelse B 5/2022 rd: Berättelse till riksdagen om tillsynen över partifinansieringen 2021. <https://www.vtv.fi/sv/publikationer/berattelse-till-riksdagen-om-tillsynen-over-partifinansieringen-2021/>

Statsrådet (2020). Statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse. Statsrådets publikationer 2020:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-884-7>

Statsrådet (2021). Europa är vi -ministerturnén. <https://www.eurooppaolemmeme.fi/sv#/page=1>

Statsrådet (2021). Statsrådets redogörelse om EU-politiken: Ett starkt och enhetligt EU – mot mer hållbarhet inom Europeiska unionen. Statsrådets publikationer 2021:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-729-4>

Statsrådet (2021). Utvecklingspolitisk redogörelse för de kommande valperioderna. Statsrådets publikationer 2021:28. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-686-0>

Statsrådet (2021). Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023: Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas. Statsrådets publikationer 2021:65. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-524-5>

Statsrådet (2021). Nationalspråksstrategi, Kansallisstrategia: Statsrådets principbeslut, Valtioneuvoston periaatepäätös. Statsrådets publikationer 2021:87. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>

Statsrådet (2021). Statsrådets människorättspolitiska redogörelse. Statsrådets publikationer 2021:93. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-504-7>

Statsrådet (2022). Redogörelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön. Statsrådets publikationer 2022:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-788-1>.

Statsrådet (2022). Statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken. Statsrådets publikationer 2022:50. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-613-6>

Statsrådets demokratinätverk (2017). Demokratipolitiskt handlingsprogram. Justitieministeriets publikation, Betänkanden och utlåtanden 2017:7. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-561-4>

Statsrådets kommunikationsavdelning (2022). Ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med penningspelsintäkter från ingången av 2024 – detaljerna i förslaget är nu offentliga. Pressmeddelande. Publicerad 8.2.2022. <https://vnk.fi/sv/-/ny-finansieringsmodell-for-verksamhet-som-finansieras-med-penningspelsintakter-fran-ingangen-av-2024-detaljerna-i-forslaget-ar-nu-offentliga>

STM026:00/2020. Styrgrupp för utvecklingsprogrammet för arbetet och välbefinnandet i arbetet. <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=STM026:00/2020>

STM038:00/2021. Program för psykisk hälsa i arbetslivet. <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=STM038:00/2021>

Transparency International (2021). Corruption perceptions index 2021. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

U 73/2021 rd. Statsrådets skrivelse till riksdagen om Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam samt ändring av stadgar för europeiska politiska partier och europeiska politiska stiftelser. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Kirjelma/Sidor/U_73+2021.aspx

U 74/2021 rd. Statsrådets skrivelse till riksdagen om ändring av rådets direktiv (direktiven om unionsmedborgarnas rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet och vid kommunala val). https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Kirjelma/Sidor/U_74+2021.aspx

U 55/2022 rd. Statsrådets skrivelse till riksdagen om förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk (strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt).

https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Kirjelma/Sidor/U_55+2022.aspx

Utbildningsstyrelsen (2021). Nationella läskunnighetsstrategin 2030. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/nationella-laskunnighetsstrategin-2030>

Utbildningsstyrelsen (2021). Nationella programmet för läskunnighet 2030. <https://lukuliike.fi/sv/nationella-programmet-for-laskunnighet-2030/>

Utbildningsstyrelsen (2022). eGrunder. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/>

Utbildningsstyrelsen (2022). Goda modeller för demokrati- och människorättsfostran inom småbarnspedagogik och undervisning. <https://www.oph.fi/sv/goda-modeller-demokrati-och-manniskorattsfostran-inom-smabarnspedagogik-och-undervisning>

Vaalirahoitusvalvonta.fi (2010). Val- och partifinansieringstillsyn. <https://www.vaalirahoitusvalvonta.fi/se/index.html>

Vaalit.fi (2020). Valpoolen. <https://vaalit.fi/sv/valpoolen>

Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 27/2016. (på finska). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027>

Vesa & Kantola (2016). Vem kan delta? Hur får organisationerna sina röster hörda i lagberedningen? Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 59:2016. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-321-7>

VM212:00/2018. Projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten. <https://vm.fi/sv/projekt?tunnus=VM212:00/2018>

VM021:00/2022. Operativ kärngrupp för nationella dialoger. <https://vm.fi/sv/projekt?tunnus=VM021:00/2022>

Von Schoultz, Söderlund & Kestilä-Kekkonen (2020). Ehdokkaiden menestys vaaleissa. I Kestilä-Kekkonen & Von Schoultz red. (2020). *Kandidaterna på valfältet: Riksdagsvalet 2019*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>

Värttö, Kantola, Setälä, Peltonen, Björk, Faehnle, Vogt, Taskinen & Korhonen-Kurki (2021). Suomalaisen demokratian kipukohdat – ja niiden ratkaisumahdollisuudet. (Den finländska demokratins smärtpunkter – och deras eventuella lösningar.) Finlands Akademi. Strategisk forskning. Policyrekommendationer 9:2021. (på finska). https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/tiedon-kayttajalle/politiikkasuositukset/politiikkasuositukset/21_09_suomalaisen_demokratian_kipukohdat_ja_ratkaisumahdollisuudet.pdf

Wass, Isotalo & Linnell (2020). Ehdokkaiden ja äänestäjien havainnot vaaliharinnästä. I Kestilä-Kekkonen & Von Schoultz red. (2020). *Kandidaterna på valfältet: Riksdagsvalet 2019*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:16. (på finska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>